

DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE
KARDEŞ ŞEHİRCİLİK

Sabiha Tuğba Ekşi

Türk Dünyası Belediyeler Birliği (TDBB) Yayınları
No:26

ISBN 978-605-2334-04-1

DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE
KARDEŞ ŞEHİRCİLİK

Yazar

Sabiha Tuğba Ekşi

Teknik Yapım

monad

Tel +90 216 557 82 87

www.monadfilm.com / mail@monadfilm.com

Tasarım

Murat Arslan

Baskı

Seğil Ofset

İstanbul, 2018

Dünyada ve Türkiye'de Kardeş Şehircilik adlı kitabın tüm yayın hakları Türk Dünyası Belediyeler Birliği (TDBB)'ne aittir. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir. İzensiz basılamaz ve çoğaltılamaz.

TÜRK DÜNYASI BELEDİYELER BİRLİğİ
UNION OF TURKISH WORLD MUNICIPALITIES
СОЮЗ МУНИЦИПАЛИТЕТОВ ТЮРКСКОГО МИРА

Merkez Efendi Mah. Merkez Efendi Konağı No: 29

Zeytinburnu 34015 İstanbul

Tel + (212) 547 12 00

www.tdbb.org.tr / info@tdbb.org.tr

İÇİNDEKİLER

Takdim	5
Önsöz	7
Giriş	11

Birinci Bölüm

DÜNYADA KARDEŞ ŞEHİRCİLİK

Küresel Dünyada Kentler	22
Kent Diplomasisi	27
Kardeş Şehircilik Uygulamaları	32
Mevzuat Hakkında Genel Bilgi	48
Kardeş Şehirler Üzerine Bir Tipleştirme Denemesi	53
Kuruluş Motivasyonlarına Göre Kardeş Şehir İlişkileri	62
Siyasi/İdeolojik Motivasyon	62
Coğrafi Motivasyon	63
Tarihsel/Kültürel Motivasyon	65
Ekonomik Motivasyon	66
Faaliyetlerine Göre Kardeş Şehir İlişkileri	67
Eğitsel Faaliyetler	67
Kültür, Sanat ve Spor Faaliyetleri	70
Sosyal Sorumluluk Faaliyetleri	71
Beledi/Enformasyonel Faaliyetler	72

İkinci Bölüm

TÜRKİYE'DE KARDEŞ ŞEHİRCİLİK

1960'lardan Günümüze	78
Kurumsal İşleyiş ve Yasal Mevzuat	94
Belediyelerin Yurtdışı Kardeş Şehir İlişkileri	109
Kuruluş Motivasyonu Açısından	109
Faaliyetler Açısından	123
Ulusal ile Yerel Arasında Kardeş Şehircilik	131

Sonuç .....

EK-1 Tablo 1: Geniş Avrupa'da 2010 Yılı İkizleştirme Sayıları	145
EK-2 Şekil 1: ABD'nin Dünya Çapındaki Ortaklıkları / Bölgelere Göre Kardeş Şehir İlişkileri	146

Kaynakça .....

147

TAKDİM

Şehirler birbirleriyle çok eski tarihlerden beri ekonomik, siyasi, kültürel ilişkiler kurmaktadır. Tüm dünyada “yerel”in öneminin arttığı günümüzde ise kentler arasındaki ilişkiler çok daha dinamik ve kurumsal bir hale gelmiştir. Bu ilişki biçimlerin belki de en önemlisi kardeş şehirciliktir. Kardeş şehir ilişkisi, kentler, ilçeler veya eyaletler arasında kurulan derin ve uzun vadeli bir ortaklık biçimidir. Kardeş şehir ilişkileri, toplumlara, karşılıklı yarar için ortak konuların ele alınması açısından esneklik ve kolaylık sağlamaktadır.

Dünyada ilk örneklerinin II. Dünya Savaşı'ndan sonra görmeye başladığımız kardeş şehir ilişkileri Türkiye belediyeleri tarafından 1960'larda kurulmaya başlanmış, özellikle 2000'li yıllar boyunca artarak devam etmiştir. Bugün Türkiye'deki kentlerin 1.600'ün üzerinde kardeş şehri olmasına rağmen söz konusu işbirliklerinin ne kadar verimli, işlevsel ve zamana dayanıklı olduğu konusu günümüz şartlarında yeniden ele alınmalıdır. Başlarda büyük bir canlılıkla kurulan ilişkiler, yıllar içerisinde başlangıçtaki heyecanını kaybedebilmektedir.

Türkiye'de kardeş şehircilik konusundaki resmi prosedür titizlikle düzenlenmiş durumdadır. Resmi süreçteki onay yetkisinin İçişleri Bakanlığı'na ait olmasının yanında çeşitli kurum ve kuruluşlar, belediyelere sürecin koordinasyonu konusunda katkı sağlayabilmektedirler. Türk Dünyası Belediyeler Birliği (TDBB) olarak biz de Balkanlar, Kafkasya ve Orta Asya başta olmak üzere dost ve kardeş ülkelerle Türkiye'deki yerel yönetimler arasında kardeş şehir ilişkilerinin kurulması, koordinasyonu ve geliştirilmesi konusunda önemli çalışmalar yapmaktayız. Bu çerçevede, TDBB tarafından hazırlanan ve ülkemizde bir ilk olan Kardeş Şehirler

Web Platformunu (www.kardessehirler.org.tr) özellikle zikretmek isteriz.

Türkiye’de kardeş şehircilik ile ilgilenen pek çok kurum ve kuruluş olmakla beraber, konuya dair envanter ve nitelikli çalışma yetersizliğinin kurumların analiz yapma ve strateji üretme imkanlarını kısıtladığını söylemek yanlış olmaz. Ek olarak dünyada kardeş şehircilik ile ilgili yapılmış ve yapılmakta olan faaliyetlerin, hukuki düzenlemelerin, akademik çalışmaların ilgililerce takip edilebilmesinin de Türkiye’deki yerel yönetimlerin konuyla ilgili girişimlerindeki niteliği artıracığı da bir gerçektir.

Bu noktada TDBB olarak elinizdeki çalışmanın, faaliyet olarak oldukça yoğun; bununla beraber nitelikli bilimsel çalışma olarak hak ettiği ilgiyi görmediğini düşündüğümüz kardeş şehircilik konusunda akademik bir katkı olacağını ümit etmekteyiz. Çalışma kapsamında ilk bölümde yurtdışındaki yerel yönetimlerin, sivil toplum örgütlerinin, resmi ve akademik kurumların katkıları incelenmiş, ikinci bölümde ise Türkiye özelinde derinlemesine bir inceleme yapılmıştır. Elinizdeki eserin ülkemizde çokça kaynak ve emek harcanan kardeş şehircilik konusunda yapılacak çalışmalara katkı sağlaması ve ilgililere faydalı olması en büyük dileğimizdir.

İbrahim Karaosmanoğlu

Türk Dünyası Belediyeler Birliği (TDBB) Başkanı

ÖNSÖZ

Küreselleşme ile uluslararası ilişkilerde daha geniş anlamlar kazanmaya başlayan aktör kavramı yerel yönetimlerin de hareket alanını genişletmiştir. Kentleri, eyaletleri veya bölgeleri temsil eden yerel idarelerin uluslararası mecrada gerçekleştirdikleri diplomatik faaliyet çeşitlerinden biri de “kardeş şehircilik”tir. Yüksek lisans tezimden (İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Yüksek Lisans Programı) hareketle hazırlamış olduğum bu çalışmada kardeş şehir ilişkilerinin dünyadaki gelişimi ve farklı uygulamaları incelenerek bir tipoloji oluşturulmaya çalışılmış ve Türkiye’deki belediyelerin kardeş şehir ilişkilerinin bu bağlamda ele alınarak irdelenmesine gayret edilmiştir. Bunun yanında kardeş şehir çalışmalarının birincil uygulayıcısı olan yerel yönetimlerin, uluslararası bir aktör mü oldukları yoksa devletlerin bu faaliyetleri dış politika aracı olarak mı kullandığı sorunsalına çalışma boyunca yanıt aranmıştır. Çalışma için dünyadaki literatür ve uygulamalar incelenmiş ve Türkiye özelinde tarihi gelişim ve istatistikî veriler araştırılıp saha çalışmaları (gözlemler ve derinlemesine görüşmeler) gerçekleştirilerek Türkiye’deki kardeş şehir faaliyetleri ile ilgili detaylı bir çıkarım elde edilmeye çalışılmıştır.

Çalışma sonucunda hem dünyadaki hem de Türkiye’deki yerel idarelerin yurtdışındaki kardeş şehir çalışmalarının dış politikadan bağımsız yürütülmediği sonucuna varılmış ve kardeş şehir ilişkilerinin, kurulma motivasyonları ve içerdiği faaliyetler açısından çeşitli sınıflara ayrıldığı tespit edilmiştir. Bu sınıflar motivasyon bağlamında “siyasi / ideolojik”, “coğrafi”, “tarihsel / kültürel” ve “ekonomik”; faaliyetler bağlamında ise “eğitsel”, “kültür, sanat ve spor”, “sosyal sorumluluk” ve “beledi / enformasyonel” şeklinde sıralanmıştır.

Bu bilgiler ışığında, Türkiye'deki kardeş şehir çalışmalarının, yerel ve ulusal boyutları ve bunun yanında tezde oluşturulmaya çalışılan tipoloji bağlamında nasıl sınıflandırılabileceği analiz edilmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda söz konusu faaliyetlerin hem uluslararası literatür ile karşılaştırmalı olarak incelenmesi hem de Türkiye'deki tarihi seyir ve veriler doğrultusunda yorumlanması uygun bulunmuştur. Bu konunun tercih edilmesinde, özellikle Batı literatüründe üzerine çokça çalışma yapılan kardeş şehirciliğin, Türkiye'de yerel yönetimlerin de fazlasıyla gündeminde olması, bununla beraber, az sayıda vaka analizinin dışında, akademik anlamda ilgiye değer bulunmaması etkili olmuştur. Aynı zamanda uluslararası ilişkiler lisans eğitim döneminden beri yerel yönetimlere olan ilgim dolayısıyla yüksek lisans bitirme tezinde de meseleyi sosyolojik olarak değerlendirebilme gayreti beni bu konuya yönlendirmiştir.

Çalışmayı hazırlama sürecindeki en önemli avantajım sahadaki mesleki yaşantım (Türk Dünyası Belediyeler Birliği (TDBB) bünyesinde çalışıyor olmak) olmuştur. Bu noktada şunu da belirtmek isterim ki tez konumun tercihi profesyonel hayatımın başlamasından sonra değil önce olmuştur. Çalışma hayatım sayesinde, gözlem ve mülakat yapmam, ilgili kişilere ulaşabilmem, en doğru ve güncel verilere erişebilmem daha kolay olmuştur. Bununla beraber Türkiye'deki literatürde konunun çok yer almaması, istatistikî verilerdeki tutarsızlıklar ve belediyelerin ve ilgili kurumların kardeş şehir çalışmaları ile ilgili sağlıklı bir arşiv veya envanterinin olmaması çalışmanın özellikle saha kısmını zorlaştıran unsurlar arasındadır. TDBB'de üç yıl süren çalışma hayatımda kardeş şehir çalışmalarıyla doğrudan ilgili olmak, meseleye dışarıdan bakış geliştirmemi zaman zaman zorlaştırmış olmakla beraber bu konuda azami özen göstermiş bulunmaktayım.

Bu çalışma ile hedeflenen fayda, konuyla hem akademik hem de profesyonel olarak ilgilenenlere dünyadaki uygulamalarla Türkiye'dekileri kıyaslayabilecekleri bir çerçeve sunmak ve kardeş şehir ilişkilerinin sınıflandırılabileceği bir perspektif oluşturarak kardeş şehir çalışmalarının verimliliğini arttırabilmeye yardımcı olmaktadır.

Benden desteklerini esirgemeyen ve önerilerde bulunmaktan kaçınmayan, yüksek lisans tezimin elinizdeki yazılı esere dönüşmesini sağlayan kıymetli yöneticim Dr. Fahri Solak ve TDBB yönetimine, çalışmalarım süresince bilgi, birikim ve tecrübeleri ile bana yol gösteren değerli danışman hocam Doç. Dr. Enes Kabakcı'ya ve lisans eğitimim döneminden beri benden yardımlarını hiç esirgemeyen hocam Prof. Dr. İsmail Coşkun'a teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım. Yol arkadaşım, eşim Ozan'a, değerlilerim, sevgili annem Gönül Hanım ve canım kardeşim Dilara'ya hayatım boyunca en büyük destekçilerim oldukları için teşekkür ve sevgilerimi sunarım. Son olarak bu çalışma için benimle mülakat yapmayı kabul eden tüm yerel idarecilere ve bana yardımcı olan sevgili iş arkadaşlarıma da teşekkür ederim.

Sabiha Tuğba Ekşi

GİRİŞ

Kentlerin birbiriyle ekonomik, siyasal, kültürel ilişkiler kurması oldukça eski tarihlere dayanmakta olup; Yunan şehir devletleri, ardından da feodal Ortaçağ Avrupa'sının otonom kentleri ilk örnekler olarak kabul edilmektedir. Kimi yazarlar ise aralarında ticaret, göç, kültürel ve teknik etkileşim olması sebebiyle, birer aktör olarak şehirlerin birbirleriyle kurdukları ilişkilerin en eski örneklerinin, Mısır, Mezopotamya, Anadolu ve İran'daki yerleşim birimleri arasında görüldüğünü ifade etmektedir. 19. yüzyılda başlayan ulus devletleşme süreci ise kentlerin görece özerkliklerini kaybetmeleri ve hareket alanlarının kısıtlanması sonucunu doğurmuştur.

Klasik realist anlayışa göre uluslararası ilişkilerdeki tek aktör devlettir. Günümüzde ise uluslararası ilişkiler disiplindeki analiz birimi tartışmaları devletin tek aktör olması kabulünü sorgulanır hale getirmiştir. Küreselleşme, devletlerin teritoryal tekellerini esnetip ilişkileri ulus devlet sınırlarının ötesine taşıırken; gelişmekte olan insan hakları hukuku ise birçok coğrafyada demokratikleşmeyi zorunlu kılmış ve bu da bireye doğrudan temas eden birincil idare olan yerel yönetimlerin önemini arttırmıştır. Bunun yanında küresel kent ağları ekonomik ilişkiler açısından çok önemli hale gelmiştir. Tam da bu noktada kentler, ekonomik ve siyasi ilişkilerde ulus devletlerin sınırlarını aşmaya ve doğrudan ilişkiler kurmaya başlamışlardır. Klasik diplomasiyi tamamlayan bu diplomasi biçimi "kent diplomasisi" olarak adlandırılmaktadır. Kent diplomasisi ile şehirler, temsilcileri aracılığı ile doğrudan ilişki kurarak tecrübe, insan, sermaye ve kültür akışı gerçekleştirmektedirler. Bunun yanında bölgelerindeki ve/veya uzaktaki çatışma alanlarında sürdürülebilir barışa katkı sağlama, dış politika yapım süreçlerine

katılma ve kentin çıkarlarının temsili, lobi faaliyetleri, proje ortaklıkları ve diyalog kurmak da kent diplomasisinin faaliyet alanı haline gelmiştir. Yine de realizmin hâlâ büyük oranda kabul gördüğü ve siyasi söylemlerin tekrar devlet merkezli bir hale evrildiği son yıllardaki gelişmeler göz önüne alındığında uluslararası ilişkiler disiplininde kent diplomasisin itibar gören bir alan haline gelmesine daha epey zaman olduğu söylenebilir.

Kardeş şehircilik (Avrupa literatüründe “şehir ikizleştirmeleri”) kentlerin genellikle seçilmiş temsilcileri vasıtasıyla kurulan ve iki yerel idare arasında sosyal, kültürel, teknik, ekonomik vs. alanlarda çeşitli paylaşımların gerçekleştiği bir işbirliği formudur. II. Dünya Savaşı’ndan sonra Avrupa ve ABD’de başlayan bu işbirliği tipi bugün dünya çapında pek çok yerel yönetim tarafından yoğun olarak kullanılmaktadır. Roma Antlaşması’ndan beri bütünleşme sürecinde önem arz eden esneklik ilkesini önceleyen AB, yeni gelişen diplomasi araçlarına uyum sağlamak ve demokratikleşme, hizmetlerin daha nitelikli bir şekilde sunulması, yeni uygulamaların kamuoyu nezdindeki meşruiyetinin artması, bütünleşmenin derinleşmesi, bölgesel farklılıkların azaltılması amacıyla, “Avrupalılaşıma için yerellik” ilkesi çerçevesinde üye ve aday devletlerin kentleri arasındaki şehir ikizleştirmelerini desteklemektedir. Avrupa ülkelerinin ekseriyetle tercih ettikleri kıta içi şehir ikizleştirme faaliyetlerinin aksine, ABD’deki yerel yönetimler, genellikle ülke dış politikasıyla uyumlu bir şekilde, dünyanın pek çok farklı ülkesinden kentlerle kardeş şehir bağları kurmaktadır. Gönüllülük esasının oldukça etkili olduğu ABD tipi kardeş şehircilik faaliyetleri, daha çok sivil toplum kanalıyla yürütülmekte ve çoğunlukla finansal kaynak sağlanması da bu yolla olmaktadır. Çin, Avustralya, Japonya, Yeni Zelanda, Türkiye, Rusya, Hindistan gibi ülkelerin kentleri de

kardeş şehir ilişkilerini yoğun olarak kullanan yerel idareler arasında sayılabilir.

Çalışmanın ilk bölümünde yukarıda bahsedilen seyir detaylandırılmaktadır. Bu bağlamda kent diplomasisinin bir türü olan kardeş şehirciliğin ortaya çıkışı, gelişimi, uygulamaları ve sonucunda elde edilen faydalar farklı ülkelerden örnekler ve veriler aracılığıyla incelenmektedir. Çalışma boyunca Batı merkezli olmaktan kaçınılmış ve mümkün merteye farklı örnekler incelemeye tabi tutulmuştur; ancak kardeş şehircilik literatürünün geliştiği yer olması sebebiyle, bilhassa ilk bölümde Batılı kaynakların ağırlıkta olduğunun belirtilmesi yerinde olacaktır. ABD'de faaliyet gösteren Sister Cities International örgütünün sürekli güncellenerek sağlam veriler sunan internet sitesi ve erişime açtığı 50 yıllık faaliyet raporu en çok atıf yapılan kaynaklar arasındadır. Bunun yanında Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyi'nin verileri, Avrupa'daki güncel durumu göstermesi açısından incelenmiş ve ABD ve Avrupa'ya ek olarak Asya-Pasifik Bölgesi'ndeki kardeş şehir faaliyetleri üzerine yapılan bazı çalışmalar kullanılmıştır. Avrupa'da kardeş şehir ilişkileriyle ilgilenen diğer kurum ve kuruluşlar hakkında özet bilgiler de bu bölümde okuyucuya sunulmuştur. Birinci bölümde ayrıca kardeş şehir ilişkilerinin nasıl bir hukuki zemin çerçevesinde kurulduğu ve yürütüldüğü, çeşitli ülkelerin mevzuatları karşılaştırmalı olarak incelenerek okuyucuyla paylaşılmaktadır. Nihayetinde, elde edilen bilgiler ışığında kardeş şehir ilişkileri ile ilgili evrensel geçerliliği olan bir tipoloji oluşturulmaya çalışılmıştır. Oluşturulan bu tipolojinin ilerideki teorik çalışmalar ve saha araştırmaları için nitelikli bir katkı olması ve analizlerde ulaşılan sonuçların yorumlanabilmesi için bir araç olarak kullanılabilmesi hedeflenmektedir. Tipolojinin yapılması için kardeş şehirciliğin dünyadaki farklı uygulamaları incelenirken söz ko-

nusu faaliyetlerin bağımsız yerel girişimler mi yoksa ulusal dış politikanın araçları mı olduğu sorunsalının da çalışma boyunca izi sürülmekte ve örnekler bu bağlamda değerlendirilmektedir.

Özellikle Soğuk Savaş ve sonrası dönemde ciddi bir yükselişe geçen kardeş şehir trendinden Türkiye de nasibini alan ülkeler arasındadır. İlk olarak 1965 yılında İstanbul Belediyesi ile Rio de Jenerio (Brezilya) arasında kardeş şehir protokolü imzalanmış olup bugün, İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü'nün verilerine göre Türkiye'den 392 yerel idare, 127 ülkenin kentleriyle toplam 1547 kardeş şehir ilişkisi kurmuştur.¹ Yerel yönetimlerin dışında, Türkiye'de, pek çok kurum ve kuruluş da kardeş şehir faaliyetleri ile ilgilenmekte, buna karşın dünyadaki trendin aksine – AB hibe programları gibi fon kaynaklarına erişim süreçleri dışında – sivil toplum kuruluşlarının çok etkin olmadığı görülmektedir. “Yerel yönetimlerin kardeş şehir ilişkilerinde dış politikadan ne derece bağımsız davranabildiği” sorunsalının, Türkiye özelinde, üçüncü bölümde tartışılabilmesi amacıyla, ikinci bölümde, merkezî bürokrasi kurumlarının, kardeş şehir uygulamalarıyla ilgisi üzerinde durulmaktadır. Bu doğrultuda ikinci bölümde yurtdışı kardeş şehir ilişkilerinin Türkiye'deki tarihsel gelişimi istatistikî veriler ışığında incelenerek konuyla ilgili kurumlar irdelenmekte ve son olarak 50 yılı aşan kardeş şehircilik tecrübesi olan ülkenin hukuki mevzuatı okuyucuyla paylaşılmaktadır.

Bu değerlendirme için resmî ve güvenilir kurumların en

1 Bu çalışma hazırlanırken kullanılan Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü'ne ait 3 Haziran 2016 tarihli istatistik, çalışmanın bitiminden kısa süre sonra güncellenmiştir (5 Mayıs 2017). Bu güncellemeye göre Türkiye'deki yerel idarelerin diğer ülke kentleriyle kurduğu kardeş şehir ilişki sayısı 1.632'ye çıkmıştır. İki istatistiki veri arasındaki fark (85 kardeş şehir ilişkisi) bu çalışmada analiz edilen konular açısından anlamlı bir değişim ifade etmediğinden 2016 tarihli istatistik kullanılmıştır.

sağlıklı ve güncel verileri toplanmış, 10 derinlemesine görüşme yapılmış ve saha gözlemlerinde (çalıştaylar, toplantılar vs.) bulunulmuştur. İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü verileri birincil kaynak olup bunun dışında ülkedeki tüm belediyelerin üye olmasının zorunlu olduğu bir kamu kurumu olan Türkiye Belediyeler Birliği'nin yayınları ve belediyelerin açıkladığı verilerden de faydalanılmıştır. Ayrıca Türkiye'de en çok sayıda kardeş şehre sahip olan İstanbul, Ankara ve İzmir Büyükşehir Belediyelerinin güncel bilgileri özel olarak incelenmiştir. Tez için yapılan araştırmalar esnasında Türkiye'deki belediyelerin kardeş şehircilik faaliyetleriyle ilgili özellikle içerik bağlamında herhangi bir arşiv çalışması bulunmadığı, Türkiye geneli hakkında tek nicel çalışma olan Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü Kardeş Kent İstatistik Verileri'nin de en son bir yıl önce güncellendiği ve diğer kurumların verileriyle zaman zaman tutarlılık göstermediği gözlemlenmiştir. Bu durum çalışmada sunulan bilgilerin doğruluğunu ve yeterliliğini sınırlamakla birlikte farklılıkların gözlemlendiği noktalar azami özenle okuyucuyla paylaşılmıştır. Buna benzer bir sınırlılık Avrupa'daki çalışmaların güncelliği için de söz konusudur. Zira Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyi'nin bölgedeki şehir ikizleştirmeleriyle ilgili en güncel tablosu 2010 yılına aittir.

Türkiye'deki hukuki mevzuata dair bilgilerde ise herhangi bir belirsizlik söz konusu olmayıp, yasal çerçeve genel itibariyle net bir şekilde çizilmiştir. Hukuki prosedürler konusunda birincil kaynaklar Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin internet sitesinde ve T.C. Resmî Gazete'de yayınlanan kanunlar ve Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü'nün yayınladığı genelgelerdir. Bu bölümde, Türkiye'deki gelişim takip edilirken dünyadaki örneklerle karşılaştırmalar yapılmakta, kardeş şehir çalışmalarının merkezî bürokratik kurumlarla

ilişkisi detaylandırılmakta ve derinlemesine görüşmeler aracılığıyla uygulamalarda belirleyici olan diğer unsurlar keşfedilmeye çalışılmaktadır. 40 dakika ile bir buçuk saat arasında süren derinlemesine görüşmelerde, Türkiye'deki farklı siyasi partilerin (Adalet ve Kalkınma Partisi, Cumhuriyet Halk Partisi, Halkların Demokratik Partisi ve Milliyetçi Hareket Partisi) yönetimde olduğu şehirlerin yerel yöneticileri ve Türkiye'de konuyla ilgili faaliyet gösteren kurumların temsilcileri ile görüşülmüştür. Buna ek olarak Türkiye'deki belediyelerin yoğun olarak kardeş şehir ilişkisi kurduğu çeşitli ülkelerden yerel yöneticilerle de görüşmeler sağlanmıştır. Mülakat yapılan yerel yöneticiler, – bağlı oldukları siyasi parti içinde – Türkiye'de yoğun bir şekilde kardeş şehir faaliyetleri yürüten belediyelerden olmaları sebebiyle tercih edilmiştir. Görüşmelerde sorulan sorular aşağıdaki gibidir:

- Size göre kardeş şehir ne demektir?
- Belediyenizin / kurumunuzun kardeş şehirlerle ilgili uygulamaları, stratejisi nedir?
- Sizce ülkenizdeki yerel yönetimlerin kardeş şehir stratejisi var mı?
- Sizce kişisel ilişkilerin, enformel bağların kardeş şehir ilişkisine etkisi nedir?
- Kardeş şehir ilişkilerinizin toplumsal boyutu hakkında neler söyleyebilirsiniz?
- (Yabancı görüşmeciler için) Ülkenizdeki yerel yönetimlerin Türkiye'deki belediyelerin yurtdışı kardeş şehir çalışmalarlarıyla ilgili intibaları nedir? (Türkiye'den görüşülenler için) Türkiye'deki belediyelerin kardeş şehir ilişkileri hakkında yurtdışında muhatap olduğunuz yerel yöneticilerin intibaları nedir?

- (Türkiye'den görüşülenler için) Belediyeniz / kurumunuz kardeş şehir faaliyetlerinde, hedeflerine ulaşabiliyor mu?

Bu sorular ile Türkiye'deki yerel yönetimlerin kardeş şehir ilişkilerine dair motivasyon unsurları, faaliyet gösterilen alanlar, tercih edilen veya kaçınılan ülkeler / bölgeler, sürecin pratikte nasıl ilerlediği, hukuki mevzuatın ne kadar uygulandığı, ilişkilerin ne kadar kurumsal olduğu, gayri resmî bağların ne derece etkili olduğunun izleri sürülmekte, siyasi partilerin konuya yaklaşımları arasındaki farklılıklar bulunmaya ve Türkiye'nin söz konusu faaliyetlerinin diğer ülkeler tarafından nasıl algılandığıyla ilgili bir fikir oluşturulmaya çalışılmaktadır. Yapılan mülakatlar dışında, yazarın mesleki görevleri kapsamında çeşitli etkinliklere katılım sağlanarak çalışmayı besleyecek veriler elde edilmeye çalışılmıştır. Çalışmanın bilhassa ikinci bölümünde, Türkiye Belediyeler Birliği'nin düzenlediği Yerel Diplomasi Çalıştayı, Türk Dünyası Belediyeler Birliği'nin düzenlediği Kardeş Şehirler Konulu Toplantı ve Yurtdışı Türkler ve Ak-raba Topluluklar Başkanlığı'nın düzenlediği Kardeş Kent Değerlendirme Toplantısı'na yapılan atıflar bu minvaldedir. Söz konusu etkinliklerde elde edilen veri ve notlar ile yazarın profesyonel hayatı içerisinde gerçekleştirdiği görüşme ve gözlemler de çalışmada sunulan bilgi, görüş, tespit ve fikirlere katkı sağlamıştır.

Çalışma kapsamında gerçekleştirilen araştırmalarda dikkat çeken bir unsur, dünyadaki kardeş şehir çalışmalarının halihazırda çok zengin olmasıdır. Literatürde, istatistiki veriler ve saha araştırmalarıyla beslenen birçok kardeş şehircilik çalışması bulunmaktadır. Ülkemizdeki mevcut çalışmalar ise daha ziyade kılavuz / rehber niteliğinde ve belediyele-re yönelik "neler yapılması" veya "nasıl yapılması" gerektiğini açıklayan yayınlardır. Az sayıda özel vaka analizleri

hariç Türkiye genelinde hali hazırda kardeş şehircilik ile ilgili hangi çalışmaların yapıldığını ve yapılmakta olduğunu toparlayan herhangi bir raporun veya akademik çalışmanın da bulunmadığı görülmüştür. Bu çalışma için gerçekleştirilen araştırmada Türkiye'deki literatürde yer alan iki akademik çalışmaya rastlanmıştır: Ece Aktulun'un "Yönetişim Çerçevesinde Ortaklıklar ve Belediyelerin Kardeş Şehir İlişkileri: Ankara Büyükşehir Belediyesi Örneği" başlıklı yüksek lisans tezi ve M. Kemal Öktem, Volkan Göçoğlu ve Şebnem Tunç'un "Kardeş Şehir Uygulamalarının Yerel Politika Transferine Etkisi: Alanya – Gladbeck Araştırması" başlıklı makaleleri. Ayrıca Türkiye Belediyeler Birliği'nin yayına hazırladığı "Belediyeler için Uluslararası İşbirlikler ve Kardeş Şehir Rehberi", Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü'nün Kardeş Kent İstatistik Verileri'ndeki bilgileri düzenleyerek –sınırlı da olsa– birtakım nicel verileri okuyucuya sunmuştur. Sonuç olarak Türkiye'de, belediyelerin ve kimi merkezî bürokrasi kuruluşlarının epey gündeminde olan ve ciddi mali kaynak ayrılan kardeş şehircilik çalışmalarıyla ilgili akademik düzeydeki çalışmaların ve detaylı raporların azlığı dikkat çekicidir. Nitekim bu tez ile, Türkiye'deki yerel yönetimlerin kardeş şehir çalışmaları ile ilgili kapsamlı bir çerçeve oluşturulmaya, nitelikli ve detaylı çıkarımlar yapılmaya gayret edilmiştir.

Türkiye'nin kardeş şehir çalışmalarıyla ilgili oluşturulan profilin, ilk bölümde derlenen uluslararası bilgi ve analiz edilen veriler ışığında oluşturulan tipoloji bağlamında incelenmesine ise çalışmanın ikinci bölümünün sonunda yer verilmiştir. Burada Türkiye'deki yerel idarelerin kardeş şehir ilişkileri, mülakatlar, saha gözlemleri, verilerin derlenmesi ve var olan çalışmaların incelenmesi yöntemleriyle, kurulum biçimleri ve gerçekleştirdikleri faaliyetler bağlamında sınıflandırılmaktadır. Nihayetinde bu sınıflandırma doğ-

rultusunda, uygulamaların ulusal dış politikayla ne derece ilişkili olduğu ve Türkiye'deki yerel yönetimlerin uluslararası alanda ne ölçüde özerk hareket ettikleri saptanmaya çalışılmıştır. Çalışma için yapılan teorik araştırmalar, saha çalışmaları ve profesyonel tecrübe doğrultusunda ileri sürülen hipotez hem dünyada hem de Türkiye'de yerel aktörlerin bir uluslararası girişimi olan kardeş şehirciliğin ulusal dış politikayla doğrudan ilgili olduğu yönündedir.

Son olarak mevcut çalışmanın sınırlılıklarından da bahsedilmesi yerinde olacaktır. Öncelikle çalışma, kapsamı gereği Türkiye'deki belediyelerin yalnızca yurtdışındaki kardeş şehir ilişkileri ile sınırlıdır. Yurtiçi kardeş şehircilik Türkiye'de uygulanmakta olan bir faaliyet olmakla birlikte bu çalışmanın konusu değildir. Gerçekleştirilen mülakatların başında, görüşmenin konusu görüşmecilere izah edilirken kendilerine böyle bir sınır çizilmemesine rağmen ilginç bir biçimde görüşmecilerin tamamı yalnızca yurtdışı uygulamalardan bahsetmiştir. Anlaşıldığı kadarıyla Türkiye'de kardeş şehir faaliyetleri denilince akla ilk olarak diğer ülkelerin kentleriyle ilişkiler gelmektedir. Bir diğer sınır, dünyadaki uygulamaların ortaya konduğu birinci bölümle ilgilidir. Burada Türkçe, İngilizce ve Fransızca kaynaklardan yararlanılmış olup daha çok ABD, Avrupa ve Asya-Pasifik menşeli çalışmalar kullanılabilmiş ve örneğin kardeş şehir faaliyetlerinin özellikle Rusya açısından önem arz ettiği eski Sovyet coğrafyasıyla ilgili verilere yeterli erişim sağlanamamıştır. Benzer şekilde – söz konusu ülkelerde ne kadar kullanılan bir faaliyet alanı olduğu bilinmemekle birlikte – Arapça konuşulan ülkeler, Latin Amerika ve Afrika'dan örneklerle de, yalnızca diğer bölgelerle ilişkisi olduğu takdirde yer verilebilmiştir. Bununla beraber özellikle ABD'deki yerel idarelerin, dünyanın pek çok yerinde kardeş şehir ilişkisinin bulunması ve bunların çevrimiçi kaynaklar-

da düzenli olarak güncellenmesi, taraflardan biri ABD kenti olmak kaydıyla, farklı bölgeler hakkında sınırlı da olsa fikir edinilmesini sağlamıştır. Ayrıca daha önce belirtilen, Türkiye’de konuyla ilgili hem akademik düzeydeki çalışmaların hem de resmî düzeydeki raporların yetersizliği ve var olan verilerdeki güncellik ve tutarlılık problemleri de tez için bir takım sınırlamalar getirmektedir.

DÜNYADA KARDEŞ ŞEHİRCİLİK

Birinci Bölüm

Küresel Dünyada Kentler

Yüz yıl öncesine kadar dünya nüfusunun büyük bir kısmı kırsal alanlarda yaşarken 2008’de her iki kişiden biri kentlerde yaşar hale gelmiştir.² Belki de bunun bir sonucu olarak “Modern dünyada nüfusun çoğunluğu daha önce hiç olmadığı kadar birbirine bağımlıdır.”³ Artarak küresel bir olguya dönüşen “modern kent” ilk defa Avrupa’da ortaya çıkan bir mekân formu olarak dünyanın farklı coğrafyalarında etkisini göstermiştir. Kent mekânındaki bu yayılma, sermaye ve bilgi ilişkilerindeki dağılım göz önüne alındığında bir sonuç olarak küreselleşmeyi karşımıza çıkarmaktadır. Farklı toplumlarda değişik düzeylerde de olsa küreselleşme yapısal değişikliklere neden olmuştur. Bu değişimi ekonomiden siyasete ve sanata kadar birçok farklı alanda gözlemlemekteyiz. Bireylerin hiyerarşik, belirli bir otoriteye bağlılık gerektirmeyen sosyal yapılanmalar içinde yer alabilmeleri, hatta doğrudan, vatandaş kimliği ve sorumluluklarından bağımsız olarak devletin sınırlarının ötesinde hareket yeteneği kazanmaları, devletin egemenlik ve topraksallık özelliklerinin anlamını yitirmesi olarak yorumlanmaktadır.⁴ “Devletin irrasyonelleşmesi”⁵ olarak ifade edilen bu süreçte, karar alma ve işbirliği alanların-

2 Evrensel olarak kabul görmüş tek bir “kent” tanımının olmadığı gerçeği, bizleri nicel verilerin güvenilirliği konusunda daha dikkatli olmaya yönlendirmelidir. Örneğin, Türkiye’de bir yerleşim yerinin “kentsel alan” olarak sayılması için nüfusunun yirmi bin ve üstü olması gerekirken Fransa’da kent, “yapılı çevrenin sürekliliği” kriterine göre tanımlandığından 2 bin nüfus yeterli sayılabilmektedir. Ceren Akyos, Didem Daniş, “Küreselleşme ve Kent”, **Küreselleşme ve Demokrasi Küreselleşmenin Farklı Yüzleri**, Ed. Cemil Yıldızcan, Özgür Adadağ, İstanbul, Dipnot Yayınları, 2011, s. 133-134.

3 Anthony Giddens, **Sosyoloji**, ed. Cemal Güzel, İstanbul, Kırmızı Yayınları, 2012, s. 684.

4 Selcan Serdaroğlu, “Küreselleşmenin Düzenlenmesi Bir Yanılsama Mıdır? Olası Çerçeveler ve Sınırları”, **Küreselleşme ve Demokrasi Küreselleşmenin Farklı Yüzleri**, Ed. Cemil Yıldızcan, Özgür Adadağ, İstanbul, Dipnot Yayınları, 2011, s. 216.

5 **A.e.**, s. 216.

da yer alan bir aktör olarak “kent” ön plana çıkmıştır. Kentler, çeşitli düzeylerdeki aktörlerin statüleri veya sistemdeki hiyerarşik konumları farklı olsa da müzakere yürüttükleri, ortak çözümler ve uygulamalar geliştirmeye çalıştıkları, esnek ve yatay “yeni çok-tarafıllığı”⁶ ifade eden “yönetişim” kavramının vazgeçilmez unsurlarıdır. Ulus devlet merkezli gelişen egemenlik, bugün demokrasinin unsurlarını korumak konusunda yetersiz kalmaktadır. Ulus devletlerin, demokrasinin geliştiği ortamlar olduğu gerçeği yadsınamamakla birlikte, bugün karşılıklı bağımlılık ve küreselleşmenin sonucu olarak birçok zorlukla karşı karşıya oldukları da görmezden gelinemez. Demokrasi pratikleri temsil ve katılımçılık olarak yeniden değerlendirilmek, genişletilmek ve derinleştirilmek zorundadır. Bu, uluslararası düzeyde kozmopolit demokrasi ve aşağıda ise yerel, doğrudan demokrasi uygulamaları ile gözlemlenmektedir. Demokratik prensiplerin tarihsel alanının ötesine genişletilmesi, yerel yönetimler için yeni sınırların oluşmasına neden olacaktır.⁷ Bilgi toplumlarının ortaya çıkışıyla hizmet sektörünün gelişmiş ülkelerde sanayi sektörünün yerini alması üretim süreçlerinde kentsel alt yapı hizmetlerini ön plana çıkarmış ve doğrudan kentleri aktör olarak kabul eden bu yeni ekonomik anlayış siyaseten kentlerin rollerinin güçlenmesinde etkili olmuştur.⁸ Ekonomik ve siyasi ilişkilerde kentlerin ulus devletlerin yanında bir aktör olarak muhatap kabul edilmesi ya da bu anlamda kentler

---

6 **A.e.**, s. 225.

7 Antonio Papisca, “International Law and Human Rights as a Legal Basis for the International Involvement of Local Governments”, **City Diplomacy**, Ed. Arne Musch, Lahey, Deltahage, 2008, (Çevrimiçi), https://www.uclg.org/sites/default/files/City_Diplomacy_research_book_English_01_0.pdf, 5 Ocak 2017, s. 29.

8 Neil Brenner, “Global Cities, Glocal States: Global City Formation and State Territorial Restructuring in Contemporary Europe”, **Review of International Political Economy**, C.V, No: 1, 1998, s. 1-37, (Çevrimiçi), <http://www.jstor.org/stable/4177255>, 5 Ocak 2017.

arasında doğrudan ilişkilerin tesis edilmesi kent diplomasisi kavramını ortaya çıkarmıştır. Dolayısıyla bu dönemde kent diplomasisi siyaset biliminde bu anlamda ayrıcalıklı bir çalışma konusu haline gelmektedir.”⁹ Uluslararası ilişkilerde “aktör”ün yeniden tanımlandığı bu dönemde diplomasi de çok boyutlu ve karmaşık bir hal almıştır.

Başkent diplomasisinin yanına, kamu diplomasisi, kültür diplomasisi, fuar diplomasisi, kent diplomasisi gibi yeni araçlar eklenmiştir. Bunu, Panayotis Saltodos paralel diplomasi ve onun kısaltması olarak öngördüğü “paradiplomasi”¹⁰ kavramıyla tanımlamıştır. Paradiplomasi, Saltodos tarafından klasik diplomasinin yerini alacak bir yapı olarak değerlendirilmemekte aksine klasik diplomasiyi pekiştiren, ona çok boyutlu ilişkiler imkânı sunan, klasik diplomasinin zaaflarını gideren ve bunu yaparken aşağıdan yukarıya işbirliği ve diyalog geliştirerek ortak eylem planları üreten bir yapı arz etmektedir. Kent diplomasisinin kavramsal olarak ortaya çıkması 1980’lerde başlamıştır. Bu dönemde gelişen, “devlet altı örgütlerin uluslararası eylemlerini ifade etmek için kullanılan paradiplomasi kavramının kent diplomasisiyle oluşumsal bir ilişkisi vardır.”¹¹ Uluslararası ilişkilerdeki paradiplomasi tartışmaları ise iki kutup arasında belirginleşmektedir. Bu tartışmanın bir tarafında geleneksel diplomasiyi destekleyenler yer alırken diğer tarafta yeni uluslararası aktörlerle devle-

9 Yves Viltard, “Diplomatie des villes: collectivités territoriales et relation internationales”, **Politique Étrangère**, C. III, 2010, s. 593-604, (Çevrimiçi), <http://www.cairn.info/revue-politique-etrangere-2010-3-page-593.htm>, 5 Ocak 2017, s. 598.

10 Hans J. Michelmann, Panayotis Saltodos, “Subnational Units, Paradiplomacy in the Context of European Integration”, **Journal of European Integration**, C. XV, No: 2-3, 1992, s. 129-134.

11 Yves Viltard, “Conceptualiser la ‘diplomatie des villes’”, **Revue française de science politique**, C. LVIII, No:3, 2008, s. 511-533, (Çevrimiçi), <http://www.cairn.info/revue-francaise-de-science-politique-2008-3-page-511.htm>, 5 Ocak 2017, s. 515.

tin konumunun gerilediğini ifade edenler bulunmaktadır. Bunlar devlet, dış politikada artık tek ses olarak konuşamaz demektedirler.¹² Buna karşılık neorealist uluslararası ilişkiler okuluna göre devletler uluslararası politikanın temel aktörleri olmaya devam etmektedirler. Uluslararası ilişkilerde doğal olarak hâkim olan anarşi ortamı, devletleri birbirlerine karşı güvensizleştirmektedir. Devletleri birbirinden koruyacak bir üst yapı veya aktörün olmaması durumu olarak tanımlanan anarşi, devletlerin güvenliklerini koruma konusunda daha hassas olmalarına sebep olmaktadır.¹³ Bu görüşe göre devletler, özellikle güvenlik ve varoluşlarını etkileme potansiyeli bulunan temel mevzularda aktörlüklerini devletler üstü yapıya veya devlet altı unsurlara emanet etmezler.

“Tekrar hatırlatmaya gerek yok ki Westphalia Hukuku toprak merkezliydi ve egemenlik temelindeydi. Yapısı gereği devlet merkezliydi. Haklar ve görevler devlete aitti. Diğer tüzel kişiler, bazı istisnalar haricinde, hukuki hakları ve görevleri eski devlet merkezli sisteme aitti. İnsan, uluslararası hukukun öznesi değil nesnesi olarak kabul ediliyordu. Diğer bir deyişle, yüz yıllar boyunca yönetişimin toprak boyutu kötü bir anlama sahip oldu ve devletin bölünmez tekeli elinde bulundu.”¹⁴

Ancak küreselleşme sonucu topraksallık ilkesinin zayıflaması ile kent diplomasisi önemli bir meşruiyet alanı kazanmıştır. “Dışlama prensibi üzerine şekillenen “ulusal vatandaşlık” kavramının aksine “evrensel vatandaşlık”, içselleştirme üzerine şekillenir ve bu da yerel yönetimlerin doğal kimliklerini içerir. Gelişmekte olan insan hakları hukuku bizleri vatandaşlığı devlet yapılarından değil, doğal şekilde bunun taşıyıcısı olan yerel düzeyden başlatmayı zorunlu

12 **A.e.**, s. 516.

13 John J. Mearsheimer, “Back to Future: Instability in Europe after the Cold War”, **International Security**, C. XV, No: 1, 1990, s. 5-56, s. 12.

14 Papisca, **a.g.e.**, s. 36.

kılmaktadır.”¹⁵ Dolayısıyla devleti uluslararası ilişkilerin temel ve kesin aktörü olarak gören katı bir realist okuma bu noktada tartışmaya açılmaktadır. İnsan hakları hukukundan meşruiyetini alan ve yereli önceleyen anlayış, aktörlerin meşruiyetini devletle olan ilişkileriyle değil kentin artan önemi ve insan hakları hukukuyla kurmaktadır. Bununla beraber, bilindiği üzere, bugün, hayati konuların (güvenlik, doğal kaynaklar, dış politika vs.) hemen hemen hiç birinde devlet dışı aktörlerin belirleyiciliği söz konusu olamamaktadır. Diğer bir deyişle devlet dışı aktörler ancak devletlerin kendilerine açtığı alanda hareket edebilmektedir. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi dahi ancak devletlerin inisiyatif almasıyla etkili bir kuruma dönüşebilmektedir. Devlet dışı unsurların inisiyatif alma kapasiteleri ve aktör mü araç mı oldukları konusu tartışılacaktır¹⁶, yönetim kavramının çokça konuşulduğu günümüzde, hiyerarşinin olmadığı, devlet ve devlet-dışı aktörler arasında yatay ilişkilerin kurulduğu uluslararası sistemde, kentlerin bu ilişkilerde önemli bir yeri olduğu gerçeği yadsınamaz. Ayrıca, kentlerin küresel yönetimdeki yeri, yerel yönetimlere meşruiyet kazandırır. “Yerel yönetimlerin ilk meşruiyet kaynağı ise, kendi belediye sınırları içerisinde yaşayan insanların tanınan temel haklarının uluslararası platformlar da dâhil olmak üzere korunmasıdır.”¹⁷ Bu hakların korunmasından yola çıkarak, yerel yönetimlerin dış politika konularında yer almaları için sahip oldukları meşruiyet düzeylerini incelemek gerekirse;

“Bunlardan ilki temel haklar olarak tanınan ve tüm insanların korunması gerektiği prensibinden kaynaklanmaktadır. Bu aynı zamanda bir kişinin kendi belediye sınırları içeri-

15 Papisca, **a.e.**, s. 28.

16 Bu konuyu John Mearsheimer “The False Promise of International Institutions” makalesinde uluslararası politikanın mantığı açısından detaylı olarak incelemektedir.

17 Papisca, **a.e.**, s.29

sindeki bir durum olarak da düşünülebilir. Yerel yönetimlerin dünya genelinde bir sorumluluğu da insan haklarını korumaktır. İkinci meşruiyet alanı ise küresel yönetişime kalkınma ve güvenlik alanlarında katılımlarından kaynaklanmaktadır. Yerel yönetimler, küresel vatandaşın çıkarlarını temsilde, kalkınmayı, güvenliği ve hakları garanti altına alan önemli bir konuma sahiptir.”¹⁸

Sahip oldukları meşruiyetin, kentlere kazandırdığı politik güç ise tartışmalıdır. “Güvenlik alanında, devam eden bir tartışmayla birlikte devletlerin sahip olduğu şiddet tekeline kullanma tekeline göre şehirler genellikle daha nötr bir politik anlama sahip olabilmektedirler.”¹⁹

Kent Diplomasisi

Yerel yönetimlerin bir uluslararası ilişkiler aktörü haline gelmesine paralel, kent diplomasisi de hâlihazırda tartışılan ve kavramsal zemininin gelişimi devam eden bir alandır. İlk bakışta modern bir fenomen olarak görülebilecek kent diplomasisinin oldukça uzun bir geçmişi vardır. Klasik diplomasiğin başlangıcının Westphalia Barışı olarak kabul edilmesine karşın kent diplomasisi, aslında çok daha eskiye dayanmaktadır. Yunan şehir devletleriyle başlatılabilecek bu diplomasi geleneğinin daha sonraki temsilcileri 11. yüzyıl Batı Avrupa’sının otonom feodal kentleridir. Venedik ve Milano gibi şehir devletleri ticari özerklik ve diplomatik faaliyetleri bakımından bu dönemin özgün örneklerdir. Yani Avrupa tarihi bir nevi kentlerin ve yerel yönetimlerin tarihidir. Ancak bu yapılar; Westphalia Barışı, merkezileşme ve

18 Alexandra Sizoo, Arne Musch, “City Diplomacy”, **City Diplomacy**, Ed. Arne Musch, Lahey, Deltahage, 2008, s. 7-26, (Çevrimiçi), https://www.uclg.org/sites/default/files/City_Diplomacy_research_book_English_01_0.pdf, 5 Ocak 2017, s. 20.

19 Viltard, “Diplomatie des villes: collectivités territoriales et relation internationales”, s. 598.

ulus-devletleşme süreçleri ile diplomatik alandaki ağırlıklarını kaybetmişlerdir. Bugün ise kent diplomasisi tekrar gündemdedir. “Yerel yönetimler diyalog, barış ve vatandaşları için güvenli bir çevre yaratma konusunda kendilerini sorumlu hissetmektedirler. Yıllar içerisinde kent diplomasisi farklı açılara vurgu yaparak ‘belediye diplomasisi’, ‘vatandaşlar diplomasisi’, ‘şehir-şehir diplomasisi’ olarak da ifade edilmiştir.”²⁰ Henüz kavramsallaşma aşamasında olan kent diplomasisi farklı tanımlara sahip olmakla beraber mutabık olunan en genel ifade şudur: Farklı ülkelerdeki kentlerin, temsilcileri aracılığıyla doğrudan ilişki ve iletişim kurarak tecrübe, insan, sermaye ve kültür akışının sağlanması. Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler (United Cities and Local Governments, UCLG) Kent Diplomasisi Komitesi, 2005 yılında yayınladığı raporunda kavramı, “yerel yönetimlerin ve onlara bağlı kuruluşların sosyal uyumu arttırma, çatışmadan korunma, çatışma çözümü ve çatışma sonrası yeniden inşa alanlarında, vatandaşların barış, demokrasi ve refah içerisinde bir arada yaşayabilmesi için kullandığı araçlar” şeklinde tanımlamıştır. Bu belgede kent diplomasisinin konuları altı farklı başlıkta ifade edilmiştir: güvenlik, kalkınma, ekonomi, kültür, ağlar ve temsil. Kent diplomasisi, yukarıda bahsedilen yerel yönetimlerin henüz gelişmekte olan politik gücü sebebiyle, alternatif değil tamamlayıcı bir diplomasi şeklidir. “Kent Diplomasisi eylemleri devlet diplomasisini farklı düzeylerde ve farklı amaçlar doğrultusunda çalışarak tamamlamaktadır. Kent Diplomasisi eylemleri devletin diplomasideki rolünü ortadan kaldırmamakta aksine ona destek sağlamaktadır. Çok düzeyli yönetiminden de anlaşılabilir budur; yönetimlerin farklı düzeyleri sorumluluklarına ve tecrübelerine uyumlu şekilde hareket etmelidir.”²¹

20 Sızoo, **a.g.e.**, s. 9-10.

21 Sızoo, **a.e.**, s. 4.

Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler (United Cities and Local Governments, UCLG)²²

Uluslararası Yerel Yönetimler Birliği (IULA) ve Dünya Birleşmiş Kentler Federasyonu (FMCU-UTO)'nun 1996'da İstanbul'da düzenlenen Habitat II konferansında başlayan birleşme süreçlerine ilerleyen dönemde Dünya Büyükşehirler Birliği (Metropolis)'nin de katılmasıyla Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Dünya Teşkilatı kurulmuştur. 2004 yılının Ocak ayında faaliyete geçen ve merkezi Barselona'da bulunan teşkilatın üç temel ilkesi bulunmaktadır: demokrasi, yerel özerklik ve hizmet sunumunda desantralizasyon. 2010-2016 yılları arasında İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Kadir Topbaş'ın başkanlığını yürüttüğü örgüt, farklı üyelik ve işbirliği tipleriyle 240 binin üzerinde yerel yönetimi kapsamakta ve faaliyetlerini 9 alt teşkilat ile sürdürmektedir. Bunlar:

- Afrika Bölge Teşkilatı (UCLGA)
- Asya-Pasifik Bölge Teşkilatı (UCLG-ASPAC)
- Avrasya Bölge Teşkilatı (UCLG-EURASIA)
- Avrupa Teşkilatı: Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyi (CEMR)
- Latin Amerika Teşkilatı: Latin Amerika Yerel Yönetimleri Koordinasyonu (CORDIAL)
- Ortadoğu ve Batı Asya Bölge Teşkilatı (UCLG-MEWA)
- Kuzey Amerika Bölge Teşkilatı (NORAM)
- Metropolit Teşkilatı (Metropolis)
- Bölgeler Forumu (UCLG Regions)

Örgüt, kardeş şehir faaliyetlerini Kent Diplomasisi komitesi üzerinden yürütmektedir. Bununla birlikte 1951 yılında, Avrupa Konseyi'nin teşvikleriyle kurulan ve UCLG'nin kurulmasından sonra örgütün Avrupa Teşkilatı haline gelen Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyi²³ (Council of European Municipalities and Regions, CEMR) kardeş şehir faaliyetleri konusunda öncü bir yere sahiptir. Avrupa'nın 42 ülkesinden yaklaşık 130 bin yerel yönetimi kapsayan CEMR, üyeleri arasındaki kardeş şehir vb. ilişkilerin, hizmete sunduğu ikizleştirmeyle dayalı internet sitesi (<http://www.twinning.org/>) üzerinden etkin bir biçimde yürütülmesini sağlamaktadır.

22 Resmi internet sitesi: <https://www.uclg.org/>

23 Resmi internet sitesi: <http://www.ccre.org/>

Kavramı geliştiren Antonio Papisca'nın tanımı, kent diplomasisinin tamamlayıcı misyonunu net bir şekilde ortaya koyar: "Kent diplomasisi, tüm somut inisiyatiflere, özellikle sosyal ve uluslararası düzenin inşasına katkı sağlayan; aynı zamanda içeride ve uluslararası düzeyde İnsan Hakları Bildirgesi'ne uyumlu şekilde barışın inşasına katkıda bulunan kamu politikalarıdır."²⁴ Yerel yönetimlerin işlevi kentteki yaşamın kalitesini yükseltmek ve bu amaç doğrultusunda vatandaşların esenliğini arttıracak girişimlerde bulunmaktadır. Klasik anlamdaki girişimler ulus-devlet düzeyinde olmakla birlikte, bugün, yerel yönetimler, kentlerin güvenliği gibi konularda kent diplomasisi faaliyetleriyle yerel düzeyde işbirlikleri yapmaktadırlar. Nitekim Sizoo ve Musch, "Yerel Yönetimlerin Kent Diplomasisi Rolü" makalesinde yerel yönetim kavramının, hem yereldeki konuları hem de uzaktaki çatışma alanlarını kapsadığını belirtmektedirler.

"Diplomasi kavramı klasik anlamında çıkarların uluslararası düzeyde temsili anlamına gelir. Küresel çıkarlar da bunun bir parçasıdır. Yerel yönetimler birimi, kurullarda ve platformlarda uluslararası gelişmeler konusunda kendi algılarını yansıtır."²⁵ Sizoo ve Musch, makalelerinde bu duruma örnek olarak Hiroşima Belediye Başkanı'nın Dünya'da nükleer silahların temizlenmesine yönelik dayanışmanın arttırılmasına dair açıklamalarını vermiştir. Bu minvalde, yerel yönetimler kendi algıları doğrultusunda, yerel işbirlikleri, ekonomik çıkarların savunulması ve yerel kültürlerin uluslararası siyasal platformlarda değerlendirilmesi gibi alanlarda birlikte kent diplomasisi faaliyetleri gerçekleştirirler.²⁶ Yerel yönetimler, uluslararası sistem içerisinde üç tip görev

---

24 Sizoo, **a.e.**

25 Sizoo, **a.e.**, s. 15.

26 Viltard, "Conseptualiser la 'diplomatie des villes'", s. 514.

üstlenebilirler: uluslararası kurumların programlarına katılmak, karar alma süreçlerinde ve uluslararası kurumlarda resmî temsil ve birlik yapılarındaki programların özerk yönetimi.²⁷ Papisca, makalesinde, Avrupa Birliği'ni (AB) yerel yönetimlerin bu görevlere katılımında önemli işleve sahip bir kurum olarak işaret etmektedir. Makalede, bölgelerden oluşan yapıları, ulus ötesi işbirliğine verdiği önem bakımından AB'de yerel yönetimlerin temsilinin önemli olduğu vurgulanmakta ve yerel yönetimlerin birlik içerisindeki görünürlüğü'nün altı çizilmektedir. Sizoo ve Musch ise yerel yönetimlerin dış ilişkilerini lobicilik, projeler ve diyalog faaliyetleri olarak sınıflandırmaktadırlar.²⁸ UCLG tarafından hazırlanan "Concept Paper on City Diplomacy" başlıklı raporda ise kent diplomasisinin rolleri şu şekilde ifade edilmektedir:

- "Lobici olarak yerel yönetimler: Yerel yönetimler barışçıl dünyaya destek verecek net mesajlarla, yerel düzeydeki barış girişimlerini destekleyerek ve çatışmalardan etkilenen bölgelerde yerel yönetimlerle dayanışma içerisine girerek uluslararası toplumda lobi faaliyetleri yaparlar.
- Aracı olarak yerel yönetimler: Yerel yönetimler, tarafları bir araya getirmek için, nötr müdahalelerin gerekli olduğu noktalarda çaba gösterebilirler. Bu sessiz diplomasi'nin araçlarıyla yapılır, eylemler ve diyalog radikalleşmeyi önlemeye yöneliktir. Bağlantılar, azınlıklar ve ötekileştirilenlere yönelik dikkatin artırılması için kullanılır.
- Proje ortakları olarak yerel yönetimler: Yerel yönetimler çatışma ve çatışma sonrası alanlarda işbirliği projeleri

27 Papisca, **a.g.e.**, s. 32.

28 Sizoo, **a.g.e.**, s. 17.

uygularlar. Bu formdaki işbirlikleri savaşın, çatışmanın sonuçlarının üstesinden gelmek ve topluluklar arasındaki uyumun yeniden inşa etmek için kullanılır.”²⁹

Uluslararası ilişkilerdeki değişimle birlikte devletin yanında yerel ve küresel düzeyde aktörlerin ortaya çıkması, sınıflar, kimlikler ve devlet altı örgütlenmelerin aktör düzeyinde etki yaratmaya başlamasını sağlamıştır. Bununla birlikte diplomasi yürütme araçlarındaki dönüşüm ve genişlemenin yanında amaçlardaki bir dönüşüm ve genişlemeden de bahsetmek mümkündür. Klasik diplomasinin tek hedefi “anlaşmazlıkların barışçıl yollarla çözümü” iken, günümüzde diplomasinin, kalkınma, işbirliğinin artırılması gibi amaçları da bulunmaktadır. Kent diplomasisi özellikle bu alanlarda etkin roller alma yönünde gelişmektedir.

Kardeş Şehircilik Uygulamaları

Uluslararası alanda kentler arasındaki ilişkilerin en somut ve göze çarpan biçimlerinden biri kardeş şehir ilişkileridir. Kardeş şehircilik, kentler, ilçeler veya eyaletler arasında kurulan derin ve uzun vadeli bir ortaklık biçimidir. Bell-Souder ve Bredel, bu ilişkiyi iki şehrin, özel olarak barışa, arkadaşlığa ve bireyler arası anlayışa katkıda bulunmak amacıyla resmî olarak bağlanması olarak tanımlamıştır.³⁰

Kardeş şehir hareketi, II. Dünya Savaşı sonrasında genellikle parçalanmış ülkelerin belediye başkanları ve vatandaşlarının çalışmalarıyla yaygınlaşmış ve özellikle Soğuk Savaş döneminde güçlenmiştir. Avrupa’da kardeş şehircilik (twinning, towntwinning)³¹ 1951’de kurulan Avrupa Belediyeler

29 Sizoo, **a.e.**, s. 6.

30 Donald Bell-Souder ve Shanna Bredel, “A Study of Sister City Relations”, Boulder, Center for Asian Studies, University of Colorado, 2005, s. 3.

31 Batı Avrupa literatüründe belediyelerin kardeş şehir faaliyetleri için İngilizce’de “**twinning**”, Fransızca’da “**jumelage**” terimleri kullanılmak-

ve Bölgeler Konseyi'nin (CEMR) en önemli önceliklerinden biri olmuş ve bu tarihten itibaren kardeş şehir sayısında ciddi bir artış görülmüştür. Bugün Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler (UCLG)'in Avrupa bölgesi şubesi olarak da bilinen CEMR'nin dışında Avrupa'da kardeş şehir ve diğer yerel yönetim ortaklıkları üzerine çalışan pek çok örgüt bulunmaktadır. Bu örgütlerin öne çıkanları şunlardır: Eurocities, METREX (Network of European Metropolitan Regions and Areas), Douzelage, BaltMet (Baltic Metropolises Network), CTA (City Twins Association).³²

Eurocities³³

1986'da Barselona, Birmingham, Frankfurt, Lyon, Milano ve Rotterdam belediye başkanları tarafından kurulan örgüt, bugün 35 ülkeden 130 üye ve 40 partner şehir ile 130 milyon vatandaşın yaşadığı kentlerin temsil edildiği bir yerel yönetim ağına dönüşmüştür. AB kurumlarıyla yakın çalışan örgüt, faaliyetlerini altı temada (kültür, ekonomi, çevre, bilgi toplumu, mobilite, sosyal işler ve işbirliği) sürdürmekte ve bu temalarda beraber çalışabilecek kentler için ikizleştirme ve kardeş şehir programları tesis ve teşvik etmektedir.

tadır. Türkçe'de bu iki terim için "beledi eşleştirme" veya "ikizleştirme" ibareleri kullanılabilir. "Beledi eşleştirme" ifadesi, kardeş şehir dışındaki bir takım ortaklık projelerini de kapsadığından bu çalışmada "**ikizleştirme**" ifadesi tercih edilmiştir.

32 Pertti Joenniemi ve Alexander Sergunin, "Another Face of Integration : City Twinning in Europe", **Research Journal of International Studies**, No: 22, 2011, (Çevrimiçi), <https://www.hse.ru/pubs/share/direct/document/74664076>, 17 Ocak 2017, s. 126-127.

33 Resmi internet sitesi: <http://www.eurocities.eu/>

METREX (The Network of European Metropolitan Regions and Areas)³⁴

Porto Metropolitan Alanı'nın inisiyatifi ve Avrupa Komisyonu'nun desteğiyle 1999'da gerçekleşen Porto Çağrısı'nda, Metropolitan Magna Carta ve ilgili Pratik Ölçütü (Practice Benchmark) metnine 40 adet imza toplanması METREX'in faaliyetlerinin temelini oluşturdu. Yine 1999'da yayınlanan Avrupa Mekansal Kalkınma Stratejisi (ESDP), örgütün çalışma alanına dair bir kontekst geliştirmesini sağladı. Bugün, çoğunluğu önemli ticaret ve kültür merkezi olan 47 asıl ve 6 gözlemci üyesi ile METREX, beledi konularda bilgi, yetenek, tecrübe paylaşımı faaliyetleri ve müşterek menfaatler için ortak eylem projeleri için bir platform sunmaktadır.

Douzelage³⁵

1989'de Granville (Fransa) ve Sherborne (Birleşik Krallık) arasındaki ikizleştirmede temelleri atılan Douzelage hareketi 1991'de Granville'de gerçekleşen toplantı ile kurumsallaşmış ve Avrupa Birliği'nin 12 kurucu üyesinin kentleri arasında bir ikizleştirme programına dönüşmüştür. İsmi, Fransızca "on iki" (douze) ve "ikizleştirme" (jumelage) kelimelerinin birleşmesiyle oluşan örgütün amacı AB üyesi ülkeler arasında arkadaşlık geliştirme ve işbirliği fırsatları yaratmak olup kurucu üyeleri Kötzting (Almanya), Houffalize (Belçika), Hols-tebro (Danimarka), Altea (İspanya), Granville (Fransa), Preveza (Yunanistan), Bundoran (İrlanda), Bellagio (İtalya), Meerssen (Hollanda), Niederanven (Lüksemburg), Sherborne (Birleşik Krallık) ve Sesimbra (Portekiz)'dir. Douzelage, tüm genişleme dalgalarında AB'ye eklenen ülkelere üyelerle zenginleşmiş olup bugün, 28 AB ülkesini temsil eden üye kentleri arasında ekonomi, turizm, spor, eğitim, kültür vb. alanlarda projeler geliştirmektedir.

34 Resmi internet sitesi: <http://www.eurometrex.org/>

35 Resmi internet sitesi: <http://douzelage.eu/>

BaltMet (Baltic Metropolises Network)³⁶

2002'de kurulan BaltMet, Baltık Denizeine komşu olan ülkelerin başkentleri ve önemli metropol şehirleri bir araya getiren bir forum niteliğindedir. Avrupa'nın önemli finans, eğitim, kültür merkezi olan üyeleri (Berlin, Helsinki, Malmö, Oslo, Riga, Stockholm, St. Petersburg, Tallinn, Vilnius ve Varşova) arasında akademi, ticaret vb alanlarda yakın işbirliği tesis eden örgüt, kurduğu ağ sayesinde inovasyon ve rekabeti teşvik etmektedir. Örgütün bir diğer önemli işlevi de Avrupa'nın en büyük refah alanı olan Baltık Bölgesinin dünyaya tanıtılmasıdır.

CTA (City Twins Association)

City Twins Association (CTA), Avrupa Birliği'nin III C Programı'nın da finansörlerinden olduğu, City Twins Cooperation Network Projesi'nin (2004-2006) bir neticesi olarak 2006 yılının sonunda, 14 adet sınır kardeş şehir tarafından kurulmuştur:

- Frankfurt (Almanya) – Slubice (Polonya)
- Görlitz (Almanya) – Zgorzelec (Polonya)
- Cieszyn (Polonya) – CeskyTessin (Çek Cumhuriyeti)
- Valka (Letonya) – Valga (Estonya)
- Imatra (Finlandiya) – Svetogorsk (Rusya)
- Narva (Estonya) – Ivangorod (Rusya)
- Tornio (Finlandiya) – Haparanda (İsveç)

Örgüt, 2010-2020 yılları arasındaki stratejisini, sınır kardeş şehirler arasında, yerel idare, yerel sanayi, iş gücü hareketliliği, sağlık ve sosyal işler, eğitim, kültür vb. alanlarda işbirliği üzerine tanımlamıştır.

36 Resmi internet sitesi: <http://www.baltmet.org/>

Kardeş şehir ilişkileri, AB'nin genişlemesinde ve derinleşmesinde oldukça olumlu rol oynamıştır. Graafland-Boersma, Hollanda belediyelerinin 1989-2000 yılları arasındaki kardeş şehir ilişkilerini incelediği tezinde, Avrupa'daki kardeş şehir ilişkileri ve bu sayede gerçekleştirilen okul/gençlik ve benzeri projelerin "Avrupa fikri"ne katkı sağladığını ifade etmiştir.³⁷ Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyi'nin kardeş şehirciliği organize, teşvik ve takip edebilmek adına kurmuş olduğu www.twinning.org internet sitesindeki en güncel verilere³⁸ göre Avrupa'daki şehirler arasında toplam 39508 kardeş şehir ilişkisi bulunmaktadır. Listenin başını 6776 kardeş şehir ile Fransa ve 6048 kardeş şehir ile Almanya çekmektedir. İki ülke kentlerinin kardeş şehir protokollerinin 2281 tanesi yine birbirleri arasındadır. II. Dünya Savaşı sonrası Avrupa restorasyonu göz önünde bulundurulduğunda Almanya ve Fransa'nın en yoğun kardeş kent ilişkilerini birbirleriyle kurmuş olması sürpriz olmayacaktır. Listenin üçüncü sırasında ise 3505 kardeş ile Polonya kentleri yer almaktadır. AB'nin en büyük genişlemesi olan beşinci dalganın en çok nüfusa sahip ülkesi olan Polonya'nın kardeş şehir ilişkilerindeki yoğunluğu ise 1021 protokol ile Almanya kentleriyle. Bu göstergeler yeni üye Polonya'nın AB entegrasyon süreci ile ilişkilendirilebilir. Furmankiewicz, Polonya kentlerinin kardeş şehir ilişkilerini analiz ettiği makalesinde Polonya'nın coğrafi yakınlığının ve yoğun sosyo-ekonomik temaslarının olduğu gelişmiş Avrupa ülkeleriyle kardeş şehir ilişkileri kurduğunu ve bu

37 Renske Graafland-Boersma, "The Success of Sister-City Partnerships between Dutch Municipalities and a Municipality in a CEEC , Formalized", 2015, (Çevrimiçi), http://essay.utwente.nl/68346/1/Boersma_MA_BMS.pdf, 19 Ocak 2017, s. 5.

38 "Table Showing The Number of Twinning in The Wider Europe in 2010", **Council of European Municipalities and Regions**, 2009, (Çevrimiçi), http://www.twinning.org/uploads/assets/news/Number_of_twinning_in_Europe_in_2010.pdf, 18 Ocak 2017.

ilişkilerin kişi ve malların akışı konusunda alan açtığını tespit etmiştir.³⁹ Mal ve kişilerin değişimi açısından işbirliğinin en iyi sonuç verdiği ülkeler Almanya, Hollanda, Fransa ve Danimarka'dır. Özellikle yerel liderlerin şahsi bağlar kurması ve hareketliliklerinin artması, partnerler ve kurumlar arası değişim projelerinin finanse edilme imkânlarının artması gibi faktörler söz konusu alanın açılmasında oldukça etkilidir. Bu imkânların en etkin kullanılabildiği örneklerden biri de sınırdaş şehirler arasındaki kardeş şehir ilişkileridir. Tornio (Finlandiya) ve Haparanda (İsveç) arasında 1960'lar da başlayan kardeş şehir ilişkisi kapsamında iki şehrin tam ortasına yapılan ortak yüzme havuzu projesinin devamında ortak arama-kurtarma ve ambulans ekipleri, kütüphane ve ortak turist bilgi merkezi⁴⁰ kurulmuş, kardeş okul projeleri gerçekleştirilmiş ve muhtemelen bu istikrarlı yakınlık sürecinin akabinde IKEA mobilya mağazası sınır bölgesine bir şube açmıştır.⁴¹ Pek tabi bu iki şehir arasındaki ilişkilerin gelişmesinde İsveç ve Finlandiya arasındaki diplomatik ilişkiler (özellikle vize muafiyeti) olumlu etki yaratmıştır. Nitekim yine iki sınır şehri olan Imatra (Finlandiya) ve Svetogorsk (Rusya) arasındaki kardeş şehir ilişkisi de AB ve Rusya arasındaki gerilimlerden sıkça etkilenmiştir.⁴² Bunun sonucunda projeler iki şehir arasındaki Vsoksi Nehri ile ilgili düzenlemeler (avcılık mevzuatı ve balık kalitesinin arttırılması ile ilgili düzenlemeler, atık su yönetimi çalışma-

39 Marek Furmankiewicz, "Town-Twinning as a Factor Generating International Flows of Goods and People - The Example of Poland", **Belgeo**, 2005, s. 145-62, (Çevrimiçi), <https://doi.org/10.4000/belgeo.12466>, 7 Mart 2017, s. 15.

40 "**HaparandaTornio**", (Çevrimiçi), <http://www.haparandatornio.com/>, 9 Mayıs 2017.

41 Pertti Joenniemi ve Alexander Sergunin, "When Two Aspire to Become One: City-Twinning in Northern Europe", **Journal of Borderlands Studies**, C. XXVI, No: 2, Ocak 2011, s. 231-42, (Çevrimiçi), <https://doi.org/10.1080/08865655.2011.641323>, 7 Mart 2017, s. 235.

42 **A.e.**, s. 238.

ları) ve her yıl geleneksel olarak düzenlenen Vuoska Sanat Festivali'nin ötesine geçememiştir.

Graafland-Boersma'nın makalesinde yer verdiği Hoetjes tarafından yapılan II. Dünya Savaşı sonrası Hollanda'sının ikizleştirmelerinin kronolojik kategorize edilmesi çalışması, Avrupa'da (özellikle Orta Avrupa) kardeş şehir sürecini analiz edebilmek adına önemlidir. Hoetjes'e göre süreç altı dalgadan oluşmaktadır.⁴³ İlk dalga (1950'ler ve 1960'lar) olan savaş sonrasında Avrupa barışını sağlayabilmek adına Batı Avrupa şehirleri arasındaki ikizleştirmeleri, ikinci dalgada (1960'ların sonu ve 1970'ler) dönemin sol politik rüzgârına uygun biçimde dünyadaki adaletsizliklerle mücadele ruhu içindeki Üçüncü Dünya şehirleri ile kurulan kardeş şehir ilişkileri takip eder. Üçüncü dalga ise 1989 yılında Berlin Duvarı'nın yıkılmasıyla başlar. Bu dönemde Doğu Avrupa ile ideolojik motivasyondan ziyade insani sebepler (kalkınma yardımları, insani yardımlar vs.) ile yoğun kardeş şehir ilişkileri görülmeye başlanır. Onu izleyen dördüncü dalgada "Avrupa fikri" Batı Avrupa'dan, Orta ve Doğu Avrupa'yı kapsayacak şekilde genişler ve "diğerlerini AB seviyesine getirme" motivasyonu ile ikizleştirmeler hız kazanır. Bu dönem itibarıyla Avrupa Komisyonu kardeş şehirciliğe çift yönlü bir hedef belirler: Orta Avrupa ile aynı medeniyeti ve kaderi paylaşan çevre ülkelerle yeni bağlar geliştirmek ve bunu yaparken yerel idareleri güçlendirmek.⁴⁴ Beşinci dalgada Hollanda'ya gelen işçi göçlerinin kaynak ülkelerinin (İspanya, Yugoslavya, Fas, Türkiye, Endonezya ve Surinam) kentleriyle kardeş şehir ilişkileri göze çarpmaktadır. Günümüzde devam eden son dalga ise Birleşmiş

43 Graafland-Boersma, **a.g.e.**, s. 5.

44 Eleni Papagaroufali, "Town Twinning in Greece: Reconstructing Local Histories Through Translocal Sensory Affective Performances", **History and Anthropology**, C. XVI, No:3, 2005, s. 335-47, (Çevrimiçi), <https://doi.org/10.1080/02757200500219321>, 7 Mart 2017, s. 335.

Milletler'in Sürdürülebilir Kalkınma için Milenyum Hedefleriyle ilişkilidir. Hollanda hükümeti, yerel idarelerin yanında sivil toplum kuruluşlarını da kapsayacak şekilde "uluslararası dayanışma" ve "çevre" temalarında ikizleştirmeler hedeflemektedir. Hollanda yerel yönetimleri için yapılan bu kronolojik değerlendirme, kardeş şehirciliğin Avrupa'da nasıl bir süreçte ilerlediği konusunda fikir vermektedir.

ABD bağlamında ilk kardeş şehir ilişkisi 1946'da Dunkirk (New York) ile Fransa'daki adaşı Dunkerque arasında imzalanmıştır.⁴⁵ II. Dünya Savaşı sonrası zarar gören Avrupa kentlerinin restorasyonuna katkıda bulunma motivasyonu ile imzalanan bu kardeş şehir protokolünün ardından *One World Programı* tesis edilmiş ve pek çok Amerikan şehri bu yolla Avrupa'da kardeş şehir edinmiştir. 1956'da yerel yönetimleri kardeş şehir ilişkileri konusunda teşvik ve organize etme amacıyla kurulan *Sister Cities International* örgütü ise ABD kentlerinin kardeş şehir ilişkilerine hız kazandırmıştır. II. Dünya Savaşı sonrasında Başkan Eisenhower'ın, farklı kültürlerin ortaklıklarının, çatışmaları azaltacağı önerisiyle kurulan örgüt, kardeş şehir ilişkisini "insandan insana diplomasi"⁴⁶ olarak tanımlamaktadır. Kuruluşundan beri tüm ABD Başkanlarının örgütün onursal başkanlığını yapmaları kardeş şehir projelerine verilen önemi gösterir niteliktedir. Kardeş şehir projeleri, savaş sonrasındaki diplomatik gerginlikleri yatıştırma ve kalkınma yardımları konusunda oldukça etkili olmuştur. Örgüt bünyesindeki kardeş şehirler son 50 yılda, 1970'lerdeki Çin şehirleri ile işbirliği dâhil olmak üzere pek çok diplomatik ilişki düzenlemiştir. Barış inşası yolunda kurulan kardeş şehir ilişkilerinin en dikkat çekicilerinden biri ABD ve Japonya arasındaki ilk kardeş şehir ilişkisi olan Minnesota Eyaleti/St. Paul (ABD) ve Nagasaki (Japonya) şehirleri arasındadır. 7 Aralık 1955 tarihinde Pearl Harbor saldırısının yıldönümünde başlayan bu ilişki kapsamında atom bombası mağdurlarına çeşitli yardımlar yapılmış ve Nagasaki'de bir Barış Parkı inşa edilmiştir.⁴⁷ 1960'ların sonlarına doğru öğrenci değişimi ve kardeş

45 Bell-Souder ve Bredel, **a.g.e.**, s. 4.

46 **Peace Through People: 50 Years of Global Citizenship**, Louisville, KY: Buttler Books, 2006, (Çevrimiçi), <https://cld.bz/bookdata/xYV8P0r/basic-html/index.html#1>, 8 Mart 2017, s. 14.

47 **A.e.**, s. 9.

okul projeleri hız kazanmış; 1970'lerde "Emphasis Africa"⁴⁸ gündemiyle Afrika kentleriyle kardeş şehirciliğe ağırlık verilmiştir. Sister Cities International kuruluşunun 50. yılı dolayısıyla yayımladığı ve Amerikan kentlerinin kardeş şehircilik yolundaki 50 yıllık sürecini incelediği *Peace Through People* adlı eserde 1976-1985 arasındaki dönemi kardeş şehir ilişkilerinin altın çağı olarak tanımlamıştır. Bu dönemde, Çin, Avustralya, Karayipler, Avrupa ülkeleri ile ilişkiler kurulmuş; faaliyetler, burs programları, ödüllendirmeler ve benzeri uygulamalarla teşvik edilmiştir. 1986'nın sonuna gelindiğinde 786 adet ABD yerel idaresinin, 86 ülkeden toplam 1100 şehirle kardeş şehir ilişkisi bulunmaktadır.⁴⁹ 29-31 Mayıs 1989'da Taşkent'te, yaklaşık 500 kişinin katılımıyla gerçekleşen ABD-Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği Kardeş Şehirler Konferansı'nda katılımcılar arasında ilişkilerin nasıl kuvvetlendirilebileceğine dair tartışmalar gerçekleşmiş ve program sonunda iki ülkenin yerel yönetimleri arasında 36 ortaklık kurulmuştur.

Amerikan yerel yönetimlerinin kardeş şehir ilişkilerinin ekonomik boyutu da yıllar içerisinde oldukça önem kazanmıştır. Kansas City, Sevilla (İspanya) ile 25 yıllık kardeş şehir ilişkisi sayesinde 20. yüzyılın en büyük uluslararası fuarı olan *İspanya Expo-92*'ye katılan tek şehir olmuş ve 176 gün boyunca 1,7 milyon insanın ziyaret ettiği ve Atlantik'in iki yakasından 32 proje yöneticisinin çalıştığı fuarda kendisini ve Amerikan kültürünü dünyaya tanıtmaya fırsatı bulmuştur.⁵⁰ Konuyla ilgili bir başka çarpıcı örnek de 1986 yılında kardeş şehir olan City of San Antonio (ABD) ve Kumamoto (Japonya) kentleri arasında gerçekleşen 180'den fazla proje ile kurulan yakınlık sonucunda Toyota Motor Company'nin,

---

48 **A.e.**, s. 65.

49 **A.e.**, s. 127.

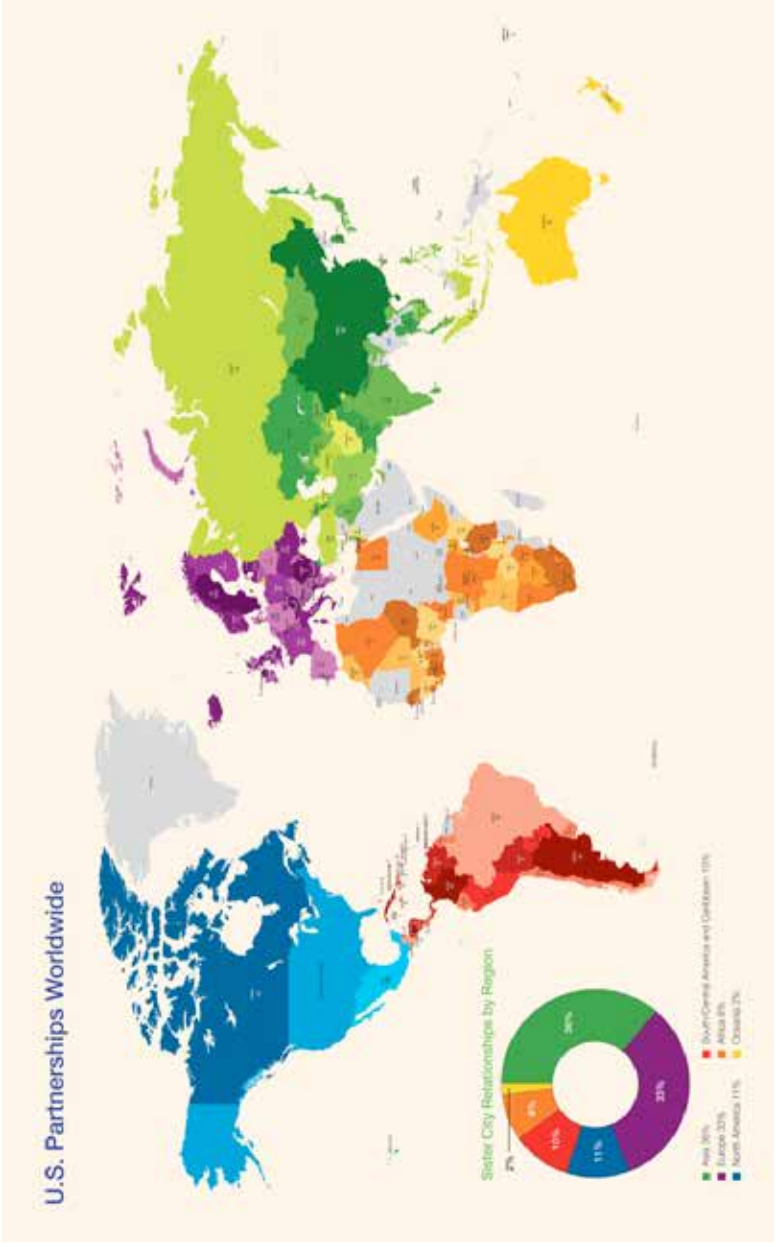
50 **A.e.**, s. 146.

Kuzey Amerika'daki altıncı üretim tesisini City of San Antonio'da açma kararı almasıdır. Toyota Motor Company'nin bu yatırımı diğer Japon şirketleri için bir emsal oluşturmuş ve Colin Medical Instruments, Sony Semiconductor Inc. ve Takata Seat Belts Company de bölgeye yatırımlar yapmıştır. 1990'ların sonları ve 2000'lerin başlarında, Amerikan şehirlerinin kardeş şehir faaliyetleri incelendiğinde ise şu faaliyetlerin ağırlıklı olduğu görülmektedir: eski Sovyet şehirleri ile yönetsel programlar ve açık toplum projeleri, İslam dünyası ile dostluk geliştirmeye dayalı programlar (Islamic Peace and Friendship Initiative, Youth Exchange and Study Program), sosyal sorumluluk faaliyetleri (tekerlekli sandalye maratonu, engelliler için basketbol turnuvaları vs.), kültür sanat faaliyetleri (yarışmalar, değişim programları vs) ve küresel sorunlara duyarlılık projeleri (Hidden Hunger Initiative, Sister Cities Network for Sustainable Development, UN Millenium Goals City-to-City Challenge Pilot Program vs.). Projeler kimi zaman sivil inisiyatifle kimi zaman da Dış İşleri Bakanlığı gibi çeşitli kurumlarla ortaklıklar kurularak veya bu tip kurumlardan fon sağlayarak yürütülmüştür. Bunların dışında Birleşmiş Milletler gibi uluslararası örgütlerin vizyonu doğrultusunda da birtakım projeler gerçekleştirilmiştir. 2003 yılından itibaren Sister Cities International örgütünün Yönetim Kurulu'nda Amerika dışından üyeler yer almaya başlamıştır. Bugün ise örgütün 150 farklı ülkeden 570 üyesi arasında 2300'ün üzerinde ortaklık bulunmaktadır.⁵¹

---

51 **"About Sister Cities International"**, (Çevrimiçi), <http://www.sister-cities.org/about-sister-cities-international>, 8 Mart 2017.

Şekil 1: ABD'nin Dünya Çapındaki Ortaklıkları / Bölgelere Göre Kardeş Şehir İlişkileri
(Sister Cities International) (İlgili görselin detaylı ve yüksek çözünürlüklü versiyonunu çalışmamın sonundaki Ekler kısmında bulabilirsiniz.)

Grafik 1: Japonya'da 1989-2017 Yılları Arasında Kardeş Şehir İlişkileri Verilerine Göre Trendler

(Uluslararası İlişkiler için Yerel İdareler Konseyi, CLAIR)

Her ne kadar kardeş şehir ilişkilerinin ilk ve genelde en kapsamlı örneklerini Avrupa ve ABD kentlerinde görsük de dünyanın farklı yerlerindeki şehirler de yoğun olarak kardeş şehir ilişkisi kurmayı tercih etmektedirler. O'Toole, Japonya ve Avustralya arasındaki kardeş şehir ilişkilerini analiz ettiği makalesinde, kardeş şehir faaliyetlerinin iki ülkede de 1980'lerden itibaren geliştiğini ifade eder. Her ne kadar projeler için kaynak sıkıntısı yaşasalar da, kardeş şehir ilişkileri iki ülke için de ulus-altı düzeydeki birimlerin dünyaya açılması noktasında önem arz etmektedir. İki ülkenin kentlerinin kardeş şehir olma motivasyonları ise birbirinden farklılık gösterebilmektedir. Örneğin Avustralya şehirleri kardeş şehir ilişkilerini yerel ekonomik kalkınmada mühim bir araç olarak görürken Japonya kentleri için kardeş şehir faaliyetleri, ülkelerinin uluslararası politikalarının bir yayıl-

kardeş şehirlerinde doğmuş ve bu şehirlerde öğrenim gören, çalışan veya yaşan kişileri kapsayan burs programı için hak kazananlar, bölgede yer alan ve Çin Halk Cumhuriyeti Eğitim Bakanlığı'na doğrudan bağlı kuruluşlarda, Sichuan eyalet kolejleri ve üniversitelerinde ve Chengdu beledi yüksek öğrenim kurumlarında eğitim alabilmektedirler.⁵⁶

Kardeş şehirler ile ilgili tarihsel gelişim ve örnekler incelendiğinde, Giddens'ın örgütler ile ilgili "birbirini tanımayan bireyler arasında bağlantı oluşturan yapılar" tanımı, kardeş şehir ilişkilerine farklı bir gözle bakmamızı ve onları, ulus-devletler çağında diplomatik imkânları devletlere göre daha kısıtlı olan kentleri, küresel dünya ile kaynaştıran ve çeşitli açılardan yerel yönetimler arasındaki ilişkileri pekiştiren yapılar olarak algılamamızı sağlayabilir. Nitekim birbirlerinden kilometrelerce uzaklıktaki bireyler arasında anlamlı bağlar kuran örgütler gibi kardeş şehir ilişkilerinde de fiziksel mesafenin önemi göz ardı edilebilir. Kaltenbrunner, Aragon, Laniado ve Volkovich, kardeş şehir ilişkilerinde mesafenin önemini analiz ettikleri makalelerinde, bu durumu "belki de gerçek dünya sosyal ilişkilerinde mesafenin ölümünün ilk kanıtı, insanlar arası iletişimin/temasın değerinin düşüşünün orijinal bir öngörüsü"⁵⁷ olarak tanımlamışlardır. Sister Cities International örgütünün 1980'lerin sonlarında başlayan çok taraflı kardeş şehir faaliyetleri de fiziksel mesafenin önemini azalışını gösterir niteliktedir. Örneğin, Jacksonville (Florida), 1988 yılından beri farklı ülkelerdeki kardeş şehirleriyle (Bahia Blanca/Arjantin, Murmansk/SSCB, Masan/Kore, Nantes/Fransa ve Yingkou/Çin) çeşitli projeler yürütmektedir.

56 "Sister City Scholarship", (Çevrimiçi), <http://work.truechina.org/archives/Contentdetails/306ecf22-b63d-4967-90a1-cc96abd02106>, 8 Mart 2017.

57 Andreas Kaltenbrunner v.d., "Not All Paths Lead to Rome: Analysing the Network of Sister Cities", **Lecture Notes in Computer Science**, No: 8221, 2014, (Çevrimiçi), https://doi.org/10.1007/978-3-642-54140-7_14, 7 Mart 2017, s. 7.

Mevzuat Hakkında Genel Bilgi

Kardeş şehir ilişkilerinin yürürlüğe girmesi için gerekli olan prosedürler ve hukuki mevzuat ülkelere göre değişiklik göstermekle birlikte temel gereklilik kentlerin en yüksek idari yetkilisinin (belediye başkanı, belediye meclisi başkanı vs.) imzaladığı kardeş şehir protokolüdür. ABD'deki mevzuata göre kardeş şehir ilişkisi, iki şehrin en yüksek seçilmiş yetkilisi veya belediye başkanının kardeş şehir ilişkisini içeren mutabakat anlaşmalarını imzaladıkları anda resmî olarak kurulmuş olur.⁵⁸ Bununla birlikte pek çok yerel örgüt ve kuruluşun içinde yer aldığı bu süreç genelde bundan çok daha karmaşık ve uzundur. Önceden var olan belediye ve ticari ilişkiler, tarihi ve demografik bağlantılar, kişisel deneyimler (evlilikler vs.) gibi pek çok sebep, kardeş şehir ilişkisinin gelişmesinde etkilidir. Teksas Eyaleti'nin başkenti Austin, resmî internet sitesinde Austin şehri için geçerli olan bu uzun süreci detaylandırmaktadır.⁵⁹

Öncelikle Austin'de yer alan bir veya daha fazla örgüt ile "uluslararası şehir"⁶⁰ arasında iki şehir için de olumlu ekonomik etkileri olan en az bir değişim programı teşvik eden bir mutabakat zaptı tesis edilmelidir. Bu kapsamda iki yıl boyunca gerçekleştirilecek projelerin akabinde iki belediye başkanı arasında "arkadaş şehir" anlaşması imzalanır. Çoğunluğu *Austin Büyükşehir İstatistik Alanında* ikamet eden 15 kişiden oluşan bir komite kurulur ve bu komite Ulusal Vergi

58 "FAQ", (Çevrimiçi), <http://www.sister-cities.org/faq>, 8 Mart 2017.

59 Austin Sister Cities International Committee, "**Recommended Path for Creating a Relationship with an International City International Exchange - Friendship Cities - Sister Cities**", 2012, (Çevrimiçi), https://austintexas.gov/sites/default/files/files/Redevelopment/Path_for_Creating_a_Relationship_with_an_International_City.pdf, 8 Mart 2017.

60 Orijinal metinde Austin şehrinin ABD dışından kardeş şehir ilişkisi kurduğu kentler için "**international city**" ifadesi kullanılmıştır.

İdaresinin kar amacı gütmeyen kuruluşlarla ilgili 501-c-3 mevzuatına⁶¹ göre hareket eder. Bahsedilen tüm bu şartlar yalnızca önkoşul olup bu süreç sonunda kardeş şehir ilişkisinin kurulacağı taahhüt edilmemektedir. Bununla birlikte federal sistemle yönetilen ABD'deki kardeş şehir sürecinin eyaletler arasında da farklılıklar içerdiği söylenebilir. Her ne kadar Sister Cities International'ın resmî internet sitesinde iki belediye başkanının imzasının yeterli olduğunu ifade edilse de kimi yerel yönetimler için bunun yeterli olmadığı görülmektedir. Örneğin, San Diego (Kaliforniya) kentinin kardeş şehir ilişkisi kurulabilmesi için protokolde hem belediye başkanlarının hem de "vatandaş komitesi yöneticilerinin"⁶² imzalarının olması gerekmektedir.⁶³ Sarasota (Florida)'da ise kardeş şehir seçiminde, kar amacı gütmeyen bir kuruluş olan Sarasota Kardeş Şehirler Birliği (Sister Cities Association of Sarasota, SCAS) yönetim kurulunun önerileri dikkate alınmaktadır.⁶⁴ ABD'de süreçte sivil toplum kuruluşları oldukça etkiliyken Japonya'da durum biraz daha farklıdır. Bir kamu kuruluşu olan Uluslararası İlişkiler için Yerel İdareler Konseyi (Council of Local Authorities for International Relations, CLAIR⁶⁵), 27 yıldır belediyelerin kardeş şehir ilişkilerine dair, ilişkileri kurulması, kardeş şehir arayan Japon kentlerinin duyurulması, kardeş şehir ilişkilerinin istatistikî verilerinin tutulması ve düzenli

61 **"Exemption Requirements - 501(c)(3) Organizations"**, (Çevrimiçi), <https://www.irs.gov/charities-non-profits/charitable-organizations/exemption-requirements-section-501-c-3-organizations>, 8 Mart 2017.

62 Orijinal metinde "**citizen committee chairmen**" ifadesi kullanılmaktadır.

63 **"New Sister City Affiliation Process Chronology"**, (Çevrimiçi), <http://www.stevebrownrotary.com/SisterCitiesWeb/SisterCityProcess.pdf>, 8 Mart 2017.

64 **"Procedure for Acquiring New Sister Cities"**, (Çevrimiçi), <http://sarasota-sistercities.org/en/procedure-acquiring-new-sister-cities>, 8 Mart 2017.

65 **"Council of Local Authorities for International Relations"**, (Çevrimiçi), <http://www.clair.or.jp/e/index.html>, 8 Mart 2017.

olarak güncellenmesi gibi pek çok konuda çalışmaktadır. Japon yerel idareleri için kardeş şehir ilişkisi iki kentin en yüksek yerel yöneticisinin (ABD'deki gibi "seçilmişlik" vurgusu yoktur) protokolü imzalamasıyla başlar. Kardeş şehir faaliyetleri için bütçeden bir takım harcamalar yapılması durumunda yerel meclisin onayı gereklidir. Moğolistan'da, Japonya'ya benzer bir biçimde, yasaya göre yetkiyi birden fazla şahıs kullanabilir.⁶⁶ Moğolistan Belediye Kanunu'na göre kardeş şehir protokolü imzalama yetkisi belediye başkanı, belediye meclis başkanı⁶⁷ veya valiye aittir. Belediye ofisi doğrudan veya çeşitli örgüt ve ajanslar aracılığıyla, Moğolistan dış politikasına uyumlu bir şekilde seçtiği kardeş şehir ile irtibat kurar. Tarafların karşılıklı müzakeresi sonucunda hazırlanan taslak protokol metni, onay almak üzere Moğolistan Dışişleri Bakanlığı'na iletilir. Bakanlığın onayı akabinde protokol imzalanır ve kardeş şehir ilişkisi resmî olarak kurulmuş olur.

Avustralya'da karar merci olarak "belediye meclisinin"⁶⁸ vurgulandığı görülmektedir. Sydney Şehrinin 1992'de yayınladığı Kardeş Şehir İlişkileri için Kılavuz (Guidelines for Sister City Relationships⁶⁹) belgesinde Sydney'in kuracağı kardeş şehir ilişkilerinin amaçları ve bu prosedürde göz önünde bulundurması gerekenler belirtilmiştir. Ekonomi, ticaret, kültür, eğitim vb. alanlarda değişim programları

66 Moğolistan'daki yasal mevzuat bilgisi Moğolistan Sağlıklı Şehirler Birliği Direktörü Tserendulam Shagdarsuren ile elektronik posta yoluyla 9 Mayıs 2016 tarihinde gerçekleştirilen görüşme sonucunda edinilmiştir.

67 Görüşmede belediye meclis başkanı için "**chairman**" ifadesi kullanılmıştır. Türkiye'den farklı olarak Moğolistan'da belediye başkanı ve belediye meclis başkanı farklı kişilerdir.

68 Orijinal metinde "**city council**" ifadesi kullanılmakla birlikte söz konusu birimin Türkiye'deki karşılığı "kent konseyi" değil "belediye meclisi"dir.

69 "**Guidelines for Sister City Relationships**", (Çevrimiçi), http://www.cityofsydney.nsw.gov.au/_data/assets/pdf_file/0011/107588/Guidelines-for-sister-city-relationships.pdf, 8 Mart 2017.

düzenlenmesi, iki şehirden çıkar gruplarının düzenli olarak bir araya gelmesi, uluslararası arkadaşlıkların yerel yönetim kaynaklarıyla geliştirilmesi, kentler arasında deneyim paylaşımı gerçekleşmesi gibi faaliyetlerin altının çizildiği metinde Sydney belediye meclisinin kardeş şehir adayıyla ilgili bir takım kriterleri incelemesi gerektiğini ifade eder. Bu kriterler: aday şehir ile Sydney arasında tarihi, kültürel, sosyal veya coğrafi benzerlikler bulunması, aday şehrin demokratik bir şekilde yönetilmesi, aday şehrin insan hakları konusunda makul bir tutumunun olması, muhtemel kardeş şehir ilişkisinin bazı stratejik, ulusal ve/veya bölgesel çıkarlar sağlaması, ilişki için yeterli mali kaynak ve toplumsal desteğin bulunmasıdır. Belediye başkanının talebi üzerine kurulan kardeş şehir ilişkisi için önkoşul bu kriterler konusunda belediye meclisinin onayının alınmasıdır. Avrupa'daki kardeş şehir ilişkilerinin kurulma süreçleri incelendiğinde ise belirlenmiş özel bir hukuki mevzuat olmadığı görülmektedir.⁷⁰ Avrupa ülkelerinin birbirlerinden farklı işleyişleri olmakla birlikte genellikle seçilmiş yerel yöneticinin onayı ve sivil toplum kuruluşlarının sürece dâhil edilmesi vurgusuna sıkça rastlanmaktadır. Bu iki genel kabul gören prensibin dışındaki koşullar çeşitlilik göstermektedir. Örneğin, Bosna Hersek'te kanun, kardeş şehir ilişkisi kurma yetkisini yerel yönetimlere, belediyeler tüzüğü ise belediye meclisine vermiştir⁷¹. Bu hakkı başka hiçbir kurumla paylaşmasına gerek olmayan belediye, bakanlıklardan onay almak veya bakanlıklara bildirimde bulunmak zorunda da değildir. Farklı bir örnek olarak Fransa'da, imzalanacak kardeş şehir protokolünün Fransa'nın uluslararası

70 **Local Government in Europe: The "Fourth Level" in the EU Multi-Layered System of Governance**, Ed. Carlo Panara ve Mike Varney, Oxon, Routledge, 2013, s. 122.

71 Bosna Hersek'teki yasal mevzuat bilgisi Türk Dünyası Belediyeler Birliği Dış İlişkiler Uzmanı Vedad Halilovic ile yapılan kişisel görüşme neticesinde edinilmiştir.

anlaşmalardan doğan yükümlülüklerine uygun olması ve metnin valilikle paylaşılması gereklilikleri bulunmaktadır.⁷² Benzer şekilde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde (KKTC) belediye meclisinin onayının ardından İçişleri Bakanlığı'ndan izin alınır ve süreç resmî olarak başlamış olur.⁷³ Merkezî devlet organlarının süreçte belirleyici ve/veya onay mercii olarak bulunduğu ülkelerden birisi de Hindistan'dır. Kent- sel Kalkınma Bakanlığı'nın, Dışişleri Bakanlığı'nın önerileri doğrultusunda ve İçişleri Bakanlığı, Turizm Bakanlığı ve Maliye Bakanlığı (Ekonomi Departmanı)'na danışarak hazırladığı Şehir İkizleştirmeleri için Kılavuz (Guidelines for Twinning of Cities⁷⁴)'da kardeş şehir seçimi, amaçları, faaliyet alanları, şehirlerin nüfuslarına göre çeşitli sınırlamalar vs. yer almaktadır. Metne göre kardeş şehir ilişkisinin yürürlüğe girmesi için protokolün eyalet hükümeti, Kentsel Kalkınma Bakanlığı ve aday kardeş şehrin ilgili makamları tarafından onaylanması gerekmektedir. Bunların yanında ilgili elçilikler bilgilendirilmeli ve her yıl, gerçekleştirilen faaliyetlerle ilgili bir rapor hazırlanarak Kentsel Kalkınma ve Dışişleri Bakanlıklarına sunulmalıdır.

Görüldüğü gibi dünyanın pek çok ülkesinde uygulama alanı olan kardeş şehirciliğin yasal çerçevesi ve mevzuatı çeşitlilik göstermektedir. Bunda, ülkenin yerel yönetim sistemi, mali politikaları, demokratikleşme süreci vb. kıstasların etkili olduğu söylenebilir. Nitekim ABD gibi kamu harcamalarının sınırlı olduğu bir ülkede kardeş şehir faaliyetleri har-

72 **“Mise en placed'un jumelage”**, (Çevrimiçi), <http://www.resacoop.org/mise-en-place-d-un-jumelage>, 8 Mart 2017.

73 Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ndeki yasal mevzuat bilgisi Geçitkale Belediye Başkanı Hasan Öztaş ile 29 Mayıs 2016 tarihinde Türk Dünyası Belediyeler Birliği'nin Saraybosna (Bosna Hersek)'da gerçekleşen Üye Belediyeler Buluşması'nda gerçekleştirilen yüz yüze mülakat ile edinilmiştir.

74 **“Guidelines For Twinning of Cities”**, 1994, (Çevrimiçi), [http://nrddp.org/file_upload/Guidelines for Twinning of Cities.pdf](http://nrddp.org/file_upload/Guidelines%20for%20Twinning%20of%20Cities.pdf), 8 Mart 2017.

camalarının kamu bütçesinden değil sivil toplum kuruluşları tarafından sağlanması dolayısıyla sürecin bu ayağı oldukça önemlidir. Öte yandan kamu harcamalarının yüksek olduğu ve kardeş şehir projelerinin maliyetlerinin belediye bütçeleri veya AB hibe fonları tarafından sağlandığı Fransa'da sivil toplum ayağının yanında merkezî bürokrasinin ağırlığı da göze çarpmaktadır. Tüm farklıların ötesinde ise sürecin belirleyici aktörlerinin kentin genellikle seçilmiş en yüksek idarecisi ve şehir meclisleri olduğu söylenebilir.

Kardeş Şehirler Üzerine Bir Tipleştirme Denemesi

Kardeş şehir veya şehir ikizleştirmeleri için pek çok tanımlama yapılmıştır. Kavramı değerlendirirken bu farklı tanımlardan kısaca bahsetmek yararlı olacaktır. CEMR, ikizleştirmeleri, "iki veya daha fazla toplumun Avrupa perspektifinde hareket etmek için birbirleriyle sıkı bağlar kurdukları ve vatandaşlar arası arkadaşlıkları teşvik ettikleri ve bu süreçte sorunlarıyla yüzleşerek beraberce kalkınacakları bir proje"⁷⁵ olarak görmektedir. Mayer'ın tanımı ise "Farklı ülkelerdeki belediyeler ve onların vatandaşları arasında sürekli ve ılımlı ilişkiler sayesinde birliktelik hissi yaratmak ve Avrupa birliği fikri için ortak destek ve anlayış geliştirmek"⁷⁶ şeklindedir. Levent, Akgün ve Kundak, kent ağları için başarılı olma koşullarını ele aldıkları makalelerinde Avrupa'daki şehir ikizleştirmelerinin Avrupa vatandaşlığının gelişmesine öncülük etmesinin altını çizerek temel menfaatin yerel entegrasyon, çevre, ekonomik kalkınma, kültürel anlayış gibi konularda ortak projeler geliştirerek

75 Julia Grosspietsch, "More than Food and Folk Music? Geographical Perspectives on European Town Twinning", *Geography Compass*, C. III, No: 3, 2009, s. 1281-1304, (Çevrimiçi), <https://doi.org/10.1111/j.1749-8198.2009.00238.x>, 7 Mart 2017, s. 1283.

76 **A.e.**, s. 1283.

Avrupa uyumunun sağlanması olduğunu belirtmişlerdir.⁷⁷ Türkiye Belediyeler Birliği (TBB)'nin kardeş şehirler için tanımını "iki belediyenin sorunlarını beraberce çözümlenmek ve zaman içinde daha yakın ve dostane ilişkiler geliştirmek için ortaklaşa hareket etmek üzere bir araya gelerek kurdukları bir ilişki"dir⁷⁸. Carruthers ise tezinde kardeş şehir ilişkilerinin günümüzün uluslararası ilişkilerinde değerli bir araç olduğunu ve dünya barışının sağlanmasına katkı sağladığını belirterek 11 Eylül saldırılarından sonra kardeş şehir felsefesinin bu yönünün daha da önem kazandığını eklemektedir.⁷⁹ Sister Cities International, kardeş şehri oldukça kısa ve pratik bir şekilde tanımlayarak "farklı ülkelerdeki iki şehir, ilçe veya eyalet arasındaki uzun dönemli ve geniş tabanlı ortaklıklar"⁸⁰ demiştir. Kaltenbrunner ise kardeş şehri iki kent arasında kültürel ve ekonomik değişim amaçlı ortaklıklar olarak açıklamıştır.⁸¹ Zelinsky, kardeş şehir ilişkisini "kentler arasında uzun vadeli bir sosyal etkileşim"⁸² olarak tanımlamıştır. Sonuç olarak kardeş şehircilik, belediyelerin çıkarlarını uluslararası sahnede ilk kez savundukları bir adım olarak görülebilir.⁸³ Yukarıdaki tanımlar irdelendiğin-

77 Tüzin Baycan-Levent, Aliye Ahu Gülümser Akgün ve Seda Kundak, "Success Conditions for Urban Networks: Eurocities and Sister Cities", **European Planning Studies**, C: XVIII, No: 8, Aralık 2010, s. 1187-1206, (Çevrimiçi), <https://doi.org/10.1080/09654311003791259>, 7 Mart 2017, s. 1189.

78 "Uluslararası Belediye İşbirlikleri ve Birliğimizin Rolü", **TBB İller ve Belediyeler Dergisi**, No: 776, 2012, s. 6-15, s. 7.

79 Carruthers, **a.g.e.**, s. 4.

80 "What Is a Sister City?", (Çevrimiçi), <http://www.sister-cities.org/what-sister-city>, 21 Mart 2017.

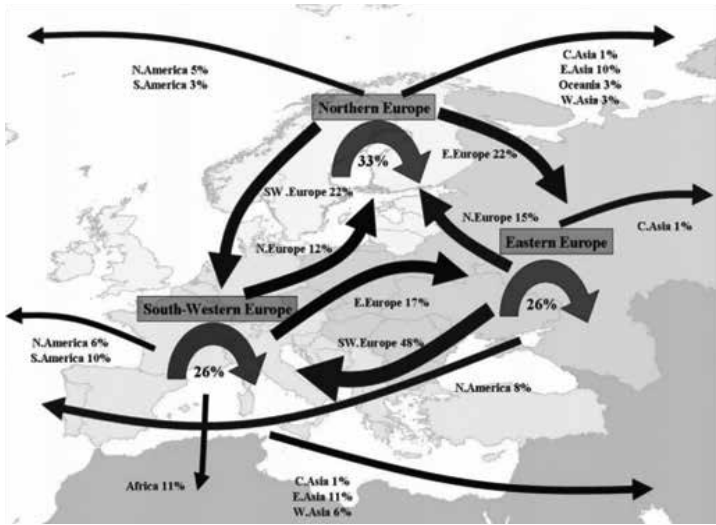
81 Kaltenbrunner v.d., **a.g.e.**, s. 1.

82 Wilbur Zelinsky, "The Twinning of the World: Sister Cities in Geographic and Historical Perspective", **Annals of the Association of American Geographers**, C. LXXXI, No: 1, 1991, s. 1-31, (Çevrimiçi), <https://doi.org/10.1111/j.1467-8306.1991.tb01676.x>, 7 Mart 2017, s. 3.

83 Antoine Vion, "Europe from the Bottom Up: Town Twinning in France during the Cold War", **Contemporary European History**, C. II, 2002, s. 623-40, (Çevrimiçi), <https://doi.org/10.1017/S096077730200406X>, 7

de kardeş şehir ilişkisinin, Avrupa ülkeleri için “Avrupa fikri” adına önemli bir enstrüman olduğu anlaşılırken diğer ülkeler için bunun, daha çok kentlerin, kültürlerin, ekonomilerin vs. küresel dünyaya yönlendirilmesinin bir aracı olarak kullanıldığı söylenebilir. Levent, Akgün ve Kundak'ın Avrupa'daki kardeş şehirleri bölgelerine göre gösteren tabloları, ikizleştirmelerin Avrupa için entegrasyon süreçlerindeki önemini gösterir niteliktedir. Zira Avrupa kentlerinin kardeş şehir ilişkilerini yoğunlukla yine Avrupa kentleri ile kurdukları görülmektedir.

Şekil 2: Bölgelere Göre Kardeş Şehirler⁸⁴

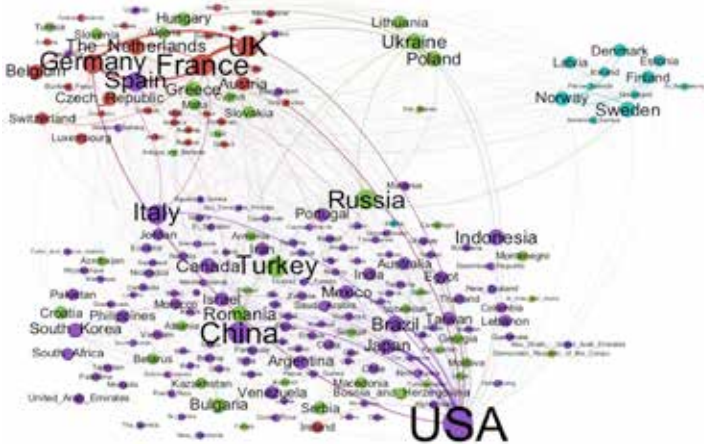
Coğrafi olarak analiz edildiğinde, dünyada pek çok ülkenin yerel idaresi tarafından kullanılan bir işbirliği biçimi olan kardeş şehir ilişkilerinin en yoğun olarak ABD tarafından kurulduğu söylenebilir. Bunun yanında Almanya, Fransa,

Mart 2017, s. 623.

84 Baycan-Levent, Gülümser Akgün, ve Kundak, **a.g.e.**, s. 1195.

İngiltere, İtalya, Çin Halk Cumhuriyeti, Rusya Federasyonu ve Türkiye de bu işbirliği alanını sıkça kullanan ülkeler arasında yer almaktadır. Kaltenbrunner'in hazırladığı ülke ağları grafiğinde düğüm boyutu ülkelerin kardeş şehir ilişkilerinin sayı ve genişliğini gösterirken renkler geliştirilen dört gruba gösterir. Bu gruplardan en büyük olanı mor ile temsil edilmekte ve ABD, İspanya ve Güney Amerika, Asya ve Afrika ülkelerinin çoğunu içerir. İkinci olan yeşil grup Doğu Avrupa ve Balkan ülkelerini kapsar. Burada, Türkiye, Rusya ve Polonya yoğun bağlantıları olan ülkelerdendir. Kırmızı rengin kullanıldığı küme Orta ve Batı Avrupa ülkeleri ile onların eski sömürgelerinden bazılarını, mavi küme ise İskandinav ülkelerini göstermektedir. Tablo detaylı olarak incelendiğinde, Kuzey Avrupa ve Baltık ülkelerinin daha çok kendi aralarında, Orta Avrupa ülkelerinin daha ziyade birbirleriyle ve eski sömürge ülkeleriyle kardeş şehir ilişkisi kurdukları görülmektedir. ABD, Rusya, Çin ve Türkiye ise kardeş şehir ilişkilerinde daha yaygın bir coğrafi çeşitliliğe sahiptir.

Şekil 3: Ülke Ağları⁸⁵

Her ne kadar kardeş şehir ilişkileri incelenirken ülke temelli analizler yapılsa da söz konusu ilişki nihayetinde yerel idareler arasındadır ve ülke bazlı analizler kent temelli ölçümlerle karşılaştırıldığında enteresan sonuçlara rastlanabilir. Örneğin, en çok kardeş şehri olan 20 kent ve ülkenin sıralandığı listede ülkeler arasında ilk sırada ABD olmakla birlikte, şehir listesinde hiçbir Amerika kenti bulunmamaktadır. Tam aksine Türkiye, ülke listesinde kendine bir yer bulamazken⁸⁶ İstanbul şehirler listesinde üçüncü, İzmir ise on birincidir. Bu bize ABD'nin kardeş şehir çalışmalarında belli başlı kentlere yığılma olmadığını, muhtemelen kentleri arasında nispeten dengeli bir dağılım gerçekleştirdiğini; Türkiye'de bunun tam tersi olduğunu göstermektedir. Bir başka örnek olarak ABD'nin ilk sırada yer aldığı ülkeler listesinde Rusya beşinci sıradayken bir Rus şehri olan Saint Petersburg, hiçbir Amerika kentinin yer almadığı şehirler listesinde birincidir.

---

86 Listede Türkiye'nin yer almaması Türkiye'nin kardeş şehir sayısının 461'den az olduğuna işaret etmektedir. Bununla beraber T.C. İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü'nün verilerine göre Türkiye'ni kardeş şehir sayısı 1533'tür. Benzer bir tutarsızlık İstanbul için de geçerlidir. Tabloda İstanbul'un 69 kardeş şehri olduğu belirtilirken İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin resmi internet sitesinde bu sayı 39, İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Kardeş Kent İstatistik Verileri'nde 50 , Türkiye Belediyeler Birliği'nin İller ve Belediyeler Dergisi'nde ise 281'dir. Bu durumda yazarların doğru bilgiye erişemedikleri veya Türkiye'nin söz konusu verilerinin sağlıklı olmadığı ya da verilerin ilgili yerlere beyan edilmediği düşünülebilir.

Tablo 2: En Çok Kardeş Şehre Sahip 20 Şehir ve Ülke⁸⁷

	Şehir	Kardeş Şehir Sayısı
1	Saint Petersburg	78
2	Şangay	75
3	İstanbul	69
4	Kiev	63
5	Karakas	59
6	Buenos Aires	58
7	Pekin	57
8	Sao Paulo	55
9	Suzhou	54
10	Taipei	53
11	İzmir	52
12	Beytüllahim	50
13	Moskova	49
14	Odessa	46
15	Malchow	46
16	Guadalajara	44
17	Vilnüs	44
18	Rio de Janeiro	44
19	Madrid	40
20	Barselona	39

Ülke	Kardeş Şehir Sayısı
ABD	4520
Fransa	3313
Almanya	2778
Birleşik Krallık	2318
Rusya	1487
Polonya	1144
Japonya	1131
İtalya	1126
Çin	1076
Ukrayna	946
İsveç	684
Norveç	608
İspanya	587
Finlandiya	584
Brezilya	523
Meksika	492
Kanada	476
Romanya	472
Belçika	464
Hollanda	461

87 Kaltenbrunner v.d.'nin adı geçen makalesinden uyarlanmıştır.

Küresel Şehirler ve Kardeş Şehircilik

"İmalattan işletmeye kayan kent ekonomileri giderek bir kentler sistemi ağı içinde ayrışmakta ve bu ağların kesişme noktalarında bulunan bazıları 'küresel kent' statüsüne layık görülmektedir."⁸⁸ Küresel kentler, çokuluslu şirketlerin, finans kurumlarının, teknoloji, bilişim ve hizmet sektörünün, uluslararası örgütlerin toplandığı, küresel ekonominin "karar-koordinasyon-yönetim merkezleri"⁸⁹ olarak tanımlanabilir. Saskia Sassen'in konseptini oluşturduğu küresel kent ise içinde bulunduğu bölgeyle arasında giderek artan bir kopukluğun olduğu, uluslararası sistemdeki üst düzey şirketlerin sahiplerinin, ortaklarının ve yöneticilerinin ellerindeki birikim ve refahın yoğunlaştığı ve bahsi geçen yüksek ölçekli faaliyetlerle tanımlanan pazarında zorlukla yaşayabilen ve giderek artan bir nüfusu barındıran mekanlardır.⁹⁰ Önemli kavşak noktaları olan küresel kentler güçlü uluslararası ağlara sahip olup bunların en öne çıkanları - her yıl yeniden belirlenmekle birlikte - New York, Tokyo ve Londra'dır. Uluslararası ağların yeni bir formu olan kardeş şehir ilişkileri ise küresel kent kavramıyla ilişkili olmakla birlikte ondan farklıdır. Kardeş şehir ilişkilerinde söz konusu bağları kuran - temsilcileri yoluyla - şehrin kendisi iken küresel kentlerin ağları genellikle sınırları içindeki küresel şirketler sayesinde. Pek tabii bir şehrin küresel kent olması ve ayırt edici pek çok unsuru barındırması onu diğer kentler için ilişki kurulması cazip bir hale getirmektedir; ancak bir kentin küresel olması, kardeş şehir ilişkilerini veya kardeş şehir ilişkileri, kentin küreselliğini belirleyen tek unsur değildir. Nitekim, Tablo 2'de yer alan şehir sıralamasında yukarıda adı geçen üç kent de yer almamaktadır. Süresiz kurulan kardeş şehir ilişkileri siyasi / ideolojik, tarihsel / kültürel, ekonomik ve coğrafi gibi farklı etkenlere dayanırken küresel kent olmak genellikle, şehrin, çok geniş alandaki ekonomik organizasyonu yönetebilme kapasitesine ve bunun için çeşitli araçlara sahip olmasına bağlıdır.

88 Akyos ve Daniş, **a.g.e.**, s. 137.

89 **A.e.**, s. 138.

90 Saskia Sassen, "The Global City: Introducing a Concept", Brown Journal of World Affairs, C. XI, No: 2, (Çevrimiçi), <http://www.saskiasassen.com/pdfs/publications/the-global-city-brown.pdf>, 21 Haziran 2017, s. 27-43.

Kardeş şehir ve şehir ikizleştirmeleri yerel faaliyetler olmakla birlikte ülkelerin dış politikalarından ayrı düşünülemez. Analizlerin genellikle ülke temelli olması bunun göstergelerinden biridir. Neorealist perspektiften bakıldığında, ne uluslararası örgütler ne de transnasyonal bağlar uluslararası ilişkilerin en hayati bir konusunda söz sahibi olamazlar. Bu bakış açısına göre kardeş şehircilik de ancak ulusal dış politika doğrultusundaki detay konularda etkili olabilir. Yani kardeş şehir faaliyetleri halihazırda devletin belirlemiş olduğu çıkarlara uyum sağladığı nispette varlık gösterebilir. Nitekim kardeş şehirciliğin üzerine şekillendiği kazan-kazan prensibi devletler açısından her zaman kabul edilebilir değildir. Neorealizm ekolüne göre uluslararası sistem anarşiktir ve devletler potansiyel tehditlerine karşı daha kuvvetli kalmayı tercih ederler.⁹¹ Bu sebepten, her iki tarafın da kazanacağı seçenekler, devletler açısından her zaman en avantajlı tercih değildir. Göreceli kazanım denilen, devletin diğer devletlere göre elinin kuvvetlenmesi hali, neorealizme göre daha kabul edilebilir bir durumdur.⁹² Yukarıdaki bölümlerde bahsi geçen örneklerin çoğu tarafların karlı çıktığı çalışmalar olmakla birlikte ne kadar yerel inisiyatife dayandıkları tartışmalıdır. Zira, Sister Cities International'ın kuruluş hikayesi, yerel bir girişim değil dönemin ABD Başkanı Eisenhower'ın doğrudan talebi ve müdahalesi sonucunda şekillenmiştir. Yıllar içinde değişen ve gelişen projelerin de, ekseriyetle ABD dış politikasına uygun olduğu söylenebilir. Çin ile kardeş şehir ilişkilerinin kurulduğu 1970'li yıllar aynı zamanda Çin'in Soğuk Savaşta Sovyetler Birliği'nin karşısında ABD'nin yanında yer aldığı dönem olup yine bu dönemde (1972) ilk defa bir ABD Başkanı (Richard Nixon) Çin'i ziyaret etmiştir. Yani söz konu-

91 Mearsheimer, **a.g.e.**, s. 55.

92 Kenneth Waltz, **Theory of International Politics**, Menlo Park, Addison-Wesley Publishing Company, 1979, s. 105.

su yıllarda Çin ve ABD arasındaki kardeş şehir ilişkilerinin artması, iki ülke arasındaki ilişkilerin normalleşmesinin bir sonucu olarak değerlendirilebilir. Benzer şekilde ABD'nin Irak müdahalesini gerçekleştirdiği 2003 yılının hemen ardından 2004 yılında Sister Cities International, Islamic Peace and Friendship Initiative (İslami Barış ve Arkadaşlık İnisiyatifi) projesini hayata geçirmiş ve bu kapsamda ABD Dışişleri Bakanlığı sponsorluğunda Irak ve ABD arasında iletişim, işbirliği ve anlayışı geliştirmek üzere çeşitli projeler gerçekleştirilmiştir. Irak'a "demokrasi götürme"nin, ABD dış politikasının önemli bir önceliği olduğu yıllarda yerel düzeyde de bunu teşvik eden faaliyetlerin olması pek tabii bir tesadüf değildir. Avrupa'ya bakıldığında ise şehir ikizleştirmeleri faaliyetlerinin yerel bir girişim olmasının yanında AB'nin kurulması, genişlemesi ve derinleşmesi süreçlerinin önemli bir aracı olduğu görülmektedir. AB projesinin de Avrupa'daki ulus devletlerinin dış politikaları çerçevesinde geliştirildiği göz önünde bulundurulduğunda söz konusu yerel diplomasi çalışmalarının ulusal dış politika ile son derece uyumlu, hatta onu takip eden ve kimi durumlarda ulusal politikalara alan açan bir enstrüman olduğu anlaşılmaktadır.

Kardeş şehir faaliyetleri genel olarak taraflar arasında bir değişimi kapsar. Bell-Souder ve Bredel, ABD ve Japonya arasındaki kardeş şehir ilişkilerini analiz ettikleri makalelerinde bu değişimleri sınıflandırmışlardır.⁹³ Onlara göre bu değişimler dört şekilde olabilir: kültürel, ekonomik, enformasyonel ve ekonomik. Kültürel değişim tarafların birbirlerinin kültürlerini anlamalarına yönelik faaliyetleri (konser, sergi, piyes gibi sanat etkinlikleri), akademik değişim karşılıklı öğrenme ve öğretme faaliyetlerini (öğrenci, öğretmen, akademisyen değişim projeleri vs.), enformasyonel deği-

93 Bell-Souder ve Bredel, **a.g.e.**, s. 5-6.

şim ise doğrudan bilginin transfer edildiği faaliyetleri (su arıtma tesisleri üzerine bilgi paylaşımı vs.) kapsar. Ekonomik değişim ise en nadir görülen tip olup karşılıklı maddi kazancı teşvik eden ticari faaliyetlerdir.

Bu çalışmada, kardeş şehir ilişkileri iki ölçüt üzerinden tipleştirilmeye çalışılacaktır: kuruluş motivasyonları ve gerçekleştirilen faaliyetler.

Kuruluş Motivasyonlarına Göre Kardeş Şehir İlişkileri

• Siyasi / İdeolojik Motivasyon

Bu motivasyon pratik kaygılardan ziyade daha soyut ve genel amaçları ifade eder. Dünya barışı, çatışma çözümü, ülkeler arası ittifaklar veya gerginlikler bu tip altında değerlendirilir. Şehir ikizleştirmelerinin tarihsel süreci incelendiğinde ilk motivasyon tipinin bu olduğunu söylemekte bir sakınca yoktur. Nitekim kardeş şehirciliğin tarihsel önemi de belediyeler arasında dostane ilişkiler kurmak yoluyla bir gelenek yaratma biçimi olmasıdır.⁹⁴ Zira II. Dünya Savaşı sonrası süreçte barışın inşası için kurulan kardeş şehir ilişkileri, ideal bir araca dönüşmüştür. ABD eski Başkanı Dwight D. Eisenhower'ın 11 Eylül 1956'da Beyaz Saray'da gerçekleştirdiği konuşma⁹⁵ kardeş şehir ilişkilerinin ideolojik boyutunu göstermesi açısından önemlidir. Bu konuşmada Eisenhower, Soğuk Savaş döneminde dünyaya barışçıl bir iklim getirmeyi amaçlayan *The People-to-People* Programını tanıtmış bu program ile uluslararası ilişkilerin, eğitim, kültür değişimi ve insani etkinlikler yoluyla gelişeceğini ifade etmiştir. Konuşmasında "Birbirlerini tanıyan insanlar birbirleriyle savaşmazlar" demiş ve kardeş şe-

94 Vion, **a.g.e.**, s. 628.

95 **"People-To-PeoplePartnership: The White House Conference"**, 1956, (Çevrimiçi), https://d.lib.ncsu.edu/collections/catalog/AV2_FM_296-people2people, 28 Mart 2017.

hir ilişkilerini “vatandaş diplomasisi” olarak tanımlamıştır. Önceki bölümlerde örneklendirilen kardeş şehir ilişkileri bu kapsamda değerlendirildiğinde örneğin, 1950’lerdeki ABD-Japonya arası kardeş şehir ilişkileri, yine ABD’nin “Asia Matters for America”⁹⁶ projesi kapsamında Hindistan ile kurduğu kardeş şehir ilişkileri, Hollanda’nın 1960’lar ve 70’ler boyunca sol politik rüzgarlar etkisiyle üçüncü dünya ülkeleriyle kurduğu kardeş şehir ilişkileri, 1980’lerde Çin’in bu yolla küresel dünyaya açılma çabası vs. siyasi / ideolojik motivasyon olarak yorumlanabilir. Siyasi / ideolojik motivasyonun var olduğu bir başka alan da bu unsurların benzerlik taşıdığı şehirler olmaktadır. Daha önce de belirtilen Sydney örneği bu unsuru içermektedir. Sydney şehri kardeş şehirlerinde demokratik yolla yönetilen bir ülkede yer alma şartını aramaktadır.⁹⁷

• **Coğrafi Motivasyon**

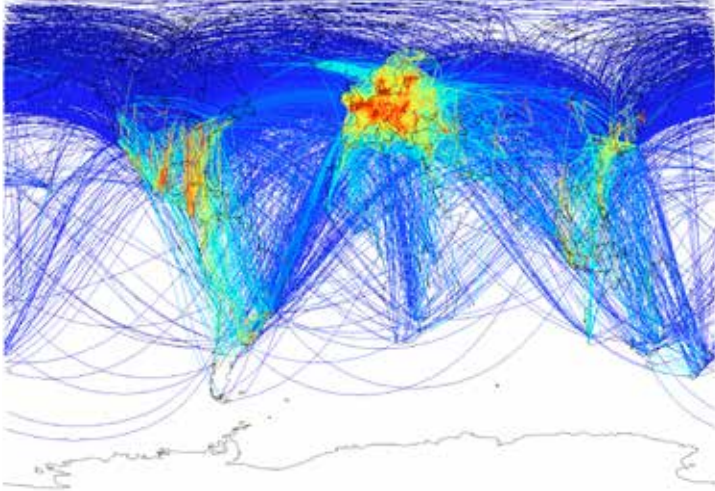
Coğrafi yakınlık / uzaklık her zaman uluslararası ilişkilerde belirleyici bir nokta olmuştur. Kardeş şehir ilişkilerinde de ülkeler arası mesafe ve/veya kentler arası komşuluk ilişkisi önem arz etmektedir. Kaltenbrunner’in makalesinde kullandığı aşağıdaki dünya haritası incelendiğinde coğrafi yakınlığın en yoğun olarak Avrupa içindeki daha sonra Kuzey ve Güney Amerika arasındaki ve kısmen de Uzak Asya içindeki kardeş şehir ilişkilerinde etkili olduğu söylenebilir. Avrupa’da sınırdaş kentler arasındaki ikizleştirmeler bilhassa teşvik edilmektedir. 14 sınırdaş kardeş şehir tarafından kurulan CTA örgütü bunun önemli örneklerinden biridir. Bunun yanında Kuzey Avrupa ülkelerinin sınır kentleri arasındaki ikizleştirme projeleri, Avustralya ile Çin ve Japonya arasında sıkça görülen kardeş şehir ilişkileri de coğrafi motivasyona örnek teşkil etmektedir.

96 “Asia Matters for America”, (Çevrimiçi), <http://www.asiamattersforamerica.org/>, 29 Mart 2017.

97 Guidelines For Twinning of Cities, s. 2.

Coğrafi motivasyon yakınlığın dışında coğrafi benzerlikleri de kapsayabilir. Benzer doğa koşullarına, yer şekillerine, iklim özelliklerine vb. sahip olmanın geliştirilebilecek ortak proje çeşitliliğini artırması bakımından kimi örneklerde kuvvetli bir motivasyon olduğu görülmektedir. Xiamen (Çin) ve Wellington (Yeni Zelanda) benzer yer şekillerine sahip olmaları⁹⁸, Weiha (Çin) ve Timaru (Yeni Zelanda) ülkelerinin orta büyüklükteki kıyı şehirleri olmaları⁹⁹, Austin (ABD) ve Adelaide (Avustralya) yeşil alan çokluğuyla bilinen şehirler olmaları¹⁰⁰ ve daha önce bahsi geçen Taupo (Yeni Zelanda) ve Suzhou'nun (Çin) göl bölgeleri olmaları bakımından gösterilebilecek örneklerden bazılarıdır.

Şekil 4: Kardeş Şehirler Arası İlişkilerin Görselleştirildiği Dünya Haritası¹⁰¹ (Parlak renkler kısa mesafeleri gösterir.)

98 Carruthers, **a.g.e.**, s. 123.

99 **A.e.**, s.125.

100 **"Sister Cities Adelaide, South Australia"**, (Çevrimiçi), <http://www.cityofadelaide.com.au/assets/documents/BROCHURE-sister-cities.pdf>, 7 Nisan 2017.

101 Kaltenbrunner v.d., **a.g.e.**, s. 6.

• **Tarihsel / Kültürel Motivasyon**

Ülkeler arasındaki tarihi bağlar, ittifaklar veya toplumlar arasındaki kültürel ilişkiler bu motivasyon tipinin unsurlarını oluşturur. Bunların yanında kentlerin taşıdığı kültürel benzerlikler de bu tip altında incelenebilir. Wellington (Yeni Zelanda) ve Çanakkale arasındaki Gelibolu Savaşları dolayısıyla kurulan kardeş şehir ilişkisi,¹⁰² Hollanda'nın kendisine göç veren ülkelerle arasında gelişen kardeş şehir ilişkileri, Amerika'nın Irish-American başkenti olarak sayılan Boston ile Belfast (Kuzey İrlanda) arasındaki kardeş şehir ilişkisi¹⁰³ bu motivasyon tipinin örneklerinden sayılabilir.

Şekil 5: Birleşik Krallık'ın Kardeş Şehir İlişkileri (Haziran 2007)¹⁰⁴

- 102 **“Wellington City Council”**, (Çevrimiçi), <http://wellington.govt.nz/about-wellington/international-relations/sister-cities/historical-sister-cities/canakkale>, 30 Mart 2017.
- 103 **“Sister Cities”**, (Çevrimiçi), <https://www.boston.gov/education/sister-cities>, 30 Mart 2017.
- 104 Nick Clarke, “In What Sense ‘Spaces of Neoliberalism’? The New Localism, the New Politics of Scale, and Town Twinning”, **Political Geography**, C. XXVIII, No: 8, 2009, s. 496-507, (Çevrimiçi), <https://doi.org/10.1016/j.polgeo.2009.12.001>, 7 Mart 2017, s. 500.

Birleşik Krallık'ın kardeş şehir ilişkilerini neoliberalizm perspektifinde inceleyen makalesinde Nick Clarke, ülkenin dünyadaki kardeş şehir ilişkilerinin gösterildiği bir haritaya yer vermiştir. Bu harita incelendiğinde Birleşik Krallık'ın en çok kardeş şehir ilişkisi olan ülkeler sıkı tarihi ilişki ve kültürel bağlarının bulunduğu Fransa, ABD ve Almanya ile olduğu görülmektedir. Bununla beraber ülkenin eskinin sömürge bugünün İngiliz Milletler Topluluğu üyesi olan ülkelerle kardeş şehir ilişkilerinin epey az olması dikkat çekicidir.

Tarihsel ve kültürel bağları diğer iki motivasyon tipi olan siyasi / ideolojik ve coğrafi ilişkilerden ayırmak oldukça güçtür. Zira coğrafi yakınlıklar kültürel benzerlikleri ve tarihsel bağları beslerken siyasi yakınlık veya gerilimlerin de tarih ile sıkı bir ilişkisi vardır. Örneğin, Fransa'nın, eski sömürgelerinden olan kardeş şehir ilişkileri hem siyasi hem de tarihsel bağlamda ele alınabilir. Yine Kuzey Avrupa ülkeleri arasındaki kardeş şehir ilişkileri üç tipin birleştiği örneklerdir, bu ülkeler arasında hem coğrafi yakınlık, hem de siyasi ve tarihi/kültürel bağlar bulunmaktadır.

• **Ekonomik Motivasyon**

Ekonomik motivasyon nadir görülen bir tip olmakla birlikte şehirler arasındaki ekonomik ve ticari kazanç, yatırım olanaklarını içeren işbirliği hedeflerini kapsamaktadır. Bu noktada benzer ekonomik yapılara sahip olmak da bu motivasyon tipinin başka bir boyutudur. Aralarında turizm ilişkisi olan Rusya ve Türkiye'nin güney şehirleri arasındaki kardeş şehir ilişkileri, Şikago (ABD)'nin Moskova (Rusya) ile kardeş şehir ilişkisi dolayısıyla geleneksel olarak düzenlediği Avrasya İş Forumu¹⁰⁵ veya Çin ile Yeni Zelanda'nın benzer sanayi kollarının etkin olduğu şehirleri arasındaki kardeş şehir

105 "Firebird Gala and Eurasian Business Forum", **Chicago Sister Cities**, 3 Kasım 2016, (Çevrimiçi), <http://chicagosistercities.com/2016/11/03/firebird-gala-and-eurasian-business-forum/>, 7 Nisan 2017.

ilişkileri buna örnek sayılabilir. Kardeş şehir ilişkilerinin ekonomik perspektifini kimi zaman diğer motivasyon tipleriyle iç içe görülebilir. Örneğin Tauranga (Yeni Zelanda) ve Yantai (Çin) arasındaki kardeş şehir ilişkisi esas olarak fiziksel benzerliklere dayanmaktadır.¹⁰⁶ Benzer iklim özelliklerine sahip bu iki şehirde de elma, armut üreticiliği yapılmakta ve iki şehirde de yer alan üzüm bağları dolayısıyla yoğun olarak şarap üretim tesisi bulunmaktadır. Bu örnekte coğrafi benzerlikler, benzer ekonomik sektörleri beraberinde getirmiştir. Kardeş şehirlerin ekonomik kalkınma ile ilişkisini Yeni Zelanda perspektifinden inceleyen Brian Cross, ekonomik motivasyon konusunda, makalesinde yaptığı alıntıda Smith ve Ballingall'ın şu ifadelerine yer verir: "Değişim (daha çok ekonomik kalkınma vurgusu açısından) Yeni Zelanda'da nispeten yakın bir zamanda gerçekleşmiştir ve bu nedenle kardeş şehir ilişkilerinin bir sonucu olarak ortaya çıkan ticari bağlantılar nispeten genç kalmaya devam etmektedir. Bununla birlikte, iş bağlantılarının geliştirilmesi için katalizör rolü oynayan kardeş şehir ilişkilerinin rolü (ve daha sonraki ekonomik kazançlar) önümüzdeki on yıl içinde artacaktır."¹⁰⁷ Bununla birlikte yalnızca ekonomik işbirliği ya da kazanç motivasyonu ile kurulan kardeş şehir ilişkilerinin kısa süreli ve pragmatik olma riski bulunmaktadır.

Faaliyetlerine Göre Kardeş Şehir İlişkileri

• Eğitsel Faaliyetler

Kardeş şehir faaliyetleri arasında en sık görülenlerden biri eğitim faaliyetleridir. İki şehir arasındaki ilişkinin toplum-

106 Carruthers, **a.g.e.**, s. 123.

107 Brian Cross, "Sister Cities and Economic Development: A New Zealand Perspective", **Transylvanian Review of Administrative Sciences**, 2010, s. 104-17, (Çevrimiçi), <http://rtsa.ro/tras/index.php/tras/article/viewFile/171/167>, 30 Mart 2017, s. 106.

sallaşması için uygun bir mecra olan eğitim faaliyetleri aynı zamanda sürdürülebilirliği artırır. Sister Cities International üyeleri “gençlik ve eğitim” başlığında her yıl düzenli olarak etkinlikler yapmaktadır.¹⁰⁸ ABD ve Japonya arasındaki kardeş şehir ilişkilerinde en yoğun olarak gerçekleştirilen faaliyetler akademik değişim projeleridir.¹⁰⁹ 1960’ta başlayan Denver ve Takayama arasındaki kardeş şehir ilişkisinde dikkat çeken faaliyetlerden birisi Denver’daki Dennison Montessori ve Takayama’daki Kuzey İlkokullarının kardeş okul olması ve ardından başlatılan öğrenciler arası mektup arkadaşlığı projesidir.¹¹⁰ Bunun dışında Colorado Springs ve Fujiyoshida kardeş şehirleri arasında hava harp okulları öğrenci değişim projesi,¹¹¹ Longmont ve Chino kardeş şehirleri arasında her yıl düzenlenen aile yanında bir hafta konaklamalı öğrenci değişim programı¹¹² eğitim alanındaki faaliyetlere örnek olarak sıralanabilir. Çin’in Chengdu şehrinin daha önce bahsi geçen, kardeş şehirlerindeki öğrenci ve çalışanlara yönelik burs projesi eğitim alanında özgün uygulamalardan birisidir. Başka bir etkin uygulama da İngiltere’deydir. Birleşik Krallık’taki komşu Borehamwood ve Elstree şehirleri birlikte bir kardeş şehir komitesi kurmuş¹¹³ ve bu yolla Almanya ve Fransa’dan iki kentle ikizleştirme projesi gerçekleştirmiştir. Bunlardan Fontenay-aux-Roses (Fransa) ile kurdukları kardeş şehir ilişkisi kapsamında Fransızca dil kursları açmışlardır. Son olarak Avustralya ve Japonya arasındaki kardeş şehir ilişkilerini incelediği

108 **“Sister Cities International Youth and Education”**, (Çevrimiçi), <http://sistercities.org/youth-and-education>, 30 Mart 2017.

109 Bell-souder ve Bredel, **a.g.e.**, s. 6.

110 **A.e.**, s. 10.

111 **A.e.**, s. 12.

112 **“Longmont Sister Cities”**, (Çevrimiçi), <http://longmontsistercities.com/student-travel/>, 30 Mart 2017.

113 **“The Borehamwood & Elstree Twin Town Association (BETTA)”**, (Çevrimiçi), <http://www.betta.org.uk/index.html>, 30 Mart 2017.

makalesinde O'Toole, faaliyet alanlarını sınıflandırmış ve yaptığı ölçümler neticesinde karşılıklı olarak en yoğun gerçekleştirilen faaliyet alanlarından birisinin eğitim (öğrenci değişimi, öğretmen değişimi) olduğunu tespit etmiştir.¹¹⁴

Tablo 3: Avustralya ve Japonya'daki Kardeş Şehirler Arasında Raporlanan Değişim Faaliyetlerinin Oranları¹¹⁵

İlişki Türü	Avustralya (Toplamın Yüzdesi)	Japonya (Toplamın Yüzdesi)
Belediye Başkanı / Meclis Üyesi Ziyaretleri	96	76
Yerel Vatandaş Ziyaretleri	19	82
Öğrenci Değişimi	88	98
Öğretmen Değişimi	54	75
Kültürel Değişim	29	38
Sportif Değişim	58	56
Hizmet Grupları	10	0
Ticari / Endüstriyel Heyetler	17	2
Profesyonel Değişim	10	0

Bu örnekler incelendiğinde eğitim faaliyetlerinin dünyanın her yanındaki kardeş şehirler arasında oldukça yaygın olduğu söylenebilir.

114 O'Toole, **a.g.e.**, s. 411.

115 O'Toole'un adı geçen makalesinden Türkçeleştirilerek kullanılmıştır.

• **Kültür, Sanat ve Spor Faaliyetleri**

Kültür, sanat ve spor faaliyetleri sadece kardeş şehir ilişkilerinde değil uluslararası ilişkilerin pek çok alanında yer almaktadır. Kardeş şehir ilişkilerinde de bu etkinlikler, ilişkinin toplumun geneline yayılması, geleneksel etkinlikler aracılığıyla uzun vadeli ilişkiler haline dönüşmesi kimi zaman da finansal kaynak oluşturmak için kullanılmaktadır. Kardeş şehir olan Şikago (ABD) ve Galway (İrlanda) arasında her yıl geleneksel olarak düzenlenen İstiridye ve Deniz Mahsul-leri Festivali¹¹⁶, yine Şikago'nun Çin, Kolombiya, Etiyopya, Gana, Guatemala, İtalya ve Meksika'dan kardeş şehirleriyle düzenlediği geleneksel futbol turnuvası¹¹⁷, Houston (ABD) ve Karaçi (Pakistan) arasındaki yöresel müzik etkinlikleri¹¹⁸, Seattle (ABD)'ın Taşkent ile kardeş şehir ilişkisi dolayısıyla gerçekleştirdiği Nevruz kutlamaları,¹¹⁹ Necef (Irak) ve Minneapolis (ABD)'in kardeş şehirler olması sebebiyle Minneapolislilerde farkındalık oluşturma amacıyla düzenlenen "İraklı Sesler¹²⁰" projesi, Kyoto'nun (Japonya) Boston'a (ABD) geleneksel bir Japon evinin maketini hediye etmesi,¹²¹ Douzelage örgütü bünyesinde düzenlenen Sherborne

116 "2016 Oyster Festival of Racing", **Chicago Sister Cities**, 12 Kasım 2016, (Çevrimiçi), <http://chicagosistercities.com/2016/11/12/2016-oyster-festival-of-racing-2/>, 30 Mart 2017.

117 "**Chicago Kicks Cup**", (Çevrimiçi), <http://www.kicscup.org/>, 30 Mart 2017.

118 "Celebrating Rich and Vibrant Pakistani Culture through Folk Music", **Medium**, 3 Kasım 2016, (Çevrimiçi), <https://medium.com/the-sister-cities-exchange/celebrating-rich-and-vibrant-pakistani-culture-through-folk-music-4c7b152f1acc>, 30 Mart 2017.

119 "Spring 'New Year' Celebration Forms Community Bonds", **Sister Cities International**, 16 Nisan 2015, (Çevrimiçi), <http://www.sister-cities.org/news/spring-new-year-celebration-forms-community-bonds>, 30 Mart 2017.

120 "**İraqi Voices**", (Çevrimiçi), <http://iraqiartproject.org/iraqi-voices/>, 31 Mart 2017.

121 "**Boston Childrens Museum**", (Çevrimiçi), <http://www.bostonchildrensmuseum.org/exhibits-programs/exhibits/japanese-house>, 31 Mart 2017.

Uluslararası Dans ve Müzik Festivali¹²² söz konusu kültürel etkinliklerden bazılarıdır. Kültürel faaliyetlerin kimi zaman farklı çıktıkları da görülebilir. Yukarıda bahsi geçen Şikago ve Galway kardeş şehirleri arasında geleneksel olarak düzenlenen İstridye ve Deniz Mahsulleri Festivali kültürel bir faaliyet olmakla beraber deniz ürünleri sektöründeki üretici ve tüketicileri bir araya getirmesiyle ticari sonuçları da beraberinde getirmektedir.

Kültür, sanat ve spor etkinlikleri, kardeş şehir ilişkilerini resmî binaların, idari kadroların ötesine taşınması ve vatandaşlar arasında kardeş şehirlerin bilinirliğinin artması bakımından önemlidir.

• **Sosyal Sorumluluk Faaliyetleri**

Sosyal sorumluluk başlığı altında uzun dönemli projeler, doğal afet durumundaki insani yardımlar, taraflar arası altyapı ve üstyapıyla veya teknik konularla ilgili yardım faaliyetleri yer almaktadır. Phoenix (ABD) ve Hermosillo (Meksika) arasındaki tekerlekli sandalye basketbol turnuvaları¹²³, Şikago (ABD) ve Hamburg'un ortaklaşa olarak göçmenler için kaynak oluşturma projeleri¹²⁴, Houston'ın (ABD) Karacî'ye (Pakistan) hediye ettiği su pompası¹²⁵, Tornio ve Ha-

122 **"Douzelage"**, (Çevrimiçi), <http://douzelage.eu/2016/08/26/douzelage-25-jaar/>, 31 Mart 2017.

123 **"Phoenix Sister Cities"**, (Çevrimiçi), <https://www.phoenixsistercities.org/about-us-65/organization-structure/committee-summaries>, 30 Mart 2017.

124 Rolf Achilles ve Johann Christoph Lichtenfeld, "Chicago and Sister City Hamburg Band Together to Support Refugees", (Çevrimiçi), <https://medium.com/the-sister-cities-exchange/hamburg-steps-up-du-ring-refugee-crisis-2eb46657c541>, 31 Mart 2017.

125 Paul T. Cuclis, "Houston-Karachi Sister City Association Sponsors New Water Pump in Response to Devastating Heat Wave", **Passport Houston**, 2016, (Çevrimiçi), <https://internationalhouston.wordpress.com/2016/01/15/houston-karachi-sister-city-association-sponsors-new-water-pump-in-response-to-devastating-heat-wave-2/>, 31 Mart 2017.

paranda şehirlerinin ortak arama-kurtarma ekibi kurması, Denver'ın (ABD) Etiyopya'daki kardeş şehri Axum'a sağlık ekipmanları bağışlaması¹²⁶, Gainesville (ABD) ve Qalqiya (Filistin) arasında işitme engelli öğrenciler için geliştirilen projeler,¹²⁷ Tempe (ABD) kentinin kardeş şehir komitesinin "Açlık Çeken Çocuklarımızı Besleyin Projesi"¹²⁸ gibi örnekler sosyal sorumluluk faaliyetleri kapsamında değerlendirilebilir. Şunu da belirtmek gerekir ki sosyal sorumluluk faaliyetleri kimi zaman diğer tiplerle iç içe girebilir. Örneğin, tekerlekli sandalye basketbol turnuvası hem bir spor hem de bir sosyal sorumluluk faaliyetidir ya da yukarıdaki başlıkta bahsi geçen "İraklı Sesler" projesi hem bir sanat hem de bir sosyal sorumluluk faaliyeti olarak görülebilir.

• **Beledi / Enformasyonel Faaliyetler**

Beledi faaliyetlerin kapsamına belediye heyetleri arasındaki temaslar, yerel yönetimsel bilginin transferine ve kentin idaresine ilişkin projeler vb. girer. Boulder (ABD) ve Yamagata (Japonya) arasındaki polis memurlarının değişimi projesi,¹²⁹ Phoenix (ABD) şehrinin kardeş şehirlerinde yaşayanlar için uygulamaya koyduğu staj programı,¹³⁰ yine Phoenix şehrinin kardeş şehri Hermosillo ile ortak düzenlediği

126 Denver, CO Donates Equipment to Improve Sanitation in its Sister City Axum, Ethiopia, **Sister Cities International**, 12 Kasım 2014, (Çevrimiçi), <http://sistercities.org/news/denver-co-donates-equipment-improve-sanitation-its-sister-city-axum-ethiopia>, 30 Mart 2017.

127 "Gainesville-Qalqiya Partnership Opens Door to Educational Opportunities for Deaf Students", **Sister Cities International**, 7 Mayıs 2014, (Çevrimiçi), <http://sistercities.org/news/gainesville-qalqiya-partnership-opens-door-educational-opportunities-deaf-students>, 30 Mart 2017.

128 "**TSC Youth Group Known for Philanthropy Projects**", (Çevrimiçi), <http://www.tempestercities.org/2014/03/tsc-youth-group-known-for-philanthropy-projects/>, 31 Mart 2017.

129 Bell-Souder ve Bredel, **a.g.e.**, s. 16.

130 "**Internship Program**", (Çevrimiçi), <https://www.phoenixsistercities.org/internships/about-the-internship-program>, 30 Mart 2017.

“erişilebilir binalar” konulu seminerler,¹³¹ Atlanta (ABD) ve Montenegro Bay (Jamaika) arasında tıp sektöründeki gönüllülerden oluşan değişim programları,¹³² Columbus (ABD) ve Hefei (Çin) arasındaki su kalitesi, elektrik kullanımı, kamu altyapıları, enerji verimliliği ve yeşil bina inşası konusundaki bilgi paylaşımı programları,¹³³ ABD şehirlerinin Sister Cities International aracılığıyla yürüttüğü genç liderler programı, tüm beledi ve siyasi heyet ziyaretleri, bilgi paylaşımına yönelik temaslar bu başlık altında incelenebilir.

Yukarıda açıklandığı üzere yerel yönetimler, kardeş şehir ilişkilerini farklı motivasyonlarla kurup çeşitli faaliyetler yürütmektedirler. Burada “ekonomi” unsuruyla ilgili bir açıklama yapmak yararlı olacaktır. Ekonomi, hem bir faaliyet, hem de bir motivasyon çeşidi olarak görülebilmekle birlikte bu çalışmada bir faaliyet değil motivasyon olarak sınıflandırılmıştır. Bunun sebebi örneklerden de anlaşılacağı üzere ekonomik faaliyetlerin, genellikle, kardeş şehir ilişkisinin birincil aktörü olan mahalli idareler dışındaki kimi kişi, kurum ve kuruluşlar (ticaret odaları, şirketler, iş adamları vs.) tarafından gerçekleştiriliyor olmasıdır. Yani yerel yönetimler kardeş şehir olmada ekonomik fayda gözetiyor olsalar da ekseriyetle ekonomik faaliyetlerin bir aracısı olmaktan öteye geç(e)memektedirler. Dolayısıyla “ekonomi” bu çalışmanın oluşturmaya çalıştığı tiplendirmede, bir motivasyon türü olarak ele alınmaktadır.

131 **“Municipal & Technical Cooperation”**, (Çevrimiçi), <https://www.phoenixsistercities.org/program-categories-10/municipal-technical-cooperation>, 30 Mart 2017.

132 “Sister City Health Mission Provides Healthcare Access to Thousands”, **Sister Cities International**, 29 Ekim 2014, (Çevrimiçi), <http://sistercities.org/news/sister-city-health-mission-provides-healthcare-access-thousands>, 30 Mart 2017.

133 **“Hefei, China”**, (Çevrimiçi), <http://columbussistercities.com/hefei/>, 30 Mart 2017.

Günümüzün kardeş şehir ilişkileri incelendiğinde genellikle ilişkinin kurulmasında birden fazla motivasyon unsurunu ve faaliyet içeriklerinde de çeşitli tipleri bir arada görmekteyiz. Zira başarılı, sürdürülebilir ve verimli ilişkilerin, farklı unsurları bir araya getirenler olduğu su götürmez bir gerçektir. Sister Cities International'ın üyelerinin başarılı kardeş şehir ilişkilerini her yıl ödüllendirdiği etkinlikler de bunun bir göstergesidir. Bu ödüllendirmede şehirler, nüfuslarına göre sınıflandırılıp üç temel kategoride (yenileşim, en iyi genel program ve yılın gönüllüsü) yarışmaktadır. Yenileşim (inovasyon) kategorisinde adaylar, dört alt kategoride (sanat ve kültür, ekonomik kalkınma, insani yardım, gençlik ve eğitim) yarışırken en prestijli ödül, adayların tüm alanlardaki faaliyetlerini toplamda ne kadar başarılı sürdürebildiklerinin değerlendirildiği En İyi Genel Program (Best Overall Program) dalında verilmektedir. 2016 yılında 300.001 ila 500.000 arasındaki nüfusa sahip şehirler kategorisinde En İyi Genel Program Ödülünü alan Birmingham, farklı türdeki projeleri başarıyla uygulayan yerel yönetimlerden biri olarak görülebilir.¹³⁴ Birmingham'daki Alabama Üniversitesi'nde (UAB) çalışmak üzere kardeş şehri Hitachi'den tıp doktorları değişim programı, kardeş şehri Anshan (Çin) ile her yıl düzenlediği Çin Yeni Yılı Festivali, Birmingham Yahudi Cemaati işbirliğinde kardeş şehri Rosh Ha'ayin (İsrail) şehriden atletlerin Birmingham Maccabi Oyunlarına davet edilmesi ve yine kardeş şehri Liverpool (Birleşik Krallık) ile ortak düzenlediği ekonomi forumunda biyoteknoloji şirketleri arasında verimli bağlantılar kurulmasına vesile olması (Birmingham, bu projeye aynı sene yenileşim dalında Ekonomik Kalkınma Ödülünü de almıştır), Birmingham'ın dünyanın her yanındaki kardeş şehirleriyle farklı alanlarda gerçekleştirdiği faaliyetler ara-

134 **"Sister Cities International Annual Awards"**, (Çevrimiçi), <http://www.sister-cities.org/annualawards>, 7 Nisan 2017.

sında sıralanabilir.¹³⁵ Benzer şekilde Avrupa Komisyonu da Vatandaşlar için Avrupa Programı çerçevesinde şehir ikizleştirmeleri projelerine bütçe ayırmakta ve adayları her yıl Golden Stars of Twinning töreniyle ödüllendirmektedir.

---

135 **“Birmingham Sister Cities”**, (Çevrimiçi), <http://birminghamsistercities.com/index.html>, 7 Nisan 2017.

TÜRKİYE'DE KARDEŞ ŞEHİRCİLİK

İkinci Bölüm

1960'lardan Günümüze

Türkiye’de 1960’lı yıllardan itibaren örneklerini görmeye başladığımız kardeş şehir ilişkileri, özellikle soğuk savaş sonrası dönemde başta Avrupa ve Balkanlar, Orta Asya, Kafkasya ve Ortadoğu olmak üzere “dost” ve “kardeş” ülkelerle kurulan ilişkiler ile giderek artmıştır. İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü’nün güncel (3 Haziran 2016) verilerine¹³⁶ göre Türkiye’den 392 yerel idare 127 ülke belediyesiyle toplam 1547¹³⁷ kardeş şehir ilişkisi kurmuştur. İller açısından bakıldığında bu belediyelerin, Türkiye’deki toplam 81 ilin 71’ine bağlı olduğu görülmektedir. Ayrıca sekiz il özel idaresi (Afyonkarahisar, Aydın, Eskişehir, Kahramanmaraş, Kırklareli, Kocaeli, Mersin ve Samsun) ve bir bölgesel belediye birliği (Kuzey Ege Belediyeler Birliği) yurtdışındaki benzer makamlarla kardeş şehir ilişkisi kurmuştur. Kardeş şehir ilişkilerinin çoğunluğunun (1220 tanesi) Türkiye’deki 30 büyükşehir belediyesi tarafından kurulduğu görülmektedir. İstanbul’un, ilçe belediyelerinin 228, Büyükşehir Belediyesi’nin 50 olmak üzere, toplam 278 kardeş şehir ilişkisi bulunmaktadır.¹³⁸ İstanbul’u, İzmir 281

136 Giriş kısmında belirtildiği üzere, bu çalışma hazırlanırken kullanılan Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü’ne ait 3 Haziran 2016 tarihli istatistik, çalışmanın bitiminden kısa süre sonra güncellenmiştir (5 Mayıs 2017). Bu güncellemeye göre Türkiye’deki yerel idarelerin diğer ülke kentleriyle kurduğu kardeş şehir ilişki sayısı 1632’ye çıkmıştır. İki istatistiki veri arasındaki fark (85 kardeş şehir ilişkisi) bu çalışmada analiz edilen konular açısından anlamlı bir değişim ifade etmediğinden 2016 tarihli istatistik kullanılmıştır.

137 Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü’nün internet sitesinde ifade edilen sayı 1547 olmakla birlikte Türkiye Belediyeler Birliği’nin 18-19 Mart 2017’de düzenlediği Yerel Diplomasi Çalıştay’ında, İçişleri Bakanlığı Dış İlişkiler Şube Müdürü Abdullah Köklü, yurtdışından kardeş şehre sahip olan Türkiye’deki yerel idare sayısını 1617 olarak belirtmiştir. Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü’nün resmî verilerinin son güncellenme tarihinin 3 Haziran 2016 olduğu göz önüne alındığında aradaki farkın bu tarihten sonra kurulmuş olan kardeş şehir ilişkilerinden kaynaklandığı düşünülebilir.

138 Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü İstanbul Büyükşehir Belediyesi’nin

kardeş şehirle (Büyükşehir: 37, ilçeler: 104), Ankara 127 kardeş şehirle (Büyükşehir: 45, ilçeler: 82), Bursa 113 kardeş şehirle (Büyükşehir: 22, ilçeler: 82) ve Antalya 81 kardeş şehirle (Büyükşehir: 20, ilçeler: 61) takip etmektedir. Geçtiğimiz yedi yıl içinde kardeş şehir ilişkilerinin sayısı iki katı kadar artmıştır.¹³⁹ Bu değişim detaylı olarak incelendiğinde en büyük artışı büyükşehir ilçe belediyelerinin gerçekleştirdiği görülmektedir.

---

kardeş şehir sayısını 50 olarak belirtmekle birlikte İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin internet sitesinde bu sayı 39 olarak belirtilmektedir (<https://www.ibb.istanbul/SitePage/Index/151>). Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü'nün envanterinde olup İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin internet sitesinde yer almayan kardeş şehir ilişkilerinden bazıları, Lefkoşa / KKTC (Bakanlık onay tarihi: 30 Aralık 2008), Buenos Aires / Arjantin (Bakanlık onay tarihi: 20 Ocak 1995), Semerkant / Özbekistan (Bakanlık onay tarihi: 22 Ağustos 1996), Chittakong / Bangladeş (Bakanlık onay tarihi: 28 Kasım 1997), Amsterdam / Hollanda (Bakanlık onay tarihi: 2 Temmuz 2013) ve Rotterdam / Hollanda (Bakanlık onay tarihi: 30 Eylül 2003)'dir. Rotterdam dışındaki şehirler için kardeş şehir protokolünün iptali hakkında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Söz konusu farkın sebebi tam olarak bilinmemekle birlikte arşiv ve güncellemeyle ilgili sorunlar olduğu düşünülmektedir. Bunun dışında Türkiye Belediyeler Birliği'nin İller ve Belediyeler Dergisi'nin Ocak-Şubat 2017 sayısında yer alan "Kardeş Şehir İşbirliği İstanbul-Lahor" başlıklı yazıda İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin 281 kardeş şehri olduğu belirtilmiştir. Bu önemli farkın söz konusu yazıda İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin kardeş şehirlerinin İstanbul'un ilçe belediyeleriyle birlikte hesaplanmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

139 M. Sinan Özden ve Sultan Gündüz, **Belediyeler İçin Uluslararası İşbirlikler ve Kardeş Şehir Rehberi**, Ankara, Türkiye Belediyeler Birliği, 2017, s. 14.

Tablo 4: Belediye Türüne Göre İşbirliklerinin¹⁴⁰ Dağılımı(Türkiye Belediyeler Birliği)¹⁴¹

Belediye Türü	2016 (Toplam 1397 belediye içinde 392 belediye)		2009 (Toplam 2951 belediye içinde 317 belediye)	
	Kardeş Şehir Sayısı	%	Kardeş Şehir Sayısı	%
Büyükşehir Belediyesi	320	20,8	163	20,6
Büyükşehir İlçe Belediyesi	900	58,7	340	43
İl Merkezi Belediyesi	150	9,8	130	16,4
Diğer Belediyeler	163	10,6	158	20
Toplam	1.533 ¹⁴²	100	791	100

Türkiye'deki yerel idarelerin kardeş şehir ilişkilerinin bölgesel dağılımı incelendiğinde ise çok da dengeli olmayan bir tablo görülmektedir. Türkiye'de en çok nüfusa sahip olan Marmara Bölgesi, sınırları içindeki 11 tane il ile ilişkilerin yarıya yakınına kapsarken İç Anadolu Bölgesi, başkent Ankara'nın kardeş şehirleri dolayısıyla ikinci sıradadır. Turizm kentlerinin yer aldığı Ege ve Akdeniz Bölgelerinin, şehirlerinin uluslararası bilinirliklerinin yüksek olmasına rağmen az

140 Türkiye Belediyeler Birliği'nin yayına hazırladığı ve çalışmanın devamında atıf yapılacak "Belediyeler için Uluslararası İşbirlikleri ve Kardeş Şehir Rehberi"ndeki tablolarda "işbirliği" ifadesiyle "kardeş şehir ilişkisi" kast edilmektedir.

141 Bu çalışmada Türkiye Belediyeler Birliği ve İçişleri Bakanlığının verileri esas alınmakla birlikte kayda değer bir farklılık olması sebebiyle Yurtdışı Türkler Başkanlığı'nın verilerinin paylaşılması da gerekli görülmüştür. Yurtdışı Türkler Başkanlığı'nın paydaş kuruluşlarla 14 Eylül 2015 tarihinde düzenlediği Kardeş Kent Değerlendirme Toplantısı'nda katılımcılarla paylaştığı verilere göre, Türkiye'de yurtdışı kardeş şehir ilişkisi kuran belediyelerin % 62'si büyükşehir belediyesi, % 33'ü il belediyesi ve % 5'i ilçe belediyesidir. Buradaki büyük farklılığın muhtemel sebebi, % 62'lik oranla ifade edilen büyükşehir belediyeleri başlığının, büyükşehir belediyelerindeki ilçeleri de kapsamıdır. Diğer farklılıkların sebebi bilinmemekle beraber bir yıllık tarihsel değişimin etkili olmadığı sanılmaktadır.

142 Bu sayı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü'nün verilerine göre 1547'dir. Aradaki fark, belediyelerin dışındaki kimi kurumların (il özel idareleri, bölgesel belediye birlikleri) da kardeş şehir ilişkisi kurmasından kaynaklanmaktadır.

sayıda kardeş şehir ilişkisine sahip olmaları dikkat çekmektedir. Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü'nün Kardeş Kent İstatistik Bilgileri incelendiğinde hiçbir kardeş şehre sahip olmayan şehirlerin şunlar olduğu görülmektedir: Aksaray, Artvin, Batman, Bayburt, Bingöl, Çankırı, Hakkari, Muş, Siirt ve Tunceli. Yine aynı belge daha detaylı olarak incelendiğinde bahsi geçen 10 il belediyesinin dışında pek çok ilçe belediyesinin de kardeş şehri bulunmadığı görülmektedir. Ayrıca Kardeş Kent İstatistik Bilgileri belgesindeki kimi veriler belediyelerin kendi envanteriyle uyuşmamaktadır. Örneğin söz konusu belgeye göre Kilis kentinin iki kardeş şehri (Marupe/Letonya ve Azez/Suriye) bulunmaktadır; Kilis Belediyesi'nin internet sitesinde¹⁴³ ise Kilis'in, Marupe ve Azez'e ek olarak Gazze (Filistin) ile de kardeş şehir olduğu ifade edilmektedir. Kilis Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürü Mahmut Selçuk ise Türk Dünyası Belediyeler Birliği'nin üye belediyelerinin kardeş şehir ilişkilerine yönelik olarak 25 Ocak 2017 tarihinde düzenlediği toplantıda, Kilis'in hiç kardeş şehri olmadığını ifade etmiştir. Buna benzer bilgi yanlışlık ve eksikleri farklı belediyeler için de söz konusudur.

Türkiye'deki 71 kentin kardeş şehri olmasına rağmen bölgelerin içindeki dağılım gözden geçirildiğinde de belli başlı şehirlerde yoğunlaşma olduğu görülmektedir. Örneğin, Marmara Bölgesi'nde İstanbul ve Bursa, İç Anadolu Bölgesi'nde Ankara, Ege Bölgesi'nde İzmir, Karadeniz Bölgesi'nde Trabzon ve Samsun, Akdeniz Bölgesi'nde Antalya ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde Gaziantep bu yoğunlaşmanın görüldüğü başlıca şehirlerdir. Yani nüfus, ekonomi, ticaret, turizm, sanayi, kültür, sanat vb. alanlarda Türkiye'de öne çıkan kentler doğal olarak kardeş şehir ilişkilerindeki aktiflikleriyle dikkat çekmektedirler.

143 **"T.C. Kilis Belediyesi Meclis Kararları"**, (Çevrimiçi) http://www.kilis.bel.tr/meclis_kararlari.asp?kno=41&ay=02&yil=2009, 13 Nisan 2017.

Tablo 5: İşbirliklerinin Bölgesel Dağılımı (Türkiye Belediyeler Birliği)¹⁴⁴

Bölgeler	İşbirliği Sayısı	%
Marmara	639	41,68
İç Anadolu	270	17,61
Ege	269	17,54
Akdeniz	160	10,43
Karadeniz	111	7,24
Güneydoğu Anadolu	58	3,78
Doğu Anadolu	27	1,76

Türkiye'deki yerel idareler dünyanın pek çok yerinden kardeş şehir edinmektedir. Türkiye Belediyeler Birliği'nin Belediyeler için İşbirlikleri ve Kardeş Şehir Rehberi'ndeki güncel verilere göre Türkiye'deki yerel yönetimlerin yurtdışı kardeş şehir ilişkilerinin büyük çoğunluğunu (% 57) Avrupa kentleri oluştururken ardından toplamda % 18'lik bir oranla Türk Cumhuriyetleri ile Orta Doğu ve Kuzey Afrika gelmektedir.¹⁴⁵

144 Özden ve Gündüz, **A.g.e.**, s. 16.

145 Yurtdışı Türkler Başkanlığı, benzer bir şekilde sınıflandırma yaparak Türkiye'deki yerel yönetimlerin yurtdışı kardeş şehir ilişkilerinin % 52'sinin Balkanlar ve Doğu Avrupa, % 16'sinin Orta Asya ve Kafkasya, % 7,5'inin de Ortadoğu ve Afrika ülkeleriyle olduğunu belirtmiştir.

Tablo 6: Türk-Yabancı Belediyeler Arasındaki İşbirliklerinin Coğrafi Dağılımı (Türkiye Belediyeler Birliği)¹⁴⁶

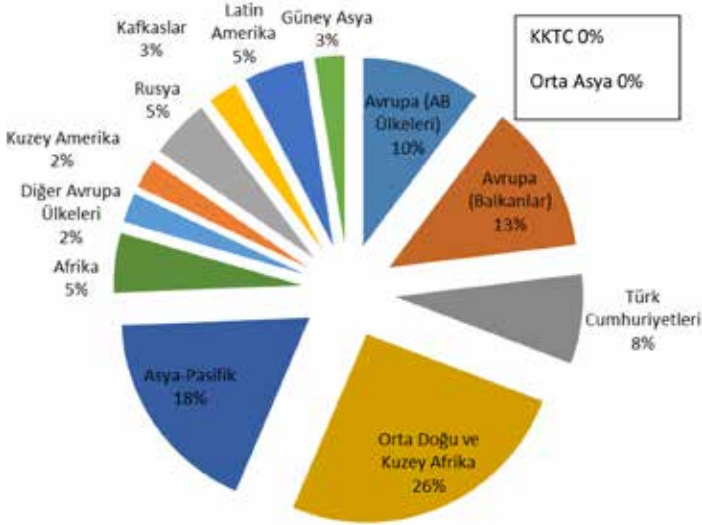
Ülke Grupları	İşbirliği Sayısı	%
Avrupa (AB Ülkeleri)	423	27
Avrupa (Balkanlar)	409	26
Türkî Devletler	150	10
Orta Doğu ve Kuzey Afrika	131	8
Asya-Pasifik	90	6
KKTC	79	5
Afrika	56	4
Diğer Avrupa Ülkeleri	56	4
Kuzey Amerika	36	2
Rusya	31	2
Kafkaslar	26	2
Orta Asya	24	2
Latin Amerika	21	1
Güney Asya	14	1

Burada Avrupa'daki kardeş şehir ilişkilerinin yarısına yakın Balkan ülkeleri (çoğu eski Yugoslavya ülkeleri) olduğunu belirtmek gerekir. Bunda 19. yüzyıldan başlayıp 1990'lı yılların sonuna kadar devam eden göç dalgaları sonucunda oluşan Balkan diasporasının etkisi büyüktür. Yukarıda yer alan tablo, Türkiye'nin, kardeş şehirlerini daha çok AB uyum süreci ve eski Osmanlı hinterlandıyla tekrar ilişki kurma saikleriyle seçtiği izlenimi uyandırmaktadır. Bunda ayrıca Avrupa'da hali hazırda kardeş şehirciliğin kurumsal olarak var olması, teşvik edilmesi ve bölgeyle iletişim ve bölgeye ulaşımın nispeten daha kolay olmasının etkisi de kayda değerdir. Türkiye'nin kardeş şehirlerinin yoğunlukla Avrupa ve eski Osmanlı coğrafyasıyla olmasına karşın ülke-

146 Özden ve Gündüz, **A.g.e.**, s. 17.

nin ilk kardeş şehir ilişkisinin 1965 yılında İstanbul ile Rio de Jenerio¹⁴⁷ (Brezilya) arasında kurulması ise dikkat çekicidir.

Grafik 2: İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin Kardeş Şehirlerinin Bölgesel Dağılımı¹⁴⁸

Bu ilişkinin nasıl kurulduğuna dair detaylı bir bilgi olmasa da o yıllarda İstanbul'un belediye başkanı Haşim İşcan'ın Cumhuriyet Halk Partisi'nden olması ve dönemin Türk siyasal yaşamındaki sol politik dalganın etkili olduğu düşünülebilir.

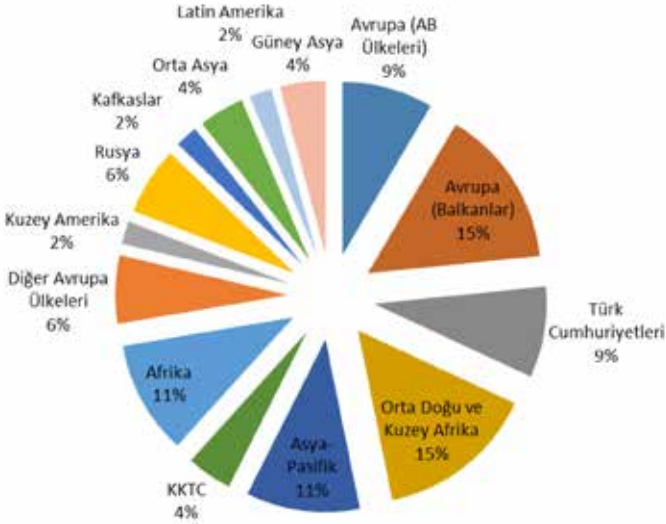
Başkent Ankara'nın da ilk kardeş şehri Avrupa veya Balkanlardan değil Doğu Asya'dandır. Ankara'nın 1973 yılında

147 İstanbul Büyükşehir Belediyesi ile Rio de Jenerio arasındaki kardeş şehir protokolü 2012 yılında yenilenmiştir. Protokolün yenilenme tarihi, dönemin T.C. Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Rio 20 Zirvesi için Brezilya'da bulunduğu tarihe rastlamaktadır. (Haziran 2012)

148 İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin internet sitesindeki bilgiler esas alınarak hazırlanmıştır. (<https://www.ibb.istanbul/SitePage/Index/151>, 20 Haziran 2017.)

Seul (Kore Cumhuriyeti) ile kardeş olmasının temelinde muhtemelen 1950-1953 yılları arasında gerçekleşen Kore Savaşı'nın getirdiği yakınlılar vardır. Zira "Kore Devleti tarafından yaptırılan, Kore Parkı'ndaki 'Kore'de Savaşan Türkler Anıtı', 9 Kasım 1973 tarihinde, Kore Milli Savunma Bakanı, askerî ve mülki erkân ile Kore gazilerinin katılımıyla düzenlenen devlet töreni ile açılmış"¹⁴⁹ ve yine "1973'te Ankara'da Kore'de Savaşanlar Derneği kurulmuştur."¹⁵⁰

Grafik 3: Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin Kardeş Şehirlerinin Bölgesel Dağılımı¹⁵¹

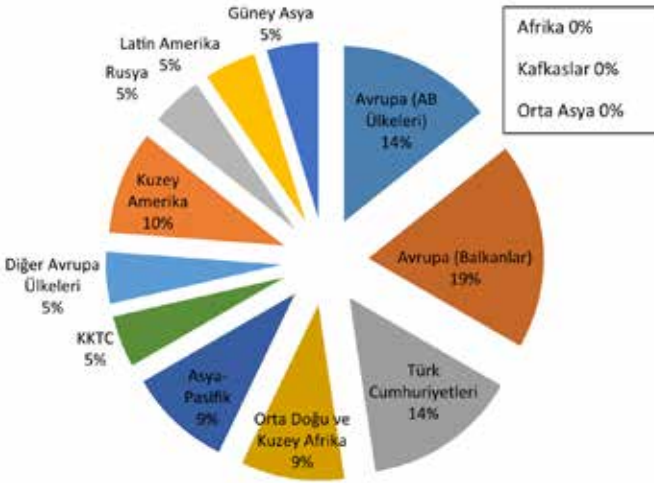
149 "Türkiye Muharip Gaziler Derneği'nin Tarihçesi", (Çevrimiçi), <http://muharipgaziler.org.tr/tarihce/>, 11 Nisan 2017.

150 **A.e.**

151 Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin internet sitesindeki bilgiler esas alınarak hazırlanmıştır. (<https://www.ankara.bel.tr/genel-sekreter-yardimcisi-irfan-kaya/dis-liskiler-daيره-baskanligi/ankaranin-kardes-sehirleri/>, 20 Haziran 2017.)

Türkiye'nin en çok kardeş şehre sahip ikinci kenti İzmir'e bakıldığında ise ilk kez Tampa (Florida, ABD) ile 1992'de imzaladığı protokol ile kardeş şehir edindiği görülmektedir. Bu iki kıyı şehri arasındaki ilişki ise ikisinin de turizm ve liman kentleri olmasından kaynaklanmaktadır.

Grafik 4: İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin Kardeş Şehirlerinin Bölgesel Dağılımı¹⁵²

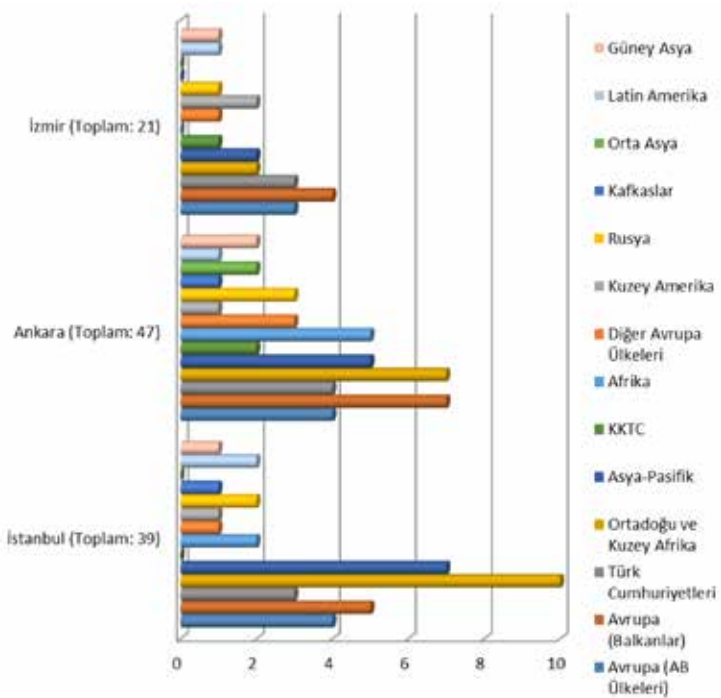

Türkiye'nin uzun yıllardır kardeş şehir faaliyetlerini sürdüren üç büyükşehirinin kardeş şehir ilişkilerinin bölgesel oranları analiz edildiğinde, Türkiye'nin genellikle uyumlu bir şekilde, İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin % 26'lık oranla (10) en çok Ortadoğu ve Kuzey Afrika şehirleriyle, Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin % 30 (14) ve İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin % 38 (8) ile en çok Avrupa yerel yö-

¹⁵² İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin internet sitesindeki bilgiler esas alınarak hazırlanmıştır. (<https://www.izmir.bel.tr/KardesKentler/128/tr>, 20 Haziran 2017.)

netimleriyle kardeş şehir ilişkisi kurdukları görülmektedir. Avrupa kentlerinin büyük kısmını ise Balkanlar oluşturmaktadır. Ayrıca, İstanbul Büyükşehir Belediyesi en çok kardeş şehre sahip olmasına rağmen KKTC ve Türk Cumhuriyetleri dışında Orta Asya'dan hiç kardeş şehri bulunmamaktadır. Ankara ise hem sayısal olarak İstanbul'dan daha fazla kardeş şehre sahiptir hem de kentin kardeş şehirlerinin bölgesel çeşitliliği daha geniştir.

Grafik 5: İstanbul, Ankara ve İzmir Büyükşehirlerinin Kardeş Şehir İlişkilerinin Bölgesel Dağılımı¹⁵³

153 Belediyelerin internet sitelerindeki veriler esas alınmıştır.

Ayrıca Balkanlar, Ortadoğu, Kuzey Afrika ve Türk Cumhuriyetlerinin günümüzde Türkiye'nin yoğun olarak kardeş şehir ilişkisi kurduğu bölgeler olmasına rağmen en çok kardeş şehre sahip olan üç büyükşehrin ilk kardeşlerinin farklı bölgelerden olması Türkiye'nin dış politika değişikliklerinin yanında, ilişki kurulan ülkelerin küresel sistemdeki yerleriyle de açıklanabilir. Eskiden Yugoslavya veya Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'ne bağlı olan ülkelerle Türkiye'nin kardeş şehir ilişkilerinin zaman içerisinde ivme kazanması bunun bir sonucudur. Örneğin, Kırgızistan'ın Türk dış politikasının gündemine girmesi ve dolayısıyla kardeş şehir faaliyetlerinin artması ülkenin bağımsızlığı sonrasında olabilmıştır. Benzer durum Bosna Hersek için Yugoslavya'nın dağılması sonrasında tekabül eder. Burada sadece muhatap ülkelerin bağımsız olup olmamaları değil uluslararası sisteme entegrasyonu da belirleyici olmaktadır. Örneğin Arnavutluk 1912'den beri bağımsız bir ülke olmasına karşın Enver Hoca'nın iktidar olduğu dönemde izolasyonist bir dış politika sürdürdüğünden, bu dönemde pek çok temas gibi kardeş şehir ilişkileri de kurulmamıştır. Hachemi Bahloul (Haşemi Behlül) 2007 yılında yaptığı çalışmada, Türk belediyelerinin kardeşlik ilişkilerini genellikle geçici temelde kurduğunu ve bu ilişkilerin sürdürülebilir olmadığını iddia etmiştir. Çalışmaya göre yerel yönetimler arasındaki kardeş şehir ilişkileri:

- "Ekonomik ziyaretler
- Diplomatik ziyaretler
- Turist trafiğindeki akışlar
- Dışişleri veya İçişleri Bakanlıklarının zaman zaman verdiği tavsiyeler
- Belediye Başkanı'nın iyi kişisel ilişkileri ve liderliği
- Yurt dışında yaşayan Türk toplumunun girişimleri
- Okul değişim programları gibi küçük başlangıç faaliyetleri

gibi kısa erimli ve geçici amaçlarla başlatılmaktadır.”¹⁵⁴

Yukarıda da belirtildiği üzere kardeş şehir ilişkilerinin kurulmasında pek çok etken vardır. Bunlar resmî bir takım girişimler olabildiği gibi gayri resmî (ticari vs.) temaslar da olabilir. Bu noktada Alanya (Antalya) ve Gladbeck (Almanya) arasındaki kardeş şehir ilişkisi iyi bir örnektir.¹⁵⁵

*“Alanya ve Gladbeck kardeş şehir ilişkisinin kurulması, tesadüfi gelişen bir takım kişisel ikili ilişkilere dayanmaktadır. 1991-1992 yıllarında, Alanya şehir merkezinde turistik halıcılık yapan Abdullah Karaoğlu'nun dükkânına Alanya'ya sürekli bir şekilde turist olarak gelen Margaretta Schiffer'in hem müşteri hem de bir ahbab olarak ziyaretlerde bulunurken oluşan diyalog, söz konusu kardeş şehir ilişkisinin temelini atmıştır.”*¹⁵⁶

10 Eylül 1993 tarihinde taraflar (Alanya Belediye Başkanı Cengiz Aydoğan ve Gladbeck Belediye Başkanı Wolfgang Röken) arasında imzalanan kardeş şehir protokolü ile Alanya ilk, Kuzey Ren Vestfalya Eyaleti de ilk Türk kardeş şehrini edinmiştir. Bu dönemden itibaren iki şehir arasındaki faaliyetleri Ökten, Göçoğlu ve Tunç aşağıdaki şekilde analiz etmişlerdir:

154 Özden ve Gündüz'ün adı geçen eserinden aktarılmıştır. (s. 21)

155 Alanya ve Gladbeck arasındaki kardeş şehir ilişkisi, Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü Kardeş Kent İstatistik Bilgilerinde yer almamakla birlikte Alanya Belediyesi'nin internet sitesinde (<http://alanya.bel.tr/S/677/GLADBECK--ALMANYA>) ilk kardeş şehir olarak tanıtılması ve ortak faaliyetlerinin pek çok mecrada yer alması dolayısıyla, bu çalışmada kullanılmıştır.

156 M. Kemal Ökten, Volkan Göçoğlu ve Şebnem Tunç, “Kardeş Şehir Uygulamalarının Yerel Politika Transferine Etkisi: Alanya-Gladbeck Araştırması”, **Çağdaş Yerel Yönetimler**, C. XXV, No: 4, Ekim 2016, s. 49-86, (Çevrimiçi), http://www.todaie.edu.tr/resimler/ekler/666aa11a5a18285_ek.pdf?dergi=Cagdas%20Yerel%20Yonetimler%20Dergisi, 11 Nisan 2017, s. 63.

Tablo 7: Alanya-Gladbeck Arası Politika Transferi Analizi¹⁵⁷

Transfer Konusu Politika Alanı	Transfer Yönü	Transfer Türü	Transfer Derecesi	Politika Uygulaması
Sosyal-Kültürel (Yerel)	Alanya- Gladbeck Gladbeck- Alanya	Gönüllü Transfer	Esinlenme	Festivaller, Dini, Bayranların Ortak Kutlanması, Fotoğraf Sergileri, Ortak Basılı Yayınlar, Uluslararası Spor Müsabakaları
Eğitim (Ulusal)	Alanya- Gladbeck Gladbeck- Alanya	Gönüllü Transfer	Esinlenme	Öğrenci Değişimi, Belediye Birimleri Eğitim CD'si Alışverişi
Sağlık (Ulusal)	Alanya- Gladbeck Gladbeck- Alanya	Gönüllü Transfer	Esinlenme	Sağlık Personelinin Karşılıklı Ziyaretleri
Çevre Düzenleme (Yerel)	Alanya- Gladbeck Gladbeck- Alanya	Gönüllü Transfer	Benzeme / Öykünme	Cami, Mezar Kaldırım, Arıtma Tesisi, Bisiklet Yolu ve Yürüyüş Yolu Yapımı, Engellilere Yönelik Uygulamalar
İdari (Yerel)	Alanya- Gladbeck Gladbeck- Alanya	Gönüllü Transfer	Esinlenme	Belediye Birim Amirlerinin Karşılıklı Ziyaretleri, İmar Planları, Stratejik Planlar, Karşılıklı İmtiyazlar, Fikir Birlikleri

Bu analiz Alanya ve Gladbeck arasındaki kardeş şehir iliş-
kisinin kişisel dostluk vesilesiyle başladığını ancak gerçek-
leştirilen faaliyetlerle kamu tarafından görünür ve bilinir
olduğunu ve dolayısıyla kâğıt üzerinde kalmayan bir ortak-
lığa dönüştüğünü göstermektedir.

Kişisel temasların kardeş şehir ilişkilerinin başlamasında
oldukça etkili olduğunu ifade eden Şişli (İstanbul) Beledi-
yesi Dış İlişkiler Uzmanı Simten Birsöz İnanç¹⁵⁸ bunun bir
takım riskler getirdiğinin de altını çizmektedir.

157 **A.e.**, s. 78.

158 Şişli Belediyesi Dış İlişkiler Uzmanı Simten Birsöz İnanç ile yüz yüze
mülakat, 9 Haziran 2016 tarihinde kendisinin makamında gerçekleştirilmiştir.

“Almanya, Hollanda gibi Türklerin yoğun yaşadığı yerlerde, tanıdıklıklar ve aracılıklar önemli oluyor. Mesela Almanya ile bağımız oldukça kalıcı, çünkü orada meclis üyesi vs. gibi görevlerde bulunan Türkler çok. Dolayısıyla bu kişiler işi takip ederler. Ancak politik ayrışmalar olduğunda sizi farklı bir yere konumlandırabiliyorlar, böyle bir risk var. Şu an Amsterdam ile kurduğumuz bağlantı, tanıdıklıklardan bağımsız, iş yapılıyorsa gidiyor, yapılmıyorsa gitmiyor. Tanıdıkların olumsuz etkisine dair bir örnek var aklımda. Örneğin, Almanya’daki kardeş belediyede görev yapan tanıdık ‘Ben burada Türk festivali yapacağım destek ver’ dediğinde eğer bir şekilde imkanlar sebebiyle destek olamazsanız ‘O zaman ben başka belediyeye gideyim’ diyor, orada da tanıdık var çünkü. Bunun dışında eski yıllardan kalma işbirliklerimizi aktive etmek istediğimizde eğer tanıdık vasıtasıyla olduysa yıllar sonra ‘Kim yapmış ki? Haberimiz yok’ şeklinde tepkiler alabiliyorsunuz. Yazışmalara özen gösterilmeyebiliyor.”

Mersin Büyükşehir Belediye Başkanı Burhanettin Kocamaz¹⁵⁹ ise kişisel ilişkilerin, kurulma aşamasına ek olarak yıllar boyu sürdürülmesi ve topluma yayılmasının önemini şu ifadelerle vurgulamıştır:

“(Kişisel ilişkiler) Çok çok önemli. Mesela her yıl karşılıklı ziyaretler yapılıyor, ortalama onar kişilik gruplar. Orada yeni yeni insanlarla tanışıyorlar. Oradan yine aynı şekilde bize değişik insanlar geliyor her defasında. Onlar Mersin’i tanıyor, bölgeyi tanıyor, Türkiye’yi tanıyor. Karşılıklı olarak dostluklar geliyor ve bu dostluklar ileriki aşamada ticari ilişkilerle de taçlandırılıyor.”

159 Mersin Büyükşehir Belediye Başkanı Burhanettin Kocamaz ile yüz yüze mülakat, 18 Ocak 2017 tarihinde yönetim kurulu üyesi olduğu Türk Dünyası Belediyeler Birliği’nin merkezinde (İstanbul) gerçekleştirilmiştir.

Belirtilmesi gereken bir diğer nokta da seçimlerin ve görev değişikliklerinin kardeş şehir ilişkilerine olumsuz etkisidir. Taraflar arasındaki ilişkiler kurumsallaşmak yerine gayri resmî temaslar üzerinden ilerliyorsa belediye başkanlarının veya diğer yetkililerin değişmesi, görevinden ayrılması gibi durumlarda ilişkiler sekteye uğrayabilmektedir.¹⁶⁰ Nitekim hâlihazırda Türkiye'nin belediye personelinin seçimler vb. sebepler ile sıkça değişiyor olması sürdürülebilirlik sorununu arttırmaktadır. Tüm riskli durumlara rağmen kişisel ilişkilerin hem Türkiye'deki belediyeler hem de onların yurtdışında kardeş şehir ilişkisi kurduğu yerel yönetimler için önemli olduğu söylenebilir. Yapılan görüşmede, Moğolistan Sağlık Şehirler Birliği Direktörü Tserendulam Shagdarsuren "aktif bir kişinin kardeş şehir ilişkisinin anahtarı olabileceğinin" altını çizerken Geçitkale (KKTC) Belediye Başkanı Hasan Öztaş "başkanlar seviyesinde tanıdıklık ilişkilerinin mühim olduğunu" ayrıca kişisel ilişkilerin gelişmesi için, kardeş şehir ziyaretlerini çoğunlukla meclis üyeleriyle birlikte gerçekleştirdiğini ifade etmiştir. Novi Grad Sarajevo (Bosna Hersek) Belediye Başkan Danışmanı Denan Sarkinovic¹⁶¹ ise kişisel ilişkiler konusuna eleştirel yaklaşarak şöyle demiştir:

"Bizim için ilişkileri resmileştirmek ve kurumsallığın içinde arkadaşlıkların devam etmesi önemlidir. Türkiye ile çok yoğun kişisel ilişkiler var olmakla birlikte kimi zaman 'kardeşim sizi seviyorum' demek, yemek, içmek, oturmakla sınırlı kalabiliyor. Örneğin, Türkiye Başbakanı 'sizi seviyoruz' diyor, teşekkürler ama beni sevmek zorunda değilsin, biz öncelikle partneriz. Sonrasında tabi ki sevgi gelir. Kurumla-

160 Bu durum, kişisel gözlemim olmasının yanı sıra Türk Dünyası Belediyeler Birliği'nin 19 ve 25 Ocak 2017 tarihinde düzenlediği Kardeş Şehir Çalışmaları Toplantısına katılan 47 belediye ve yerel yönetim kurumunun temsilcileri tarafından yoğun olarak dile getirilmiştir.

161 Novi Grad Sarajevo Belediye Başkan Danışmanı Denan Sarkinovic ile yüz yüze mülakat, 23 Mart 2016 tarihinde Türk Dünyası Belediyeler Birliği merkezinde (İstanbul) gerçekleştirilmiştir.

rın işlevlerinin kişiselliklerin arkasında kalması gelişme için zararlıdır. Önce kurumlar, sonra duygular, kişisel ilişkiler, arkadaşlıklar, bağlantılar gelmelidir.”

Görüldüğü üzere kişisel ilişkiler üzerinden başlayıp uzun vadeli projeler, gelenekselleşmiş ve toplumsal yönü kuvvetli faaliyetlerle kısa erimli olmaktan öteye geçen sürdürülebilir kardeş şehir ilişkileri olduğu gibi kişisel tanıdıklıklarla sınırlı kalan ve uzun vadeye yayılmayan verimsiz örnekler de mevcuttur. Kâğıt üzerinde kalan kardeş şehir ilişkilerinin bir sebebi de belediyelerde “ilgili ve sorumlu birimin belirlenmesine ilişkin problemler ve yetkin eleman eksikliği (özellikle yabancı dil konusunda)”¹⁶²dir. Şişli (İstanbul) Belediyesi Dış İlişkiler Uzmanı Simten Birsöz İnanç bu soruna ilişkin şu ifadeleri kullanmıştır:

“Yerel yönetimlerin kardeş kent ilişkisini kuran insanların protokol bilmesi gerekiyor. Yalnızca dış işlerinde çalışan insanların protokol bilgisiyle ya da standart Türk bürokrasisi içinde anlayabilecekleri bir şey değil bu. Yalnızca İngilizce bildiği için dış ilişkilere koyduğunuz o İngilizce öğretmenleri bu süreci yürütemiyorlar; çünkü protokol bilmiyorlar, çünkü karşılına biri geldiği zaman ne yapmaları gerektiğini ya da ulusal politikanın ne gerektirdiğini vs. takip edemiyorlarsa orada tökezlemeye başlıyorlar ve komik duruma düşüyorlar.”

Bunun yanında belediyelerin kardeş şehir ilişkilerini yürüten birimler de çeşitlilik göstermektedir. Kabul gören uygulama mahalli idarelerin dış ilişkiler birimlerinin süreci yönetmesiyle kimi belediyelerin teşkilat yapısında böyle birim yer almamaktadır ve kültür/sosyal işler, yazı işleri, stratejik planlama hatta kimi örneklerde özel kalem müdürlüklerinin veya herhangi bir birimdeki bir uzmanın

162 **Türk Dünyası Üye Belediyeler Dış İlişkiler ve Kültür/Sosyal İşler Müdürleri “Kardeş Şehir Çalışmaları” Konulu Toplantı Raporu**, Türk Dünyası Belediyeler Birliği, 2017.

süreçte sorumlu olduğu görülmektedir. Burada değinilmesi gereken bir diğer husus da Türkiye’de kardeş şehir çalışmalarının aktif olarak yürütülmesine karşın belediyelerin bu konudaki sorumlu çalışanlarını nitelikleri hakkında mevzuatta herhangi bir tanımlama bulunmamasıdır. Belediye kanununun¹⁶³ Belediye Teşkilatı ile ilgili 48. maddesine göre “Belediye teşkilatı, norm kadroya uygun olarak yazı işleri, mali hizmetler, fen işleri ve zabıta birimlerinden oluşur.” Kanuna göre adı geçen birim çalışanları için aranması gereken nitelikler bulunmakla birlikte belediyenin ihtiyaç duyduğu diğer hizmetlerden sorumlu çalışanlar hakkında böyle bir gereklilik yoktur.

Kurumsal İşleyiş ve Yasal Mevzuat

Türkiye’deki kardeş şehircilik faaliyetleri değerlendirildiğinde ortaya çıkan bir başka şey de Türkiye’de mahalli idareler dışında çok sayıda kurum ve kuruluşun kardeş şehir faaliyetleriyle yakından ilgilendiği gerçeğidir. Gerçekten Türkiye hem belediyeleri hem de kimi farklı kuruluşları ile konuyu yakından takip etmekte ve ciddi çalışmalar yapmaktadır. İçişleri Bakanlığı ana sorumlu kuruluş olmakla birlikte Dışişleri Bakanlığı da kimi zaman görüş bildirme kimi zaman da bu ilişkilerin kurulmasına aracılık etme şeklinde rol almaktadır. Örneğin, 2009 yılında Pakistan Dışişleri Bakanı Mahdum Şah Mahmud Kureyşi’nin Türkiye ziyareti konusundaki açıklamasında, Dışişleri Bakanlığı, bu ziyaret kapsamında Konya ile Kureyşi’nin doğum yeri olan Multan (Pakistan) arasında kardeş şehir ilişkisi tesis edilmesini planladıklarını ifade etmiştir.¹⁶⁴ Türkiye Belediyeler

163 “**Belediye Kanunu**”, (Çevrimiçi), <https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5393.html>, 25 Nisan 2017.

164 “Pakistan Dışişleri Bakanı’nın Ülkemizi Ziyareti, 28.08.2009”, **T.C. Dışişleri Bakanlığı**, 24 Ağustos 2009, (Çevrimiçi), <http://dublin.be.mfa.gov.tr/ShowAnnouncement.aspx?ID=116550>, 13 Nisan 2017.

Birliği de hem çıkardıkları yayınlar ve düzenledikleri etkinlikler ile üyelerini yönlendirme hem de özellikle Avrupa kentleriyle¹⁶⁵ ilişki kurma konularında rol olmaktadır. Kardeş şehir ilişkilerinde oldukça aktif olan ve Türkiye'deki yerel idarelerin Balkanlar, Kafkasya ve Orta Asya'daki yerel yönetimlerle ilişkilerini koordine eden Türk Dünyası Belediyeler Birliği'nin konuyla ilgili çalışmalarını ise Genel Sekreter Fahri Solak şu şekilde ifade etmiştir¹⁶⁶:

“Biz TDBB olarak, kendi üyelerimizin hedef coğrafyamızdaki belediyelerle kardeş şehir ilişkisi kurmasını koordine ediyoruz. Özellikle son bir iki senedir bu konuda yoğunlaşmış durumdayız; çünkü farklı coğrafyalara hitap ediyor Birlik'in, Balkan coğrafyasından Moğolistan'a kadar birçok ülkeyle üyelik ilişkisi var. Bizim Türkiye üyelerimizin bu bölgeyle olan kardeş şehir ilişkilerinde belli kriterlerle koordinasyonu yürütmeye çalışıyoruz.”

Benzer şekilde Marmara Belediyeler Birliği¹⁶⁷ ve çeşitli bölgesel birlikler de kardeş şehircilikle ilgili çalışmalar yürütmektedir. Bunlardan başka Yurtdışı Türkler Başkanlığı da kardeş şehir ilişkileri ile ilgili çalışmalar yapmakta ve bunun gereğini 5978 sayılı Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'un¹⁶⁸ 9. maddesiyle ilişkilendirmektedir¹⁶⁹.

165 Türkiye Belediyeler Birliği'nin CEMR'da Siyasi Komite delegasyonunun olması Avrupa ile ilişkilerde rol almasının birincil sebebidir. **“Türkiye Heyeti”**, (Çevrimiçi), <http://www.tbb.gov.tr/dis-iliskiler/uluslararası-iliskiler/turkiye-heyeti>, 13 Nisan 2017.

166 Türk Dünyası Belediyeler Birliği Genel Sekreteri Fahri Solak ile yüz yüze mülakat, 4 Şubat 2016 tarihinde makamında (İstanbul) gerçekleştirilmiştir.

167 **“Uluslararası”**, (Çevrimiçi), <http://marmara.gov.tr/Uluslararası.aspx>, 13 Nisan 2017.

168 **T.C. Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun**, (Çevrimiçi), <https://www.ytb.gov.tr/documents/ytb/files/mevzuat/5978.pdf>, 13 Nisan 2017.

169 Yurtdışı Türkler Başkanlığı (YTB)'nin kardeş şehir faaliyetleri ile ilgili gö-

“Kültürel ve Sosyal İlişkiler Daire Başkanlığının görevleri şunlardır:

...

b) Kamu kurum ve kuruluşlarınca soydaş ve akraba topluluklarla ilgili hizmet ve faaliyetlere yönelik olarak, ilgili kuruluşlarla birlikte hedefleri belirleyerek, bir plan dâhilinde koordine edilmesini sağlamak.”

Diyamet İşleri Başkanlığı da Görev ve Çalışma Yönetmeliği¹⁷⁰ gereği kardeş şehir çalışmaları gerçekleştirmesi gereken kurumlardan biridir. Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, yönetmeliğin görevlerini tanımlayan 16. maddesinin k fıkrası uyarınca, “yurt dışındaki Kardeş Şehir Projesi çalışmalarını yürütmek” ile sorumludur. Nitekim dönemin Milliyetçi Hareket Partisi Ankara milletvekili Özcan Yeniçeri’nin Türkiye Büyük Millet Meclisi’ne ilettiği soru önergesine yine dönemin Başbakan Yardımcısı Emrullah Dinçer’in verdiği yazılı cevapta, Diyanet İşleri Başkanlığı’nın, taşra teşkilatı kuruluşları olan il ve ilçe müftülükleri aracılığıyla, Dışişleri Bakanlığı’nın görüşü alınarak “Kardeş Şehir Uygulama Projesi” ile ilgili ülkelerle geliştirilen ilişkiler ve yapılan faaliyetler sıralanmıştır.¹⁷¹ Diğer paydaşı Türkiye Diyanet Vakfı olan proje ile, var olan ve yeni tesis edilen kardeş şehir ilişkileri aracılığıyla din, eğitim, kültür ve sosyal alanlarda pek çok faaliyet gerçekleştirilmektedir. Burada diğer örneklerden farkı olan husus, kimi kardeş şehir ilişkilerinin mahalli

---

rev alması gereği, şahsımın da katılmış olduğu 14 Eylül 2015 tarihinde YTB tarafından düzenlenen Kardeş Kent Uygulaması Değerlendirme Toplantısında ifade edilmiştir.

170 **“17 Haziran 2014 Tarihli ve 29033 Sayılı Resmî Gazete”**, (Çevrimiçi), <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/06/20140617.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/06/20140617.htm>, 13 Nisan 2017.

171 **“Türkiye Büyük Millet Meclisi”**, (Çevrimiçi), <http://www2.tbmm.gov.tr/d24/7/7-39339c.pdf>, 13 Nisan 2017.

idareler arasında değil dinî kuruluşlar arasında oluşturulmasıdır. İstanbul İl Müftülüğü ve Ufa (Başkurdistan Özerk Cumhuriyeti, Rusya'daki Rusya Müslümanları Merkezi Dinî Nezareti'nin kardeş dini kuruluşlar olarak belirlenmesi ve bu yolla yapılan çalışmalar örneklerden biridir.¹⁷²

Bunların dışında Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA), Yunus Emre Enstitüsü gibi devlet kurumları ve Bosna Hersek ile ilişkileri Geliştirme Merkezi (BIGMEV) gibi sivil toplum kuruluşları da kardeş şehir ilişkileriyle ilgili çalışma yapan kurumlar arasında sıralanabilir. TİKA, kardeş şehir ilişkileri ile doğrudan ilgilenmek yerine bölge ofisleri aracılığıyla mahalli idarelere yardımcı olmaktadır. Buna örnek olarak İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin, kardeş şehri ve Çad'ın başkenti olan Encemine'ye TİKA aracılığıyla verdiği teknik destek gösterilebilir.¹⁷³ Yunus Emre Enstitüsü de benzer şekilde yurt dışındaki insan kaynağı vesilesiyle Türkiye'deki mahalli idarelere kardeş şehir çalışmalarında yardımcı olmaktadır. Bunun bir örneği Ümraniye (İstanbul) Belediyesi'nin kardeş şehri Foynitsa (Bosna Hersek)'da inşa ettirdiği kültür merkezinde ofisi bulunan Yunus Emre Enstitüsü ile işbirliği halinde düzenlediği geleneksel kardeş şehir iftarlarıdır.¹⁷⁴ Yunus Emre Enstitüsü'nün, "Tercihim Türkçe" projesi kapsamında Türk Dünyası Belediyeler Birliği aracılığıyla Türkiye'deki belediyelerin Bosna Hersek'teki kardeş şehirlerindeki okullara Türkçe sınıfı yaptırmalarını

172 "İstanbul Ufa Kardeşliği Perçinleniyor", **T.C. İstanbul Valiliği İl Müftülüğü**, (Çevrimiçi), <http://istanbul.diyinet.gov.tr/Sayfalar/contentdetail.aspx?MenuCategory=Kurumsal&contentid=331>, 13 Nisan 2017.

173 "TİKA'dan Çad Su Kurumuna Teknik İnceleme", **Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı**, 17 Mart 2017, (Çevrimiçi), http://www.tika.gov.tr/tr/haber/tika%27dan_cad_su_kurumuna_teknik_inceleme-33709, 13 Nisan 2017.

174 "Bosna Hersek'le Kardeşlik Bağları İftar Sofralarında Güçleniyor", **Ümraniye Belediyesi**, 17 Haziran 2016, (Çevrimiçi), <http://www.umraniye.bel.tr/tr/main/news/bosna-hersekle-kardeslik-baglari-iftar-sofral/4420>, 13 Nisan 2017.

sağlaması da benzer bir örnektir.¹⁷⁵ BİGMEV ise Bosna Hersek ile yakın ilişkileri ve dil bilen insan kaynağı sayesinde bölgedeki kardeş şehir faaliyetleri için danışmanlık hizmeti vermektedir.¹⁷⁶ Marmara Belediyeler Birliği'nin BİGMEV ile birlikte düzenlediği ve Bosna Hersek'teki belediye başkanlarını Türkiye'deki mevkidaşlarıyla buluşturan Başkanlar Kafe etkinliği bir örnek olarak gösterilebilir.¹⁷⁷

Görüldüğü üzere Türkiye'deki pek çok kurum ve kuruluş kardeş şehir çalışmaları konusunda aktif bir şekilde çalışmaktadır. Bununla beraber Türkiye'deki kardeş şehir çalışmalarının toplu olarak takip edilebileceği bir platform bulunmamaktadır. Konuyla ilgili kullanılabilen tek resmî kaynak, Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan ve düzenli olmayan aralıklarla güncellenen Kardeş Kent İstatistik Bilgileridir. Ancak daha önce de belirtildiği üzere bu belge ile mahalli idarelerin kendi envanteri ve fiilî durum arasında kimi uyumsuzluklar söz konusudur. Ayrıca söz konusu belge yalnızca nicel verileri içermekte, yapılan faaliyetlere ilişkin bilgi vermemektedir. Gerçekleştirilen görüşmede bu durumun altını çizen Türk Dünyası Belediye Birliği Genel Sekreteri Fahri Solak: "Bu iyi niyetli gayreti, çabayı ve iyi yönetilirse son derece fonksiyonel olabilecek uygulamayı, belki biraz daha düzenli, tertipli, sistematik hale getirmekte yarar var." demiş ve bu koordinasyon eksikliğine binaen Türk Dünyası Belediyeler Birliği olarak bir Kardeş Şehirler Web Portalı geliştirmekte olduklarını ifade etmiştir.

175 "Bosna Hersek'te 17 Türkçe Dil Sınıfı Eğitim-Öğretime Açıldı", **Türk Dünyası Belediyeler Birliği**, 24 Şubat 2017, (Çevrimiçi), <http://www.tdbb.org.tr/?p=8920&lang=tr>, 25 Nisan 2017.

176 "**Hizmetlerimiz**", (Çevrimiçi), <http://www.bigmev.org/hizmetlerimiz/index.html>, 14 Nisan 2017.

177 "Bosna Hersek Belediye Başkanları Kardeşleriyle Buluştu", **Marmara Belediyeler Birliği**, 3 Haziran 2015, (Çevrimiçi), <http://marmara.gov.tr/HaberDetay.aspx?p=Haber-Detay&ID=2237>, 13 Nisan 2016.

Benzer olarak Türkiye Belediyeler Birliği Genel Sekreteri Hayrettin Güngör de 18-19 Mart 2017 tarihinde düzenlenen Yerel Diplomasi Çalıştayı'ndaki¹⁷⁸ açılış konuşmasında, kardeş şehir faaliyetlerindeki koordinasyon sorununun altını çizmiş, konuyla ilgilenmek ve düzenli olarak toplanmak üzere İçişleri Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı, Kızılay, Yurtdışı Türkler Başkanlığı, Yunus Emre Enstitüsü ve Türkiye Belediyeler Birliği yetkililerinden oluşan bir "Dış İlişkiler İstişare Komisyonu" kurulmasını önermiştir. Yurtdışı Türkler Başkanlığı'nın 14 Eylül 2015 tarihinde düzenlediği Kardeş Kent Uygulaması Değerlendirme Toplantısı'nda gerçekleştirilen sunumda¹⁷⁹ ise şu ifadeler yer almaktadır:

"Kardeş kent uygulamasının başlatılmasından sonra ise oluşturulan işbirliklerinin ihtiyaç tespiti, yönlendirmesi, stratejisi, planlaması, izlenmesi, raporlanması ve ölçülmesinin mevcut durumda belirli bir kurum/kuruluş tarafından yapılmadığı bilinmektedir.

Benzer şekilde Belediyelerimizle yapılan görüşmelerde kardeş kent işbirliği sürecinin belirlenmiş bir planlamaya göre yürütülmediği bazı kardeş belediyelerde sorumlu birim ve kişilerin dahi belli olmadığı gibi tespitlere ulaşılmıştır.

Bu değerlendirmeler ışığında önemli bir kurum olan kardeş belediyecilik uygulamalarının mevcut durumunun ele alınması, değerlendirilmesi ve gerekli düzenlemelerin yapılarak etkin ve sürdürülebilir bir düzeye ulaştırılması hem dış politika ve kamu diplomasisi hem de ülke kaynaklarının daha verimli kullanılması noktasında önem arz etmektedir."

178 Türkiye Belediyeler Birliği tarafından 18-19 Mart 2017 tarihlerinde Antalya'da düzenlenen Yerel Diplomasi Çalıştayı'na çalıştığım kurum tarafından görevlendirilmek suretiyle katıldım.

179 Yurtdışı Türkler Başkanlığı'nın paydaş kuruluşların katılımıyla 14 Eylül 2015 tarihinde Ankara'da düzenlediği "Kardeş Kent Uygulaması Değerlendirme Toplantısı"na katılmam dolayısıyla sunum metni tarafıma iletilmiştir.

Bu tespitlerin benzerleri de belediye çalışanları tarafından yapılmakta ve eleştiriler getirilmektedir. 19 ve 25 Ocak 2017 tarihlerinde Türk Dünyası Belediyeler Birliği tarafından düzenlenen Kardeş Şehir Çalışmaları Konulu Toplantı'da¹⁸⁰, katılımcı 47 belediye ve yerel yönetim kuruluşu temsilcilerinin tamamı, "tüm belediyeleri ve kurumları kapsayıcı, ortak, sürekli güncellenen, bilgilendirici ve yönlendirici bir platform oluşturulması"¹⁸¹ taleplerini dile getirmiştir.

Kardeş şehir çalışmaları yapan kurumlar irdelendiğinde söz konusu çalışmaların, Türkiye'de, belediyelerin yanında, yerel kuruluşlardan (üniversiteler, sanayi ve ticaret odaları, meslek örgütleri, çevre örgütleri, vb.) ziyade merkezî bürokrasinin kurumları tarafından devlet politikaları doğrultusunda yürütülmesi gayreti göze çarpmaktadır.

Türkiye'deki belediyelerin kardeş şehir ilişkilerini düzenleyen yasal mevzuat, 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun¹⁸² 74. maddesi, yine aynı kanunun belediye meclisinin görevlerini düzenleyen 18. maddesinin p fıkrası, 1173 sayılı Milletlerarası Münasebetlerin Yürütülmesi ve Koordinasyonu Hakkında Kanun'un¹⁸³ 1. maddesi, 3335 sayılı Uluslararası Nitelikteki Teşekküllerin Kurulması Hakkında Kanun'un¹⁸⁴ 1.

180 Türk Dünyası Belediyeler Birliği'nin üyelerine yönelik olarak 19 ve 25 Ocak 2017 tarihlerinde düzenlediği Kardeş Şehir Çalışmaları Konulu Toplantılarda, çalıştığım kurum tarafından organizasyon sorumlusu olarak görevlendirilmem dolayısıyla katıldım.

181 **TDBB Üye Belediyeler Dış İlişkiler ve Kültür/Sosyal İşler Müdürleri "Kardeş Şehir Çalışmaları" Konulu Toplantı Raporu**, Türk Dünyası Belediyeler Birliği, 2017.

182 **"Belediye Kanunu"**, (Çevrimiçi), <https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5393.html>, 11 Nisan 2017.

183 **"T.C Resmî Gazete"**, (Çevrimiçi), <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/13201.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/13201.pdf>, 11 Nisan 2017.

184 **"T.C Resmî Gazete"**, (Çevrimiçi), <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/19424.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/19424.pdf>, 11.04.2017.

Maddesinin 6. fıkrası, 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nun¹⁸⁵ ve 5565 sayılı 2007 Yılı Merkezî Yönetim Bütçe Kanunu'nun¹⁸⁶ ilgili maddeleri ile İçişleri Bakanlığının kardeş şehirlerin kuruluşunu geliştirmek amacıyla yayınlamış olduğu 2005/36 ve 2005/62 sayılı genelgeleridir.¹⁸⁷ Bunlara ek olarak Türkiye'nin bir takım çekincelerle birlikte 21 Kasım 1988'de imzaladığı Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nın¹⁸⁸ ilgili maddeleri de yasal mevzuat kapsamında sayılabilir.

1173 sayılı Milletlerarası Münasebetlerin Yürütülmesi ve Koordinasyonu Hakkındaki Kanun'un 1. maddesinin 6. fıkrası, yerel yönetimler de dahil olmak üzere tüm kurumlarla, uluslararası resmî ilişkilerinin yürütülmesinde Dışişleri Bakanlığınca bilgi verme ve işbirliği yapma zorunluluğunu getirmektedir:

"... Genel ve katma bütçeli bakanlık, daire ve kuruluşların, mahalli idarelerin, kamu iktisadi teşebbüslerinin, özel kanunla kurulmuş olan bankaların, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının ve kamu yararına çalışan derneklerden özel gelir kaynakları ve özel imkanları kanunla sağlanmış olanların, yabancı devlet büyükelçilik, elçilik, başkonsolosluk, konsolosluk, fahri başkonsolosluk ve fahri konsoloslukları ve sair misyonları ile ve milletlerarası kurullar temsilcilikleri ve misyonları ile ve bunlara bağlı müşavirlik, ataşelik, büro ve sair mercilerle temasları, milletlerarası hu-

185 **"Büyükşehir Belediyesi Kanunu"**, (Çevrimiçi), <https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5216.html>, 11 Nisan 2017.

186 **"2007 Yılı Merkezî Yönetim Bütçe Kanunu"**, (Çevrimiçi), <https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5565.html>, 11 Nisan 2017.

187 **"2005 Yılına Ait Genelgeler"**, (Çevrimiçi), <http://www.migm.gov.tr/2005genelge>, 11 Nisan 2017.

188 **"Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı"**, (Çevrimiçi), http://www.tbb.gov.tr/mevzuat/kanunlar/Avrupa_Yerel_Yonetimler_ozerklik_Sarti.pdf, 25 Nisan 2017.

kuk kurallarına ve usullerine uygun olarak yapılır. Bu temaslardan Dışişleri Bakanlığına bilgi verilir.”

Belediye Kanunu'nun 74. maddesi İçişleri Bakanlığı'ndan izin alınması kaydıyla belediyelerin yurt dışı ilişkiler kurmaları ve kardeş şehir protokolleri imzalamalarını mümkün kılar.

“Belediye, belediye meclisinin kararına bağlı olarak görev alanıyla ilgili konularda faaliyet gösteren uluslararası teşekkül ve organizasyonlara, kurucu üye veya üye olabilir.

Belediye bu teşekkül, organizasyon ve yabancı mahallî idarelerle ortak faaliyet ve hizmet projeleri gerçekleştirebilir veya kardeş kent ilişkisi kurabilir.

Birinci ve ikinci fıkra gereğince yapılacak faaliyetlerin, dış politikaya ve uluslararası anlaşmalara uygun olarak yürütülmesi ve önceden İçişleri Bakanlığının izninin alınması zorunludur.”

Aynı kanunun 18. maddesi ise bu ilişkilerin kurulması için karar alma yetkisini belediye meclisine vermiştir.

“Belediye meclisinin görev ve yetkileri şunlardır:

... Yurt içindeki ve İçişleri Bakanlığının izniyle yurt dışındaki belediyeler ve mahalli idare birlikleriyle karşılıklı iş birliği yapılmasına; kardeş kent ilişkileri kurulmasına; ekonomik ve sosyal ilişkileri geliştirmek amacıyla kültür, sanat ve spor gibi alanlarda faaliyet ve projeler gerçekleştirilmesine; bu çerçevede arsa, bina ve benzeri tesisleri yapma, yaptırma, kiralama veya tahsis etmeye karar vermek.”

Kanuna ek olarak 2005/36 ve 2005/62 sayılı genelgelerde de kardeş kent uygulamalarına dair genel çerçeve çizilmiştir. 2005/62 sayılı genelge, bütçesel konulardaki detayları hükme bağlarken 2005/36 sayılı genelge İçişleri Bakanlığı'na sunulması gereken bilgi ve belgeleri izah eder. Buna göre,

“Belediyeler, belediye meclisinin kararına bağlı olarak görev alanıyla ilgili konularda faaliyet gösteren uluslararası teşekkül ve organizasyonlara kurucu üye veya üye olmada veya yabancı mahallî idarelerle ortak faaliyet ve hizmet projeleri gerçekleştirmede veya kardeş kent ilişkisi kurmada Bakanlığımızdan önceden izin alacaklar ve aşağıda belirtilen bilgi ve belgelerle müracaat edeceklerdir:

a) Yurt dışındaki bir belediye ile kardeş kent ilişkisi kurulmasında ilgili belediye meclisinin kararı, kardeş kent ilişkisi kurulacak olan kent hakkında bilgi ve kardeş kent ilişkisinden beklenen faydaların neler olduğu, kardeş kent ilişkisi kurulurken kardeş kent protokolleri de imzalanacaksa ilgili protokollerin metni.

...

Belediye başkanları ve belediyeyi temsil eden heyetler, yurt dışındaki faaliyetlerinin devletin dış politikasına ve uluslararası anlaşmalara uygun olarak yürüteceklerdir. Ayrıca yurtdışına çıkış amacı, süresi ve program hakkında Bakanlığımıza iletmek üzere önceden ilgili valiliğe bilgi verilecektir.

Yurt içindeki belediyeler arasında kardeş kent ilişkisi ilgili belediyelerin karşılıklı meclis kararları ile kurulabilecektir.”

Aslında İçişleri Bakanlığı'nın talep ettiği açıklayıcı belgeler, belediye meclisinin de karar almadan önce bilgilenip görüşmesi için ihtiyaç duyacağı bilgileri içermektedir.¹⁸⁹ Kardeş kent tesis edilmesi sürecinde; belediyeler, Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü'ne kardeş belediye tesis etme taleplerini resmî yazı ile bildirmekte, Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü, ilgili talep hakkında Dışişleri Bakanlığı'ndan görüş almakta, Dışişleri Bakanlığı da hedef ülke ile mevcut

189 M. Kemal Ökten, Volkan Göçoğlu ve Şebnem Tunç **a.g.e.**, s. 18.

siyasi ilişkileri dikkate alarak bir görüş bildirmekte ve son olarak bu görüşe binaen Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü, talep eden belediyeye izin vermekte ya da vermemektedir. Görüldüğü üzere kardeş belediyecilik tesis edilmesi süreci genel olarak başvuru-görüş-uygun bulma temeline işletilmektedir. Bununla beraber bu çalışma kapsamında Türkiye'deki belediye başkanı, yöneticisi ve yerel yönetim uzmanları ile gerçekleştirilen yedi derinlemesine görüşmede mevzuata ilişkin sorulara verilen yanıtlar çeşitlilik arz etmektedir. Kanunda geçen, kardeş şehir olunacak belediye ile ilgili bilgilerin ve imzalanmadan önce protokol metninin İçişleri Bakanlığı'na iletilmesi gerekliliği yanıtlarda genellikle ifade edilmemiştir. Türk Dünyası Belediyeler Birliği Genel Sekreteri Fahri Solak, talepleri doğrultusunda üyelerinin kardeş şehir ilişkilerini dikkatli bir şekilde koordine ettiklerini ifade etmiş ve İçişleri Bakanlığı'na taraflar arasında imzalanan protokolün iletildiğini, sürecin onaydan ziyade "bildirim" şeklinde ilerlediğini sözlerine eklemiştir. Doğrusu, uygulamada kullanılan usul de daha çok bu şekildedir. Şişli Belediyesi Dış İlişkiler Uzmanı Simten Birsöz İnanç ise Türkiye'deki yasal sürecin Dışişleri Bakanlığı'nın onayıyla başlayabildiğini ifade etmiştir:

"Siz bir kardeş şehirle protokol yapmadan önce aslında Dışişleri Bakanlığında izin almak durumundasınız. Dışişleri Bakanlığında bildirim yapmanız gereken durumlar var. Dışişleri Bakanlığında aldığınız izni takiben o protokolü devreye sokuyorsunuz. Daha doğrusu şöyle işleyebiliyor, önce yapabiliyorsunuz sonra Dışişleri bakanlığına karar gönderebiliyorsunuz ya da Dışişleri Bakanlığında kararı aldıktan sonra meclisten çıkartabiliyorsunuz. (...) eğer Dışişleri Bakanlığında izin almadıysanız o protokole ya da meclis kararına,(...) 'gerekli prosedürler ulusal yükümlülüklerin yerine getirilmesinin ardından devreye girecektir' gibi bir şerh düşünüyorsunuz."

Uygulamada belediyelerin, Dışişleri Bakanlığı, elçilik ve konsolosluklardan tavsiye alma örneklerine rastlanmakla birlikte aslında yasa gereği belediyeler, İçişleri Bakanlığı'nın onayına tabidir. İçişleri Bakanlığı, gerekli gördüğü durumlarda Dış İşleri Bakanlığı'ndan görüş isteyebilir. Bununla beraber belediye meclis kararının alınması ve protokolün, imzalanmadan önce veya sonra İçişleri Bakanlığı'na bildirilmesi zorunluluğu hem neredeyse tüm yetkililer tarafından ifade edilmiştir hem de uygulamada ekseriyetle görülmektedir. Konuyla ilgili, Mersin Büyükşehir Belediye Başkanı Burhanettin Kocamaz: "Meclis kararı alındıktan sonra biz onu Bakanlığa gönderiyoruz, Bakanlık olur dediği takdirde karşılıklı ilişkiler başlıyor." demiş, Bismil (Diyarbakır) Belediye Başkan Yardımcısı Ramazan Altunç¹⁹⁰ da benzer şekilde süreci şu şekilde tanımlamıştır:

"Belirli mevzuat çerçevesinde önce karşılıklı görüşmeler oluyor belediyelerle; kabul edildikten sonra meclis kararı alınıyor; salt çoğunlukla alınan meclis kararı İçişleri Bakanlığının onayına sunuluyor ve İçişleri bakanlığı kardeş belediyeciliği onayladıktan sonra her iki belediye arasında protokol sözleşmesi imzalanıyor ve kardeş belediyecilik devam ediyor."

Bağcılar (İstanbul) Belediyesi Dış İlişkilerden Sorumlu Başkan Yardımcısı Kenan Gültürk¹⁹¹ ise aynı konuyla ilgili şunları ifade etmiştir:

"Protokolün kendine ait üç aşağı beş yukarı bir standart klişesi var; çünkü her iki belediyede kardeş şehir ilişkisini kurabilmesi için kendi başkanlığından onayını alındıktan"

190 Bismil Belediye Başkan Yardımcısı Ramazan Altunç ile telefonla mülakat 6 Ekim 2016 tarihinde gerçekleştirilmiştir.

191 Bağcılar (İstanbul) Belediye Başkan Yardımcısı Kenan Gültürk ile yüz yüze mülakat, 27 Ocak 2016 tarihinde Türk Dünyası Belediyeler Birliği merkezinde (İstanbul) gerçekleştirilmiştir.

sonra her iki belediye de kendi meclisinden bunu geçirme zorunluluğu var. Meclislerin onama zorunluluğu var. Bizim ülkemizde onanan meclis kararının ilgili, bağlı olduğumuz bakanlık tarafından da onandıktan sonra resmîyet hüviyeti kazanmış oluyor.”

Görüldüğü üzere Türkiye’de yoğun bir şekilde yürütülen kardeş şehir faaliyetlerinin yasal çerçevesi detaylı olarak çizilmiştir. Çoğu belediye yetkilisinin –bir takım eksiklikler olmasına karşın – mevzuatı bildiği ve buna göre hareket ettiği söylenebilir. Yani 1960’lardan beri yerel yönetimlerin bir faaliyet alanı olan kardeş şehircilik, hukuki prosedürleri ve usulleri ile Türkiye’de kurumların hafızasında yer almaktadır. Yasal mevzuata ilişkin belirtilmesi gereken bir husus da birinci bölümde bahsi geçen örneklerle karşılaştırıldığında, Türkiye’deki kentlerin kardeş şehir faaliyetlerinde, sivil toplum kuruluşlarının sürece katkısının belediyelerin inisiyatifinde olması, konuyla ilgili herhangi bir hüküm bulunmamasıdır. Çeşitli belediyelerin pek çok faaliyetlerinde dernek, vakıf vb. sivil toplum kuruluşlarıyla çalıştığı bilirse de bu birlikteliklerin “ortaklık” olarak görülmesi zordur.

Son olarak kanun koyucu, sürecin kurulması ve geliştirilmesi konularında inisiyatifi, salt mahalli idarelere vermemiş İçişleri Bakanlığı’nın iznini zorunlu tutmuştur. İçişleri Bakanlığı’nın onayının yanında çoğu kanun maddesinde “devletin dış politikasının uygunluk”un altı çizilmektedir. Kanuna göre faaliyetlerin ana yürütücüsü belediyelerdir ve sürecin birinci adımı belediye meclis kararıdır; fakat bunun yanında mecburi tutulan İçişleri Bakanlığı onayı ve dış politikaya uyumluluk ilkesi, kardeş şehir faaliyetlerinin, yerel bir girişim olmasının yanında devletin dış politikasını tamamlayan bir niteliğe sahip olduğunu hatta çoğu durumda bir dış politika aracı olabildiğini gösterir. Türkiye’nin eski Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu’nun Edirne’deki IV.

Büyükelçiler Konferansı'nda yaptığı konuşma¹⁹² Türkiye'nin dış politika vizyonunu ve kardeş şehir ilişkileri ile bağlantısını göstermek açısından önemlidir:

"...Şimdi Edirne'de tecessüm etmiş bu iradenin dış politikamıza yansımaları nedir ve Balkan politikamız neye dayanıyor?"

Biz bilinçli bir şekilde 1912'nin 100. yılında Edirne'yi seçtik ve bilinçli bir şekilde Güneydoğu Avrupa Ülkeleri Dönem Başkanı olan Sırbistan yönetimine, Sayın Tadiç'e ve Dışişleri Bakanı Vuk Jeremic'e, geçen hafta da Türkiye'yi ve birkaç gün önce aslında Büyükelçilerimize hitap etti, 'gelin birlikte 2012 yılını 100. Yılında Balkan Savaşından Balkan barışına yılı ilan edelim. Savaşık, hesaplaştık, ama geleceği geçmişin ön yargıları üzerine değil, ortak barış havzası olarak yeni bir vizyon üzerine kuralım' dedik.

...

Tarihin normalleşmesinden kastım, birbirimize bakışımızın, bir birimizi anlayışımızın yeni bir zihniyetle ele alınmasıdır.

Nedir? Bunun 5 unsurunu görüyorum Balkanlarla ilgili olarak.

Bir; şehirlerin normalleşmesi, daha devletlerle gelmeden şehirlerin..."

Türk dış politikasında yukarıdaki ifadelerde de görülebilen Balkan açılımı, yerel düzeyde yoğun kardeş şehir ilişkileri ile devam etmektedir. Bu paralelliği Demirtaş şöyle tanımlamaktadır:

"Belediyeler, ticari gruplar, sivil toplum örgütleri, televizyon dizileri ve bireyler Türkiye'nin Balkanlarla olan bağlantılarının"

192 "Dışişleri Bakanı Sayın Ahmet Davutoğlu'nun IV. Büyükelçiler Konferansı vesilesiyle Trakya Üniversitesi Balkan Kongre Merkezi'nde yaptığı konuşma, 29 Aralık 2011, Edirne", **T.C. Dışişleri Bakanlığı**, 29 Aralık 2011, (Çevrimiçi), http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-sayin-ahmet-davutoglu_nun-iv_-buyukelciler-konferansi-vesilesiyle-trakya-universitesi-balkan-kongre-merkezi_nde.tr.mfa, 27 Nisan 2017.

da önemli birer aktör haline gelmişlerdir. Balkan asıllı Türk vatandaşlarına ev sahipliği yapan belediyelerin, kardeş şehir projeleri, Ramazan'daki kültürel etkinlikler, medya diyalogları, akademik konferanslar ve karşılıklı sıkça gerçekleştirilen ziyaretler yoluyla Balkanlardaki komşularla aktif bağlar kurması, Türkiye'nin Balkanlara yönelik resmî dış politikasının belediyeler seviyesine nasıl yansıdığını gösterir.”¹⁹³

Burada Türkiye'nin dış politikasında Balkanların önemli yer tutması dışında yerel faktörlerin (Türkiye'deki Balkan diasporası, Balkan ülkelerindeki Türk ve Müslüman varlığı, mesafelerin yakınlığı, vs.) önemi yadsınamaz. Aslında yerel dinamiklerin kardeş şehir ilişkisinin kurulmasından ziyade sürdürülmesi konusunda belirleyici olduğu düşünülebilir. Zira Türkiye'nin Balkan açılımının yanı sıra 2010 yılında başlayan Afrika açılımının kardeş şehir ilişkilerine, belli başlı büyükşehir belediyeleri hariç, çok da bir yansıması olmamıştır. Bunda bölgenin güvenlik sorunlarının yanında iletişim, ulaşım gibi imkânların kısıtlı olması ve yerel düzeyde işbirliği kurulabilecek bir zemin bulunmaması etkilidir, çünkü Balkan halklarının aksine Afrika halkları ile Türkiye toplumunun yakın bir ilişkisi olduğunu söylenemez. Yönetişim kavramının, devlet dışı aktörlerin belirleyiciliğinin çokça tartışıldığı günümüzde, kardeş şehir ilişkilerinin ve onları kuran yerel yönetimlerin ulusal politikalara bu denli uyumlu hareket ettiği göz önüne alındığında, bunların, uluslararası alanda inisiyatif alabilen aktörler mi yoksa ulus devletlerin bir dış politika aracı mı olduğu sorunsalı önemini korumaktadır. Bu husus Türkiye özelinde çalışmanın ilerleyen kısımlarında detaylı olarak irdelenecektir.

193 Birgül Demirtaş, “Turkish Foreign Policy towards the Balkans: a Europeanised Foreign Policy in a De-europeanised National Context?”, **Journal of Balkan and Near Eastern Studies**, C. XX, No: 10, 2015, (Çevrimiçi), <http://www.tandf.co.uk/journals/authors/style/CJSB-interact-sample.pdf>, 27 Nisan 2017, s. 12.

Belediyelerin Yurtdışı Kardeş Şehir İlişkileri

Daha önce belirtildiği Türkiye'deki belediyeler farklı ülkelerin yerel yönetimleriyle 1960'lı yıllardan beri yoğun olarak kardeş şehir ilişkileri kurmaktadır. Bu ilişkilerin kuruluşları ve içerdiği faaliyetler incelendiğinde çeşitli unsurlar bir arada görülmektedir. Çalışmanın bu kısmında, birinci bölümde yapılan tiplendirme çerçevesinde Türkiye'deki belediyelerin yurtdışı kardeş şehir ilişkileri incelenecek ve ulusal dış politika ve yerel inisiyatifler bağlamında ele alınacaktır.

Birinci bölümün son kısmında yapılan tipolojiye göre kardeş şehirlerin iki temel kıstas üzerinden incelenmesi uygun bulunmuştur: kardeş şehir ilişkisinin kurulmasındaki motivasyonlar ve kardeş şehir ilişkisi içinde gerçekleşen faaliyetler. Motivasyonlar, siyasi / ideolojik, coğrafi, tarihsel / kültürel ve ekonomik; gerçekleşen faaliyetler ise eğitimsel, kültür, sanat ve spor, sosyal sorumluluk ve beledi / enformasyonel olarak dörder alt sınıfa ayrılmıştır.

• Kuruluş Motivasyonu Açısından

Türkiye'deki belediyelerin, kardeş şehir ilişkisi kurmadaki motivasyonları incelendiğinde tarihsel / kültürel unsurların bir hayli ön planda olduğu görülmektedir. Türkiye'nin tarihsel olarak sıkı bağlarının olduğu, toplumsal açıdan birlikte yaşama kültürüne sahip, dinî yaşantı vb. alanlarda benzerlikler bulunan ve "gönül coğrafyası" veya "kültür coğrafyası" olarak tanımlanan ülkelerin kentleriyle Türkiye'deki belediyelerin yoğun olarak kardeş şehir ilişkisi kurduğu söylenebilir. Türkiye Belediyeler Birliği Genel Sekreteri Hayrettin Güngör Yerel Diplomasi Çalıştayı'ndaki açılış konuşmasında bu durumu "Gönül coğrafyamızda sorumluluğumuz var." diyerek özetlemiştir. Aynı toplantıda Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Dış İlişkiler Daire Başkanı

Ahmet Ertürk, konuşmacı olduğu Yerel Diplomasi Paydaşları oturumunda, “Kardeş şehir ifadesi yalnız gönül coğrafyamızdaki şehirler için geçerli” diyerek kentlerindeki Suriyeli mülteciler ile ilgili destek istedikleri Avrupa’daki kardeş şehirlerinin “hiç orali olmadıkları”nın altını çizmiş ve “Avrupa’da ilişki kurduğumuz yerel yönetimler bizim için kardeş değil stratejik ortaktır.” demiştir. Yapılan görüşmede Bağcılar Belediye Başkan Yardımcısı Kenan Gültürk, kardeş şehir seçiminde önemli olan faktörlerden birinin “genelde Türkiye, özelde İstanbul ile tarihî, kültürel bağın varlığı” olduğunu ifade etmiştir. 12 Kasım 2003 tarihinde Bakanlar Kurulu kararıyla kurulan Türk Dünyası Belediyeler Birliği’nin tüzüğü’nün Birliğin amacını anlatan 3. maddesinde¹⁹⁴ geçen “Türk Dünyası arasında mevcut olan ortak kültür ve medeniyet mirasını dikkate alarak, kardeşlik, dayanışma ve yardımlaşma yaklaşımı” ifadesi, tarihsel / kültürel motivasyonun somut bir yansımasıdır. Bu motivasyon tipinde “gönül coğrafyası” şehirleri olmak kadar önemli olan bir husus da göç hareketleridir. Hem çeşitli toplulukların Türkiye’ye göçleri hem de Türkiye’den farklı ülkelere gerçekleşen nüfus hareketleri tarihî ve kültürel bağın oluşumunda etkilidir. Türkiye Belediyeler Birliği’nin Yerel Diplomasi Çalıştayında, Alanya Belediyesi Turizm ve Halkla İlişkiler Daire Başkanı Nurkan Şaşmaz, Alanya ile Nea Ionia Attikis (Yunanistan)’in kardeş şehirler ilişkisinin mübadele döneminde Alanya’daki Rumların bu bölgeye göç etmesi vesilesiyle kurulduğunu ifade etmiştir. Büyükçekmece (İstanbul) Belediyesi Dış İlişkiler Müdürü Abdülhamit Pehlivan da benzer olarak Nea Propontida (Yunanistan) ile kardeş şehir ilişkisinin ilçelerinde yaşayan Rumların bölgeye yerleşmesi sebebiyle oluştuğunu söylemiştir. Çeşitli vesilelerle yakın zamanda veya önceki tarihlerde başka

194 “Türk Dünyası Belediyeler Birliği”, (Çevrimiçi), http://www.tdbb.org.tr/?page_id=38&lang=tr, 4 Mayıs 2017.

ülkelere yerleşen Türkler de bu motivasyon sınıfına örnek gösterilebilir. Söz konusu çalıştayda Osmaniye Belediyesi Meclis Üyesi Burcu Yüceer, şehirlerinden KKTC'ye çalışmaya giden vatandaşların yoğunlukla Vadili'ye yerleştiğini ve bu nüfus hareketlerinin sonucunda kardeş şehir protokolü imzaladıklarını, Büyükçekmece Belediyesi Dış İlişkiler Müdürü Abdülhamit Pehlivan da Gelsenkirchen (Almanya) ile kardeş şehir ilişkilerinin kentteki % 30'luk yabancı nüfusunun % 70'inin Türklerden oluşmasından kaynaklandığını vurgulamıştır. Avrupa'ya yerleşen Türklerin oluşturduğu bağların yansımalarının örneklerinden bazıları da İstanbul – Köln (Almanya), Sivas – Clermont-Ferrand (Fransa), Kayseri – Strasbourg (Fransa) ve Emirdağ (Afyonkarahisar) – Gent (Belçika) arasındaki kardeş şehir ilişkileridir. Sivas Belediye Başkanı Doğan Ürgüp, meclis üyeleriyle gerçekleştirdiği inceleme gezisinde, Clermont-Ferrand ile kardeş şehir olmalarında¹⁹⁵ “Sivaslı gurbetçilerin etkisi olduğunu” ifade etmiştir.¹⁹⁶ Benzer şekilde Gent'te Emirdağ, Strasbourg'ta da Kayseri kökenli çok sayıda vatandaşın olması bu kentlerin uluslararası ilişki kurmasını sağlamıştır. Yakın tarihte çalışmak için Avrupa şehirlerine giden Türklerin yanında Osmanlı İmparatorluğunun iskan politikası çerçevesinde Balkanlara yerleştiği Türk toplulukları da özellikle dil or-

195 Karşılıklı pek çok ziyaret gerçekleşmesine rağmen söz konusu kardeş şehir ilişkisi Clermont-Ferrand şehrinin internet sitesinde yer almamaktadır. **“Jumelage de Clermont-Ferrand”**, (Çevrimiçi), <http://www.auvergne-centrefrance.com/jumelage.htm>, 5 Mayıs 2017.

Bunun sebebinin Fransa medyasında yer alan ve Sivas Belediyesinin, “aşırı sağ”, “milliyetçi”, “dindar” ve “antidemokratik” bir siyasi parti olarak nitelendirilen Büyük Birlik Partisi tarafından yönetildiğini anlatan haberler olduğu tahmin edilmektedir. “Mairie de Clermont-Ferrand: un protocole d'amitié avec l'extrême-droite turque?”, (Çevrimiçi), <https://www.cyberbougat.net/revue-de-web,112/protocole-accord-clermont-sivas-extreme-droite-turque,3760>, 5 Mayıs 2017.

196 “Sivas Belediyesi ve Fransa'nın Clermont-Ferrand Kenti Arasında Dostluk ve İşbirliği Protokolü”, **Haberler.com**, 4 Mayıs 2010, (Çevrimiçi), <http://www.haberler.com/sivas-belediyesi-ve-fransa-nin-clermont-ferrand-haberi/>, 5 Mayıs 2017.

taklığı sebebiyle bugün pek çok kardeş Őehir ilişkisinin kurulmasına vesile olmuştur. Yalnızca iskân politikası sonucu değil hali hazırda yaşadıkları ũlkelerin asli unsuru olan ve soydaş kabul edilen toplumlar da bu grupta dūřünülebilir. Moldova'nın Gagauzya Őzerk Bölgesindeki, Türk Cumhuriyetleri olarak sayılan ũlkelerdeki ve Mođolistan'daki kentlerle kurulan kardeş Őehir ilişkileri bu kapsamda değerlendirilebilir. Türkiye Belediyeler Birliđi'nin düzenlediği Yerel Diplomasi Çalıştayında Büyükçekmece Belediyesi Dış İlişkiler Müdürü Abdūlhamit Pehlivan, belediyeleri ile Struga (Makedonya) ve Gorna Oryahovica (Bulgaristan) arasındaki; yapılan derinlemesine görüşmede Bağcılar Belediye Bařkan Yardımcısı Kenan Gültürk de belediyeleriyle Almatı (Kazakistan) ve Çimkent (Kazakistan) arasındaki kardeş Őehir ilişkisinin "soydaşlık bağı"ndan kaynaklandığını ifade etmiştir. Ayrıca, Türkiye'den göç hareketlerinin etkisi kadar Türkiye'ye yerleşen toplumların da kardeş Őehir ilişkilerinin kurulmasındaki etkisi büyüktür. Özellikle Balkan Savaşlarından itibaren Bořnak ve Arnavut halkların toplu nüfus hareketleri ile oluşan diaspora, kentler arasındaki bağları kuvvetlendirmiştir. Bayrampařa (İstanbul) ve Pendik (İstanbul) Belediyeleri sınırları içerisinde yoğun olarak yaşayan ve pek çok derneği bulunan Arnavut ve Bořnak nüfus dolayısıyla belediyenin kardeş Őehirleri yoğunlukla Balkan ũlkelerindedir.

Coğrafi etken, kentlerin kardeş Şehir ilişkisi kurmadaki önemli motivasyonlardan biridir; ancak bu motivasyon tipinin Türkiye özelinde çok etkili olduğunu söylemek zordur. Örnek olarak sayılabilecek kardeş Şehir ilişkilerinden bazıları Edirne'nin Bulgaristan'da ve İzmir'in Yunanistan'da bulunan kentlerle kurduğu kardeş Şehir ilişkileridir. Özellikle Avrupa'da sıkça rastlanan sınır kentler arasındaki kardeş Şehir ilişkilerine Türkiye'de çok nadir rastlanmaktadır. Coğ-

rafi motivasyonun sınırlılığının bir sebebi de, Avrupa'daki uygulamanın aksine Türkiye ile çoğu komşu ülkesi arasında uygulanan vize politikalarıdır. Van Büyükşehir Belediyesi AB ve Dış İlişkiler Biriminde çalışan Ceyhan Timur¹⁹⁷, Salmas (İran) ile kardeş şehir ilişkilerinin sınır kentler olmasına dayandırmış ancak henüz somut bir faaliyet gerçekleştirmediklerini ifade etmiştir. Türkiye'deki kardeş şehir faaliyetleri irdelendiğinde coğrafi motivasyonun müstakil bir etkisi olmadığı, kentleri, diğer motivasyon unsurlarını tamamladığı ölçüde teşvik ettiği söylenebilir. Gerçekleştirilen görüşmelerde ve saha gözlemlerinde "Türkiye'nin hinterlandı" olarak tanımlanan ve Osmanlı İmparatorluğu'nun hüküm sürdüğü toprakları içeren bölgeyle kurulan yerel ilişkiler, coğrafi motivasyondan ziyade siyasi tercihler ve tarihi bağlar çerçevesinde yorumlanabilir. Elbette bu ilişkilerde mesafelerin yakın olmasının kolaylaştırıcı etkisi vardır; ancak Gürcistan (16), İran (19), Irak (8), Mısır (2); Suriye (14) gibi ülkelerin şehirleriyle kardeşlik ilişkisinin sınırlı olması, hatta Ermenistan gibi kimi ülkelerle hiç olmaması coğrafi motivasyonun tek başına yeterli olmadığını özellikle siyasi / ideolojik ve tarihi / kültürel unsurlarla bir arada olduğunda işlev kazandığını gösterir.

Şehirler arasındaki ekonomik ve ticari kazanç ile yatırım olanaklarını ve işbirliği hedeflerini içeren ekonomik motivasyon, ağırlıklı olmasa da Türkiye'de görülen bir tiptir. Yapılan görüşmede Mersin Büyükşehir Belediye Başkanı Burhanettin Kocamaz'ın aşağıdaki ifadeleri Türkiye'deki belediyelerin son zamanlarda ekonomik motivasyona dayalı kardeş şehir ilişkileri kurduğunu gösterir niteliktedir:

"Eskiden herhangi bir kıstas yoktu. Bize gelen başvuruları be-

197 Van Büyükşehir Belediyesi AB ve Dış İlişkiler Birimi çalışanı Ceyhan Timur ile mülakat, elektronik posta yoluyla 4 Ağustos 2016 tarihinde gerçekleştirilmiştir.

lediye meclisi değerlendiriyor, belediye meclisinin aldığı karar doğrultusunda da kardeş şehir ilişkileri başlıyordu. Ama daha sonra Dışişleri Bakanlığının aldığı karar doğrultusunda kardeş şehirlerin gerek coğrafi yapı gerek nüfus ve ticari ilişkiler bakımından birbirine benzemesi gerektiği söylendi.”

Kocamaz, görüşmenin devamında kardeş şehir ilişkilerinin işadamlarının tanışmasına vesile olduğunu, bunların yatırıma dönüştüğünü sözlerine eklemiş ve kendisinin Tarsus Belediye Başkanı olduğu dönemde Azkanay (Tataristan) ile kurulan kardeş şehir ilişkisi sonucunda Türk işadamlarının Tataristan’da mandıracılıkla ilgili pek çok yatırım gerçekleştirdiklerini söylemiştir. 13 Kasım 2015’te Mersin’de gerçekleşen ve “Kardeş Şehir İlişkilerinin Ekonomiye Katkıları”, “Destinasyon Kentlerde Kardeş Şehirler Arası Turizm Hareketleri” ve “Kardeş Şehirler Turizm Hareketliliğinde Yeni Ufuklar” gibi konuların ele alındığı Uluslararası Kardeş Şehirler Zirvesi¹⁹⁸ de tam olarak ekonomik motivasyonun önemi doğrultusunda yapılmış olup Zirvenin açılışında Mersin Ticaret ve Sanayi Odası Başkanı Şerafettin Aşut: “‘Kardeş Şehir’ her ne kadar sadece kültürel bir yakınlaşmaymış gibi görülse de, özünde her alanda ekonomik ilişkileri tetikleyecek bir aktivitedir.”¹⁹⁹ demiştir. Türkiye Belediyeler Birliği’nin düzenlediği Yerel Diplomasi Çalıştayında söz alan Kuşadası Belediyesi yetkilisi de benzer şekilde kardeş şehir çalışmalarında önceliklerinin turizmi geliştirmek olduğunu ifade etmiştir. Söz konusu çalıştayın Yerel Diplomasi Paydaşları oturumunda konuşmacı olan Ankara Büyükşehir Belediyesi Dış İlişkiler Daire Başkanı Ramazan Kabasakal,

198 “Proje Adı: Kardeş Şehirler Turizm Zirvesi”, **Mersin Büyükşehir Belediyesi**, (Çevrimiçi), <http://www.mersin.bel.tr/mbb-sayfa-proje-a.asp?id=6979&yid=5&katid=&baslik=>, 5 Mayıs 2017.

199 “Mersin, ‘1. Uluslararası Kardeş Şehirler Turizm Zirvesi’ne Ev Sahipliği Yapıyor”, **T.C. Mersin Valiliği**, 13 Kasım 2015, (Çevrimiçi), <http://mersin.gov.tr/mersin-1-uluslararasi-kardes-sehirler-turizm-zirvesi-ne-ev-sahipligi-yapiyor>, 5 Mayıs 2017.

Maputo (Mozambik) ile, Türkiye – Rusya ilişkilerinin gergin olduğu dönemde, doğalgaz kaynakları konusunda işbirliği yapılabilmesi için kardeş şehir olduklarını, kardeş şehir ilişkisi başladıktan sonra sanayi odalarına ilanlar verdiklerini ve sonuçta AKA İnşaat isimli firmanın bölgede 1 milyar dolarlık bir konut projesine imza attığını söylemiştir. Ekonomik motivasyonun yatırım olanakları dışında kapsadığı bir diğer konu da şehirlerin ekonomik, ticari veya endüstriyel olarak benzerlikler taşımasıdır. Yapılan görüşmede Bismil Belediye Başkan Yardımcısı Ramazan Altunç, Montreuil (Fransa) ile kardeş şehir olmalarını, iki kentin de temel geçim kaynağının tarım olmasıyla ilgili olduğunu ve ekonomik yapıya dair benzerliklerin faaliyet alanını genişlettiğini belirtmiştir. Turistik kentler olmaları hasebiyle kardeş şehir olan İzmir ve Tel Aviv (İsrail) de bu benzerliklerini daha ileri taşımış, Tel Aviv Belediyesi, İzmir'in Expo 2015 adaylığını desteklemiştir²⁰⁰ ve metro inşaatı konusunda İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin şirketi olan Metro A.Ş.'ye teklif götürmüştür.²⁰¹ Turizm ilişkileri sebebiyle Nürnberg (Almanya) ile kardeş şehir olan Antalya Büyükşehir Belediyesi, her yıl Nürnberg'te düzenlenen turizm fuarına katılmakta ve şehir tanıtımı için stant açmaktadır. Türk Dünyası Belediyeler Birliği'nin 25 Ocak 2017'de düzenlediği Kardeş Şehir Çalışmaları toplantısında, Gerede (Bolu) Belediyesi'nin faaliyetleriyle ilgili bir sunum yapan Halkla İlişkiler Sorumlusu Baki Sungur, Gerede'nin Türkiye'deki büyükbaş hayvan derisinin % 40'ünün üretildiği ilçe olduklarını ve bu sebeple yine büyükbaş hayvan yetiştiriciliğinin çok önemli bir sektör olduğu Mcbacke (Senegal) kentiyle kardeş şehir oldukla-

200 "İsrail'den İzmir'e Expo desteği", **Şalom**, 19 Mart 2008, (Çevrimiçi), <http://arsiv.salom.com.tr/news/print/8350-Israilden-Izmire-Expo-destegi.aspx>, 5 Mayıs 2017.

201 "İzmir metrosu yurtdışına açılıyor", **Hürriyet**, 1 Kasım 2016, (Çevrimiçi), <http://www.hurriyet.com.tr/izmir-metrosu-yurt-disina-aciliyor-40264997>, 5 Mayıs 2017.

rını, bundaki temel motivasyonun Müslüman ülkeler arasındaki ticaretin gelişmesi olduğunu ifade etmiştir. Besni (Adıyaman) Belediyesi Özel Kalem Müdürü Abdülkadir Ballı²⁰², ilçelerinin Troisdorf (Almanya) ile kardeş şehir ilişkisinin Troisdorf'ta Avrupa dağıtım merkezi bulunan Besni asıllı işadaminin sahip olduğu Merinos şirketi vasıtasıyla gerçekleştiğini belirtmiştir. Antalya ile Rostov (Rusya) şehirleri turizm kentleri olmaları sebebiyle²⁰³, Gebze (Kocaeli) ile Tyulyaçı (Tataristan) ve Osmaniye ile Niksiç (Karadağ) kentleri de sınırları içerisinde organize sanayi bölgelerinin barındırmaları gerekçesiyle kardeş şehir olmuşlardır.

Kardeş şehir ilişkilerinin kurulmasında hem dünyada hem de Türkiye'de muhtemelen en fazla etkiyi siyasi / ideolojik motivasyon göstermektedir. Dünyadaki uygulamalar konusunda örnekler önceki bölümlerde sıralanmış olup Türkiye'de de benzer bir tablo görülmektedir. Gerek ulusal dış politika öncelikleri gerekse belediyenin ait olduğu siyasal partinin ideolojisi yerel yönetimleri kardeş şehir seçiminde epey yönlendirmektedir. Türkiye Belediyeler Birliği'nin düzenlediği Yerel Diplomasi Çalıştay'ında İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin faaliyetleri ile ilgili bir sunum yapan Dış İlişkiler Müdürü Fahri Murat Tuncay İstanbul'un beş Afrika kentiyle kardeş şehir olmasının Türkiye'nin dış politikasındaki Afrika açılımından kaynaklandığını belirtmiştir. Türkiye'deki kentlerin en çok kardeş şehir ilişkisi kurduğu ikinci bölge olan Balkanlar'daki motivasyon da kültürel / tarihi ve coğrafi olduğu kadar – belki de daha fazla – siyasidir. Nitekim önceki sayfalarda bahsi geçen Balkan açılımı, bölgeyle kardeş şehir sayısının artmasında etkili olmuştur. Bu

202 Besni Belediyesi Özel Kalem Müdürü Abdülkadir Ballı ile telefonla görüşme 7 Ekim 2016 tarihinde gerçekleştirilmiştir.

203 Antalya'nın kardeş şehirlerinin çoğu turist ağırladığı kentlerden oluşmaktadır. <http://www.on5yirmi5.com/haber/yasam/dogal-yasam/23899/belediyelerin-715-kardes-sehri-var.html>, (Çevrimiçi), 8 Mayıs 2017.

bölge tüm motivasyon tiplerinin birleştiği örneklerle konu olmaktadır. Kosova'da yer alan ve Osmanlı İmparatorluğu zamanında Tokat ve civarındaki nüfusun iskânıyla oluşan, bugün yaklaşık 6 bin kişilik nüfusa sahip Mamuşa köyünün Türkiye'den resmî olarak altı (Küçükçekmece, Osmangazi, Keçiören, Konacık, Kızılcahamam ve Pendik) ve Mahalli İdarelere kayıtlı olmayan 17'nin üzerinde kardeş şehri bulunmaktadır. Mamuşa, Türk siyasi yaşantısıyla yakından ilgili bir yer olup belediye başkanı Arif Bütüç, sık sık Türkiye'yi ziyaret etmektedir.²⁰⁴ Örneğin, Arif Bütüç, Türkiye'nin 2014 yılında gerçekleşen yerel seçimlerinden bir hafta önce dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ı Ankara'da ziyaret etmiş, seçimlerden sonra sonuçları kutlamak için bir konser tertiplemiş, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan konser sırasında cep telefonu ile kendisini arayarak Mamuşa halkına seslenmiş ve teşekkürlerini sunmuştur.²⁰⁵ Burada altı çizilmesi gereken nokta kültürel / tarihi motivasyon tipinde bahsedilen ve Türk dış politikasında son yıllarda önemi gittikçe artan "gönül coğrafyası" kavramının aynı zamanda siyasi bir tercih olması ve yerel yönetimleri bu yönüyle de teşvik etmesidir. 2011 yılındaki genel seçimlerin ardından dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ın "balkon" konuşmasındaki, "Gözlerini Türkiye'ye çevirmiş, gelecek haberleri takip eden, Bağdat, Kahire, Saraybosna, Bakü, Lefkoşe ve diğer tüm dost ve kardeş halkları buradan muhabbetle selamlıyorum."²⁰⁶ ifadesi bu tespiti pekiştirir

204 **"Kosova Cumhuriyeti Mamuşa Belediyesi"**, (Çevrimiçi), <https://kk.rks-gov.net/mamushe/News.aspx>, 8 Mayıs 2017.

205 "Dik Dur Eğilme Mamuşa Seninle", **Radikal**, 1 Nisan 2014, (Çevrimiçi), <http://www.radikal.com.tr/politika/dik-dur-egilme-mamusa-seninle-1184340/>, 8 Mayıs 2017.

206 "Erdoğan'ın 3. balkon konuşmasının tam metni: 74 milyonun hükümeti olacağız", **T24**, 12 Haziran 2011, (Çevrimiçi), <http://t24.com.tr/haber/erdoganin-3-balkon-konusmasinin-tam-metni-74-milyonun-hukumeti-olacagiz.150677>, 8 Mayıs 2017.

niteliktedir. Bu doğrultuda Türkiye'deki yerel yönetimler "dost ve kardeş" ülkelerin kentleriyle yoğun olarak kardeş şehir ilişkileri sürdürmektedir. Yapılan görüşmede Geçitkale (KKTC) Belediye Başkanı Hasan Öztaş, ülkesinin "tecrit edilmiş ve ambargolarla ezilmekte" olduğunu vurgulamış ve Türkiye'deki belediyelerin çok uzun yıllardır, KKTC belediyelerini, kardeş şehir ilişkileri aracılığıyla, hem ekonomik anlamda desteklediklerini hem de uluslararası alanda diplomatik açılımlar yapmalarına yardımcı olduklarını belirtmiştir. Siyasal / ideolojik motivasyonun bir boyutu da Türkiye'nin söz konusu dost ve kardeş ülkelerdeki imajı meselesidir. Yapılan görüşmede Mersin Büyükşehir Belediye Başkanı Burhanettin Kocamaz özellikle Türk Cumhuriyetleri ile kardeş şehir ilişkilerinde Türkiye'nin "ağabey" imajına vurgu yapmış ve bu ilişkilerinin Türkiye'nin itibarı için çok önemli olduğunu söylemiştir. Bu durum yerel yönetimler açısından dış politikaya dair önceliklerin yanında, iç politikadaki imaj kaygısının da önemli olduğunu gösterir. Nitekim Türkiye Belediyeler Birliği'nin düzenlediği Yerel Diplomasi Çalıştayı'nda yaptığı açılış konuşmasında Genel Sekreter Hayrettin Güngör'ün, yerel yönetimlerin uluslararası alandaki çalışmalarıyla ilgili "Belediyelerin yurtdışı faaliyetleri, kapasitesinin büyüklüğünü gösterir." ifadesi bunu gösterir niteliktedir. Türk Dünyası Belediyeler Birliği'nin düzenlediği Kardeş Şehir Çalışmaları Konulu Toplantı'nın raporunda ise bu konu şu şekilde ifade edilmiştir:

*"Belediyelerin, kardeş şehir faaliyetlerinin ulusal dış politikayı tamamlayan, geliştiren, uzun vadede yerel işbirlikleri sayesinde yeni kanallar işlevinin yanında, iç politikaya yönelik tanıtıcı işlevini de esas aldıkları tespit edildi."*²⁰⁷

207 **Türk Dünyası Üye Belediyeler Dış İlişkiler ve Kültür/Sosyal İşler Müdürleri "Kardeş Şehir Çalışmaları" Konulu Toplantı Raporu,** Türk Dünyası Belediyeler Birliği, 2017.

“Gönül coğrafyası” ve “dost ve kardeş ülkeler” politikasının dışında, Türkiye'deki yerel idarelerin % 27'lik oran ile en çok kardeş şehir ilişkisi kurduğu kentlerin AB ülkelerinden olması da şüphesiz Türkiye'nin AB uyum sürecinden bağımsız düşünülemez. Bu noktada AB fonlarının etkisi de kayda değer olup örneğin Bağcılar Belediye Başkan Yardımcısı Kenan Gültürk ve Şişli Belediyesi Dış İlişkiler Uzmanı Simten Birsöz İnanç kardeş şehir seçiminde çeşitli vasıtalarla hibe sağlanan AB projelerinde ortaklık yapabilecekleri kentleri öncelediklerini ifade etmiş, Türkiye Belediyeler Birliği'nin düzenlediği Yerel Diplomasi Çalıştayı'nın Yerel Diplomasi Paydaşları oturumunda bir sunum yapan AB Bakanlığı Proje Uygulama Dairesi Başkanı Bülent Özcan, kardeş şehir çalışmalarının işlevselleşmesi için ağlar ve platformlar hibe programı çerçevesindeki şehir eşleştirme (town twinning) başlığından bahsetmiştir. Siyasi / ideolojik motivasyonun etkisinin görülebildiği alanlardan birisi de yönetici kadroların değişmesi ile fonksiyonunu yitiren kardeş şehir ilişkileridir. Türk Dünyası Belediyeler Birliği'nin düzenlediği Kardeş Şehir Çalışmaları Konulu Toplantı'nın raporunun sorunlar başlığında, bu durum, “Her iki tarafta da değişen yönetimler ve seçimler sebebiyle ilişkilerin sekete uğraması” şeklinde özetlemiştir. Pek tabii siyasal alandaki bu değişimlere rağmen ilişkilerini sürdüren kardeş şehirler de bulunmaktadır. Türkiye Belediyeler Birliği'nin Yerel Diplomasi Çalıştayı'nda Yerel Diplomasi Paydaşları oturumunun moderatörlüğünü üstlenen CEMR Ulusal Hedefi Başkan Yardımcısı Gaye Doğanoğlu, Antalya Büyükşehir Belediyesi'nin 1989 yılından beri Nürnberg (Almanya) ile kardeş şehir olduğunu ve belediyenin, Doğru Yol Partisi, Cumhuriyet Halk Partisi ve Adalet ve Kalkınma Partisi tarafından yönetildiği dönemlerde de ilişkilerin aynı şekilde devam ettiğini kaydetmiştir.

Siyasal / ideolojik motivasyonun izinin sürülebileceği bir alan da devletler arasındaki politik gerilimler sonucunda iptal edilen kardeş şehir protokolleridir. Siyasi ilişkiler veya ideolojiler kardeş şehirlerin kurulmasında olduğu kadar sona ermesinde de belirleyici olabilmektedir. Tarihi / kültürel, ekonomik ve coğrafi motivasyon tiplerinden farklı olarak siyasi / ideolojik motivasyon hızlı bir biçimde, olumlu veya olumsuz yönde değişim gösterebilmektedir. Türkiye – İsrail ilişkilerinin Filistin meselesi sebebiyle gerginleştiği dönemde Bursa Büyükşehir Belediye Meclisi, Meclis Üyesi M. Semih Pala'nın önerisiyle Herzliya (İsrail) ile kardeş şehir ilişkisi hakkında 2006 yılında "yeniden gözden geçirme"²⁰⁸ ve 2009 yılında "iptal etme"²⁰⁹ kararı almıştır. Burada, Türkiye'deki belediyelerin Ortadoğu'da en çok Filistin'deki kentler ile kardeş şehir ilişkisi kurduğu²¹⁰ ve bu ilişkilerin ilk olarak 2000 yılında başladığı göz önüne alındığında, bu trendin ulusal dış politika hassasiyetleri ve iç politika söylemleriyle doğrudan ilintili olduğu söylenebilir. Türkiye Belediyeler Birliği'nin düzenlediği Yerel Diplomasi Çalıştay'ında söz alan Alanya Belediyesi Turizm ve Halkla İlişkiler Daire Başkanı Nurkan Şaşmaz, 2016 yılında, Türkiye – Avusturya arasında politik gerilime sebep olan, Viyana Uluslararası Havalimanı'ndaki panolarda Türkiye aleyhtarı ifadelerin yer alması şeklindeki pano krizi sonrası, söz konusu havalimanının yer aldığı ve Alanya'nın kardeş şehri olan Schwechat ile 15 yıldır süren protokolün meclis kararıyla sonlandırıldı-

208 **"14.09.2006 Tarihli Meclis Kararları"**, (Çevrimiçi), http://www.bursa.bel.tr/?bolum=sayfa&id=102&tur=karar&meclis_id=61, 8 Mayıs 2017.

209 **"15.01.2009 Tarihli Meclis Kararları"**, (Çevrimiçi), http://www.bursa.bel.tr/?bolum=sayfa&id=102&tur=karar&meclis_id=28, 8 Mayıs 2017.

210 Mahalli İdareler Genel Müdürlüğüne Ait Kardeş Kent İstatistik Verileri'ne göre Türkiye'deki belediyelerin Filistin'deki kentlerle 33 adet kardeş şehir ilişkisi bulunmakla birlikte, belediyelerin internet siteleri üzerinden bir araştırma yapıldığında sayının daha yüksek olduğu görülmektedir.

ğını ve bu kararın basında yankı bulduğunu²¹¹ ifade etmiştir. Son olarak 11 Mart 2017 tarihinde Türkiye ile Hollanda arasında yaşanan siyasi krizin²¹² kardeş şehir ilişkilerine önemli yansımaları olmuştur. Bu krizin ardından Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan aşağıda yer alan ifadeleri sonrasında İstanbul Büyükşehir Belediye Meclisi oy birliği ile kardeş şehir protokolünü tek taraflı olarak sonlandırmıştır:

“Rotterdam Belediye Başkanı, İstanbul’la da kardeş şehirlermiş. Dün akşam Başbakanımıza söyledim, ‘Hemen İstanbul Belediye Başkanımıza söyleyelim, tek taraflı olarak bunlarla o kardeşlik akdini bozsun.’ Zira bizim bu tür insanlarla kardeş şehir olmamız mümkün değil.”²¹³

Benzer olarak Gaziantep Büyükşehir Belediyesi de kardeş şehirlerinin isimlerinin yer aldığı “kardeş şehirler yolu”nda-ki Nijemegen (Hollanda) tabelasını kaldırmış²¹⁴ ve Belediye Başkanı Fatma Şahin, 11 yıl önce kardeş şehir oldukları Nijemegen Belediyesi’ne yaşananlara tepki göstermesini talep ettikleri aksi halde kardeş şehir ilişkilerini sonlandıracaklarını ifade eden bir mektup göndermiştir.²¹⁵

211 “Alanya Belediyesi pano krizi sonrası Schwechat ile kardeşliği bitirdi,” **Hürriyet**, 17 Ağustos 2016, (Çevrimiçi), <http://www.hurriyet.com.tr/alanya-belediyesi-pano-krizi-sonrasi-schwechat-40198031>, 8 Mayıs 2017.

212 11 Mart 2017’de Hollanda hükümetinin T.C. Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu’nun uçağının iniş iznini iptal etmesiyle başlayan kriz aynı gün T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı Fatma Betül Sayan Kaya’nın sınır dışı edilmesiyle devam etmiştir.

213 “Son dakika: İBB’den jet Rotterdam kararı”, **Cnn Türk**, 15 Mart 2017, (Çevrimiçi), <http://www.cnnturk.com/turkiye/son-dakika-ibb-den-jet-rotterdam-karari>, 8 Mayıs 2017.

214 “Gaziantep’ten, Hollanda’ya tabelalı tepki”, **Sözcü**, 14 Mart 2017, (Çevrimiçi), <http://www.sozcu.com.tr/2017/gundem/gaziantep-te-hollanda-ya-tabelali-tepki-1733179/>, 8 Mayıs 2017.

215 “Gaziantep’ten Hollanda’ya Tepki”, **Gaziantep Büyükşehir Belediyesi**, 14 Mart 2017, (Çevrimiçi), <https://gantep.bel.tr/haber/gaziantep-ten-hollandaya-tepki-5128.html>, 8 Mayıs 2017.

Siyasi krizler sonucunda Türkiye'deki yerel idarelerin kardeş şehir ilişkilerini sonlandırdıkları veya askıya aldıkları örneklerin yanında tersi durumlar da mevcuttur. Türkiye Belediyeler Birliği'nin düzenlediği Yerel Diplomasi Çalıştayı'nda Yerel Diplomasi Paydaşları oturumu moderatörü ve CEMR Ulusal Heyeti Başkan Yardımcısı Gaye Doğanoğlu, Rostov (Rusya) ile 1995'te başlayan kardeş şehir ilişkilerinin 2016 yılının Kasım ayında yaşanan uçak krizi sonrasında Rostov tarafından sonlandırıldığını söylemiştir. Bununla beraber siyasi krizlere rağmen kardeş şehir ilişkisinin devam ettiği durumlar da vardır. Aynı toplantıda konuşan İstanbul Büyükşehir Belediyesi Dış İlişkiler Müdürü Fahri Murat Tuncay, kardeş şehirleri Köln (Almanya) Belediyesi'nin şehre Ermeni Soykırımını Anıtının yapılması kararının ardından İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Kadir Topbaş'ın, dostluğu bulunan Köln Belediye Başkanına, durumun Türkiye için önemini arz eden bir mektup yazdığını ve kardeş şehir ilişkilerinin iptalinin henüz söz konusu olmadığını ifade etmiştir.

Görüldüğü üzere Türkiye'deki yerel yönetimlerin yurtdışı kardeş şehir ilişkilerinin nasıl bir motivasyonla kurulduğu sorusuna çeşitli yanıtlar bulunmaktadır. Örnekler analiz edildiğinde, en önemli motivasyonun siyasi / ideolojik ve tarihsel / kültürel olduğu görülmekte, bunları son zamanlarda gündeme gelen ekonomik motivasyon takip etmektedir. Tarihsel / kültürel motivasyon, göç gibi bağlar sayesinde, ekonomik motivasyon ise şehirlere dair üretim ve yatırım alanları ile yerel özelliğini göstermektedir. Tarihsel / kültürel motivasyon sınıfında, aslında çok da yerel veya şehre özel sayılamayan, ulusal düzeyde ülkelerin veya toplumların bağlarının belirleyici olduğu birçok örneğe de rastlanmaktadır. Siyasi / ideolojik motivasyonda ise daha merkezî bir manzara görülmektedir. Son olarak

coğrafi motivasyon ise diğerlerinin desteklenmesinde ve pekişmesinde önemli bir yer tutmakla beraber tek başına bir etki alanı oluşturmamaktadır.

• **Faaliyetler Açısından**

Türkiye'deki belediyelerin yurtdışındaki kardeş şehirleri ile gerçekleştirdiği faaliyetler incelendiğinde hem yerel yönetimler arasında resmî düzeyde sayılabilecek hem de toplumsal yönü olan etkinliklerin yapıldığı göze çarpmaktadır. Bunları, ilk bölümdeki sınıflandırma açısından irdelediğimizde ise sırasıyla daha çok kültür / sanat ve spor, sosyal sorumluluk ve beledi / enformasyonel olan faaliyetler ön plana çıkmaktadır.

Yapılan görüşmede ilişkinin sürdürülebilirliğinin toplumsal bağların kuvvetine bağlı olduğunu söyleyen Mersin Büyükşehir Belediye Başkanı Burhanettin Kocamaz, kardeş şehir faaliyetlerine sivil toplum örgütlerini, işadamlarını ve gençleri muhakkak dahil ettiklerini vurgulamıştır. Tarsus Belediye Başkanlığı döneminde, kardeş şehri Azkanay (Tatristan)'da düzenledikleri ve kültür / sanat faaliyeti olarak sayılabilecek Osmanlı giysileri defilesinin Türkiye'ye dair bir sempati ve merak oluşturduğunu ve bunun gibi faaliyetler sayesinde kardeş şehir ilişkilerinin kağıt üzerinde kalmadığını söylemiştir. Şişli Belediyesi Dış İlişkiler Uzmanı Simten Birsöz İnanç da kardeş şehirleriyle düzenledikleri kültür / sanat faaliyetlerinin önemsediklerinin altını çizmiş ve örnek olarak Kopenhag (Danimarka), Edinburgh (İngiltere) ve Hamburg (Almanya) ile ortaklaşa düzenledikleri Mimari ve Kent Yaşamı Festivalini ve belediye olarak düzenledikleri Onur Haftası etkinliklerine Amsterdam (Hollanda)'dan ziyaretçiler davet etmelerini göstermiştir. Bağcılar Belediye Başkan Yardımcısı Kenan Gültürk de kardeş şehirleri ile yılda en az bir etkinlik yaptıkları ve halka açık

sanat faaliyetlerinin bunlarda önemli yer tuttuğunu ifade etmiştir. Kardeş şehirleri Hamm'da yaşayan ve daha önce Türkiye'yi hiç görmemiş Türk asıllı gençler için Mozaik Derneği işbirliğinde düzenledikleri Türkiye kültür gezisi programı bu faaliyetlere örnek teşkil etmektedir.²¹⁶ Türkiye Belediyeler Birliği'nin düzenlediği Yerel Diplomasi Çalıştayında yaptığı sunumda, Büyükçekmece Belediyesi Dış İlişkiler Müdürü Abdülhamit Pehlivan, kardeş şehirlerinde yaşayan heykeltıraşların eserlerinin 17 yıldır ilçe meydanlarında sergilendiğini, yine kardeş şehirleri Gelsenkirchen (Almanya) ile futbol turnuvaları düzenlediklerini, bir diğer kardeş şehirleri Cheonan (Kore)'da düzenlenen Dünya Dans Festivali'ne her yıl katılımcı gönderdiklerini hatta 2016 yılında ekiplerinin Halk Dansları dalında şampiyon olduklarını söylemiştir.²¹⁷ Bunların dışında İstanbul ve Köln (Almanya) arasında Türkiye Satranç Federasyonu işbirliğinde kardeş şehir dostluk maçı,²¹⁸ Ümraniye Belediyesi'nin daveti ile kardeş şehri Fojnica (Bosna Hersek)'dan gelen heyetle birlikte gerçekleştirdikleri 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı etkinlikleri,²¹⁹ Bağcılar Belediyesi'nin kardeş kenti Almatı ve Çimkent (Kazakistan)'te, Beykoz (İstanbul) Belediyesi'nin de kardeş şehri Prizren (Kosova)'de her yıl

216 "Almanya'dan Gelen Öğrenciler Bağcılar'da Ağırlandı", **Bağcılar Belediyesi**, 28 Nisan 2017, (Çevrimiçi), <http://m.bagcilar.bel.tr/icerik/174/17356/almanyadan-gelen-ogrenciler-bagcilar-da-agirlandi.aspx>, 9 Mayıs 2017.

217 "Büyükçekmece, Kore'de Dünya Şampiyonu Oldu", **Milliyet**, 3 Ekim 2016, (Çevrimiçi), <http://www.milliyet.com.tr/buyukcekmece-kore-de-dunya-sampiyonu-istanbul-yerelhaber-1577899/>, 9 Mayıs 2017.

218 "İstanbul - Köln 'Kardeş Şehir' Dostluk Maçı Yapılacaktır", **Türkiye Satranç Federasyonu**, (Çevrimiçi), <http://www.istanbul.tsf.org.tr/eslendirme-sonuclar-kulupler/79-turnuvalar/79-turnuvalar/etkinlik-takvimi/608-istanbul-koeln-dostluk-mac-yapilacaktir>, 9 Mayıs 2017.

219 "Kardeş şehir Fojnica'dan Ümraniye'ye ziyaret", **Ümraniye Belediyesi**, (Çevrimiçi), <http://www.umraniye.bel.tr/tr/main/pages/kardese-hir-fojnicadan-umraniyeye-ziyaret/133>, 9 Mayıs 2017.

düzenlediği Ramazan etkinlik ve iftarları,²²⁰ organize edilen çok sayıda konser, sergi, festival vb. etkinlikler Türkiye'deki yerel yönetimlerin yurtdışındaki kardeş şehirleriyle gerçekleştirdikleri kültür, sanat ve spor faaliyetleri olarak sıralanabilir. Bu tipte düzenlenen faaliyetlerin en yoğun olarak kültür, ikinci olarak sanat ve son olarak spor alanında olduğu görülmektedir.

Motivasyonlarda önemli bir ağırlığı olan “gönül coğrafyası”, “Türkiye'nin ağabey imajı” gibi hassasiyetlerin yansımaları olarak sosyal sorumluluk ve yardım faaliyetlerinin de fazlasıyla görüldüğü söylenebilir. Zira Türkiye'nin bahsi geçen “dost ve kardeş ülkeler”e göre hem yerel yönetim alanında daha gelişmiş hem de ekonomi olarak daha kalkınmış bir ülke olması bu durumun önemli bir sebebidir. Sosyal sorumluluk faaliyetleri olarak sınıflandırılacak çalışmalardan bazıları şunlardır: Altındağ (Ankara) Belediyesi'nin kardeş şehri Visoko (Bosna Hersek)'de inşa ettirdiği kültür merkezi,²²¹ Keçiören (Ankara) ve Şahinbey (Gaziantep) Belediyelerinin kardeş şehirleri Gorazde (Bosna Hersek)'de ortaklaşa yaptırdıkları Fatih Sultan Mehmed İslam Kültür Merkezi,²²² Keçiören Belediyesi'nin TİKA işbirliğinde kardeş şehri Merkez Jupa (Makedonya)'daki belediye binasının yenileme çalışmaları²²³, ve bir diğer kardeş şehri

220 “Almatı'da İftar”, **Bağcılar Belediyesi**, 21 Haziran 2016, (Çevrimiçi), <http://bagcilar.bel.tr/Content.aspx?ContentID=16625&CategoryID=1222>, 9 Mayıs 2017.

221 “Altındağ Belediyesi'nden Bosna'ya Dev Yatırım”, **Türk Dünyası Belediyeler Birliği**, 10 Kasım 2017, (Çevrimiçi), <http://www.tdbb.org.tr/?p=3609&lang=tr>, 9 Mayıs 2017.

222 “Bosna Hersek'te Keçiören İmzası”, **Türk Dünyası Belediyeler Birliği**, 23 Haziran 2014, (Çevrimiçi), <http://www.tdbb.org.tr/?p=3558&lang=tr>, 9 Mayıs 2017.

223 “Makedonya'da Keçiören Damgası”, **Türk Dünyası Belediyeler Birliği**, 21 Mayıs 2014, (Çevrimiçi), <http://www.tdbb.org.tr/?p=3534&lang=tr>, 9 Mayıs 2017.

El Halil (Filistin)'e sulama tankeri bağışı,²²⁴ İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin destekleriyle kardeş şehri Mogadişu (Somali)'da başlatılan temizlik kampanyası,²²⁵ Pendik (İstanbul) Belediyesi'nin kardeş şehri Novi Pazar (Sırbistan)'a yaptırdığı spor salonu,²²⁶ Selçuklu (Konya) Belediyesi'nin TİKA işbirliğinde kardeş şehri Kongaz (Gagauzya / Moldova)'daki su kuyusu açma ve engelli taşıma aracı temini projesi,²²⁷ Pendik ve Zeytinburnu (İstanbul) Belediyelerinin kardeş şehirleri Madan (Bulgaristan)'a devam eden röntgen cihazı bağış projeleri, Altınova (Yalova) Belediyesi'nin Türk Dünyası Belediyeler Birliği işbirliğinde kardeş şehri Merkez Jupa (Makedonya)'ya itfaiye aracı bağışı.²²⁸ Bunlar ve benzeri faaliyetlerin yanında afet durumlarındaki insani yardımlar da bu başlık altında sayılabilir. Görüldüğü üzere Türkiye'deki belediyelerin yurtdışındaki kardeş şehirleriyle sosyal sorumluluk faaliyetleri, karşılıklı işbirliğine dayanan projelerden ziyade Türkiye tarafının tek taraflı olarak gerçekleştirdiği çeşitli maddi yardımlar şeklindedir. Türk Dünyası Belediyeler Birliği'nin düzenlediği Kardeş Şehir Çalışmaları Konulu Toplantı'nın raporunda bu durum "ilişkilerin tek taraflı olması ve yardım odaklılık" sorunu olarak nitelendirilmiştir. Benzer şekilde Türkiye Belediyeler Birliği'nin

224 "Keçiören'den Kardeş Filistin Belediyesine Anlamlı Hediye", **Keçiören Belediyesi**, 22 Mart 2017, (Çevrimiçi), http://www.kecioren.bel.tr/KECIOREN%E2%80%99DEN_KARDES_FILISTIN_BELEDIYESINE_ANLAMLI_HEDIYE-2353-haber.html, 9 Mayıs 2017.

225 "İstanbul Büyükşehir Belediyesinin Somali'ye Çevre Desteği", **Haberler.com**, 7 Eylül 2013, (Çevrimiçi), <http://www.haberler.com/istanbul-buyuksehir-belediyesinin-somali-ye-cevre-5032710-haberi/>, 9 Mayıs 2017.

226 "Pendik'ten Novi Pazar'a spor salonu", **Mimdap**, 5 Haziran 2012, (Çevrimiçi), <http://www.mimdap.org/?p=91574>, 9 Mayıs 2017.

227 "Başbakan Yıldırım TİKA'nın projelerinin açılışını yaptı", **Anadolu Ajansı**, 6 Mayıs 2016, (Çevrimiçi), <http://aa.com.tr/tr/dunya/basbakan-yildirim-tikanin-projelerinin-acilisini-yapti/812429>, 9 Mayıs 2017.

228 "TDBB'den Jupa'ya itfaiye aracı", **Karar**, 29 Eylül 2016, (Çevrimiçi), <http://www.karar.com/yalova/tdbbden-jupaya-itfaiye-araci-259589#>, 9 Mayıs 2017.

düzenlediği Yerel Diplomasi Çalıştayı'nda Genel Sekreter Hayrettin Güngör, faaliyetlerin yardım temelli olmasının sebebinin tarafların eşit koşullara sahip olmaması olduğunu söylemiş, aynı toplantıda Nilüfer (Bursa) Belediyesi yetkilisi "Karşılıklılık ilkesine önem vermeliyiz, hep vermek üzerine düşünmemeli 'Bu ilişkiden ben ne alabilirim?' diye sormalıyız" demiştir.

Yukarıda bahsi geçen kültür, sanat ve spor ile sosyal sorumluluk faaliyetleri toplumsal görünürlüğü yüksek nitelikte olup yerel idareler arasındaki kardeş şehir etkinliklerinin önemli bir kısmını da genellikle resmî makamlar arasındaki beledi / enformasyonel faaliyetler oluşturmaktadır. Bu tip faaliyetler taraflar arasında genellikle yerel idare vb. konulara yönelik bilgi ve tecrübe paylaşımı programları, personel değişimi ve teknik ziyaretleri kapsar. Bağcılar Belediye Başkan Yardımcısı Kenan Gültürk, kardeş şehirleriyle dezavantajlı gruplar (kadınlar, çocuklar, engelliler, göçmenler vs.), enerji verimliliği, vatandaşlık hizmetleri, çevre sorunları gibi konularda tecrübe paylaşımı yaptıklarını, kardeş şehir ilişkilerinin güven duygusunu arttırması sebebiyle verilerin daha kolay paylaşıldığını ve prosedürlerin daha hızlı ilerlediğini söyleyerek Hamm (Almanya) Belediyesi'yle karşılıklı olarak gerçekleştirdikleri üç haftalık personel değişim programını örnek vermiştir. Bismil Belediye Başkan Yardımcısı Ramazan Altunç, kardeş şehirleri Montreuil (Fransa) ile özellikle organik tarım, tarımda verimliliğin artırılması, yeşil alan düzenlemeleri, kimyasal ilaç kullanımı, toprak erozyonunun önlenmesi gibi konularda çeşitli ziyaret, teknik gezi vb. projeler yürüttüklerini ve bu yolla Bismil'e artı değer kattıklarını ifade etmiştir. Türk Dünyası Belediyeler Birliği de, bünyesinde kurduğu Uluslararası Yerel Yönetimler Eğitim ve Araştırma Merkezi aracılığıyla, kardeş şehirler ya da işbirliği halindeki yerel yönetimler arasında

bilgi ve tecrübe paylaşımı programları düzenlemektedir. Düzce Belediyesi'nin kardeş şehri Sainshand (Moğolistan)'dan uzmanların da yer aldığı heyetin, Türk Dünyası Belediyeler Birliği'nin Düzce'de düzenlediği şehir planlama konulu iki haftalık uygulamalı uzman eğitimi ve Gagauzya (Moldova) Belediye Başkanları için kardeş şehirleri Pendik, Maltepe (İstanbul), Selçuklu Belediyeleri ile beraber düzenlediği Yerel Yönetimlerde Alternatif Enerji Kaynakları ve Asfalt Çalışmaları konulu bilgi ve tecrübe paylaşımı programı örneklerden bazılarıdır.

Son olarak Türkiye'deki yerel yönetimlerin yurtdışındaki kardeş şehir ilişkileri çerçevesindeki eğitim faaliyetlerinin ise sınırlı olduğu görülmektedir. Bu kısıtta, Türkiye'deki belediyelerin eğitim alanında yetkilerinin bulunmaması ve yine belediyelerin yabancı öğrencilere burs vermesinin kanunen mümkün olmaması, eğitim faaliyetlerinde Milli Eğitim Bakanlığı, İl Milli Eğitim Müdürlükleri, Yükseköğretim Kurulu gibi merkezî bürokrasi kurumlarının süreçte olması gerekliliği ve bunun getirdiği prosedürel zorluklar, ülkeler arasındaki eğitim sistemine dair farklılıklar ve belediyelerin eğitim etkinliklerini bir faaliyet alanı olarak önceliklemeleleri etkilidir. Eğitim faaliyetleri, kardeş şehir ilişkilerinde nadir görülen bir tip olmakla birlikte birtakım örnekler mevcuttur. Mersin Büyükşehir Belediye Başkanı Burhanettin Kocamaz, yapılan görüşmede eğitim faaliyetlerine örnek olarak Azkanay (Tataristan)'dan gelen alternatif tıp uzmanlarının Mersin'de eğitim aldıklarından bahsetmiştir. Kardeş şehir İzmir ve Bakü arasında, İzmir Milli Eğitim Müdürlüğü, Matematiksel Güç ve İnovatif Tasarım Derneği, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı ve Bakü Tahsil İdaresi işbirliğindeki İzmir-Bakü Matematik Eğitimi Kardeşlik Köprüsü²²⁹ projesi ve bu kapsamda gerçekleştirilen çalıştaylar eğitim

229 "İzmir-Bakü Matematik Eğitimi Kardeşlik Köprüsü / İzmir-Baku Mat-

alanındaki faaliyetler için orijinal bir örnek olmakla birlikte yerel yönetimlerin, projenin hazırlanması ve yürütülmesinde herhangi bir etkisi ve rolü bulunmamaktadır. Bunun yanında Afyonkarahisar Belediyesi'nin Hamm (Almanya) ile kardeş şehir ilişkileri kapsamında iki kentin liselerinin²³⁰ (Süleyman Demirel Fen Lisesi ve Landschul Schloss Heessen Fen Lisesi), Bergama (İzmir) Belediyesi ile Böblingen (Almanya) arasındaki kardeş şehir ilişkisi kapsamında da yine iki kentin liselerinin²³¹ (Yusuf Kemalettin Perin Anadolu Lisesi ve Kaufmanisches Schulzentrum Lisesi) kardeş okul olması ve çok fazla olmamakla beraber bu kapsamda gerçekleşen faaliyetler (ziyaretler, sergiler vs.) eğitim sınıfında değerlendirilebilir.

Görüldüğü üzere Türkiye'deki belediyelerin yurtdışındaki kardeş şehirleriyle gerçekleştirdikleri faaliyetler kültür, sanat ve spor ile sosyal sorumluluk faaliyetleri tiplerinde yoğunlaşmakta olup son zamanlarda beledi / enformasyonel faaliyetler de önemini arttırmıştır. Eğitim faaliyetlerinin ise kardeş şehir ilişkilerinde kayda değer bir yer kaplamadığı söylenebilir.

Yukarıda bahsi geçen etkinliklerin bütçesi ise çeşitli yollarla oluşturulmaktadır. Yapılan mülakatlar ve saha gözlemleri neticesinde yerel yönetimlerin kardeş şehir faaliyetleri için gerekli harcamalarının, genellikle belediye bütçesinden

---

hematics Education Bonding Bridge 23-30.06.2016", **Matematiksel Güç ve İnovatif Tasarım Derneği**, (Çevrimiçi), <http://magit.org.tr/index.php/18608-izmir-baku-matematik-egitimi-kardeslik-koprusu-23-30-haziran-2016>, 9 Mayıs 2017.

230 "Kardeş Şehir Hamm'la Spor ve Eğitim Alanında Yeni İşbirliği", **Afyon Haber**, 22 Mart 2016, (Çevrimiçi), <http://www.afyonhaber.com/kardesh-sehir-hamm-la-spor-ve-egitim-alaninda-yeni-isbirligi/140947/>, 9 Mayıs 2017.

231 "Bergama-Böblingen Kardeş Şehir ve Kardeş Okul Projesi", **Stuttgart Eğitim**, 10 Ekim 2012, (Çevrimiçi), <http://www.stuttgartegitim.de/bergama-boblingen-kardesh-sehir-ve-okul-projesi/>, 9 Mayıs 2017.

karşılandığı, bunun yanında AB'nin çeşitli hibe programlarından, Türkiye'deki kimi kuruluşların fon veya destekleme programlarından (Türk Dünyası Belediyeler Birliği, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı Tanıtma Fonu vs.) yararlanılarak gerçekleştirildiği görülmektedir. Kardeş şehir faaliyetleri ile ilgili belirtilmesi gereken hususlardan birisi de gelenekselleşmiş, toplumsallaşmış etkinlikler yürüten kardeş şehirlerin dışında bir kısım ilişkilerin de sürdürülebilirlikten yoksun düzenli aralıklarla değil de bir defalık ziyaretlerle gerçekleşen etkinlikleri kapsaması meselesidir. Bunlara, kapsamlı bir programı olmayan ziyaretler, karşılıklı olarak sokak veya meydan isimlerinin verilmesi, bayram tebrikleri gibi etkinlikler örnek olarak verilebilir. Bu etkinlikler ilişkilerin sıcaklaştırılması ve toplumsallığının artırılması için önem arz etmekle birlikte, kardeş şehir ilişkileri, bunların yanı sıra düzenli faaliyetlerle desteklendiği takdirde işlevselleşebilmekte aksi halde el sıkışma seviyesinde kalmaktadır. Türkiye Belediyeler Birliği'nin düzenlediği Yerel Diplomasi Çalıştayında söz alan Karşıyaka (İzmir) Belediyesi Strateji Geliştirme Müdürü Turan Ateş bu durumu "Türkiye'deki kardeş şehir ilişkilerinin çoğu gezme amaçlı" diyerek eleştirmiş benzer eleştiriyi yapılan mülakatta Şişli Belediyesi Dış İlişkiler Uzmanı Simten Birsöz İnanç da dile getirmiştir.

Sonuç olarak, Türkiye'deki belediyelerin yurtdışı kardeş şehir ilişkilerinin kurulma motivasyonları ile gerçekleştirilen faaliyetler arasında bir uyum olduğu görülmektedir. Motivasyonlarda ağırlığın siyasi / ideolojik ve tarihsel / kültürel tiplerde olmasının ve bu motivasyonlar sonucunda öne çıkan "gönül coğrafyası" hassasiyetinin doğal bir sonucu olarak faaliyetler de kültür, sanat ve spor ile sosyal sorumluluk tiplerinde yoğunlaşmıştır.

Ulusal ile Yerel Arasında Kardeş Şehircilik

Kentlerin uluslararası alandaki bir faaliyet alanı olan kardeş şehircilik, yerel idarelerin bir girişimi olmakla beraber ulusal politikalardan ayrı olmadığı görülmektedir. Kardeş şehir girişimleri, ulusal boyutta, ülkenin yerel yönetimlerle ve kardeş şehircilik ile ilgili yasal mevzuatının çizdiği çerçevede ve çoğu zaman da dış politikaları etrafında şekillenir. Yerel idarelerin konuyla ilgili hareket alanını belirleyen unsurlardan birisi de bütçe kalemlerinin nasıl karşılandığı meselesidir. Birinci bölümdeki örnekler, ülkeler arasında bu anlamda farklılıklar olduğunu, kimilerinde yerel birimlerin daha serbest hareket ettiklerini kimilerinde ise merkezî otoritenin daha etkili olduğunu göstermektedir. Bununla beraber bu çalışma için incelenen faaliyetlerin hiçbirisinde ulusal politikayla tezat bir tablo çizen kardeş şehir projelerine rastlanmamıştır.

Yurtdışı kardeş şehir ilişkileri, Türkiye özelinde incelendiğinde belediyelerin bütçesel olarak nispeten bağımsız hareket ettiği görülse de süreçte, merkezî otorite epey etkilidir. Merkezî otoritenin etkisi, kardeş şehir faaliyetleri ile ilgili bir politika belirlenmesi ve bu doğrultuda belediyelerin yönlendirilmesi olarak değil, daha çok her bir ilişkinin kurulmasında alınması gereken izin şeklindedir. Dünyadaki uygulamalarda, üst mercilerden izin alınması örnekleri görülmekle birlikte bunun şart koşulmadığı uygulamalar da bulunmaktadır. Örneğin, ABD'de yerel yönetimler, ABD tarafından tanınmayan ülkelerin kentleriyle – söz konusu ülkeyle ABD'nin temaslarının bir diplomatik temsilcilik (Interest Section) üzerinden yürütülmesi şartıyla – kardeş şehir ilişkileri kurabilmektedir.²³² Buna örnek olarak ABD'nin resmî olarak tanımadığı Filistin ve Tayvan'ın Sister Cities

232 **"2016 Affiliation Policy"**, (Çevrimiçi), <http://www.sister-cities.org/sites/default/files/2016%20Affiliation%20Policy.pdf>, 10 Mayıs 2017.

International'ın internet sitesinde ülke başlığında yer alması ve Filistin'den²³³ beş, Tayvan'dan²³⁴ 33 kent ile kurulan kardeş şehir ilişkileri gösterilebilir. Bunun yanında ABD yerel idareleri, ülkeleri tarafından tanınan fakat diplomatik ilişki kurulmayan ülke kentleriyle de kardeş şehir ilişkisi kurabilmektedirler. Küba'dan 12 kent ile ABD yerel yönetimlerinin kardeş şehir ilişkisi kurması bu minvalde değerlendirilebilir.²³⁵ Bununla beraber Avustralya'da kardeş şehrin demokratik şekilde yönetilen bir ülkeden olması şartı aranırken Fransa'da protokol metninin imzadan önce valilikle paylaşılması gerekmektedir. Türkiye'de de, ikinci bölümde incelenen yasal mevzuattaki "İçişleri Bakanlığı onayı zorunluluğu" ve "dış politika uyumlu olma prensibi" belediyelerin, kardeş şehir seçimlerinin merkezî otoriteye tabi olduğunu gösterir. Bununla beraber, belediyelerin, onaylanan ve yürürlüğe giren kardeş şehirleri ile yürütecekleri faaliyetleri konusundaki tek ilgili mercii belediye meclisleridir; yerel yönetimler faaliyetleriyle ilgili, üst mercilerden bir onay almak veya üst mercilere bir bildirim yapmak zorunda değildirler.²³⁶ Faaliyetler konusunda dünyadaki uygulamalardaki trend de genelde bu şekilde olmakla birlikte birtakım istisnalar mevcuttur. Hindistan'da yerel yönetimler hem kardeş şehir ilişkisi kurmak için Kentsel Kalkınma Bakanlığı'ndan izin almak hem de her yıl gerçekleştirdikleri faaliyetler ile ilgili bir rapor hazırlayıp yine aynı makama ve Dışişleri Bakanlığı'na sunmak zorundadırlar. ABD'de ise bir bildirim

233 **"Interactive City Directory"**, (Çevrimiçi), <http://sistercities.org/interactive-map-location?city=&country=ps&province=>, 10 Mayıs 2017.

234 **"Interactive City Directory"**, (Çevrimiçi), <http://sistercities.org/interactive-map-location?city=&country=tw&province=>, 10 Mayıs 2017.

235 **"Interactive City Directory"**, (Çevrimiçi), <http://sistercities.org/interactive-map-location?city=&country=cu&province=>, 10 Mayıs 2017.

236 Burada, etkinlikler konusundaki serbestlik belirtilirken faaliyetler için gereken harcamaların, ikinci bölümde bahsedilen Belediye ve Bütçe Kanunları çerçevesinde gerçekleştirildiğinin altının çizilmesi gerekli görülmüştür.

yapma şartı olmamasına rağmen yerel yönetimler her yıl düzenlenen ödül töreninde (Sister Cities International Annual Awards) aday olabilmek için faaliyetlerini detaylı olarak sunmaktadır. Benzer durum Avrupa için Golden Stars of Twinning ödülleri aracılığıyla gerçekleşmektedir.

Türkiye'de kardeş şehir çalışmaları ile ilgilenen kurumlar göz önüne alındığında sürecin merkezî ayağının önemli olduğu söylenebilir. Bunda etkili olduğunu düşündüğümüz unsurlar şunlardır:

- Kardeş şehir faaliyetlerini koordine etme ve azami fayda sağlamaya yönelik politikalar,
- Kardeş şehir ilişkilerinin kurulma motivasyonunun yoğunlukla "siyasi / ideolojik" olması ve Türkiye'deki belediyelerin %43'ünün yönetimdeki siyasal partiden olması²³⁷
- Kardeş şehir çalışmalarında sivil toplum ayağının çok güçlü olmaması.

Kent diplomasisinin ve bunun bir çeşidi olan kardeş şehirciliğin devletler tarafından bir yumuşak güç olarak kullanıldığı düşünüldüğünde²³⁸ Türkiye'deki belediyelerin kardeş şehir faaliyetlerinin, merkez otorite tarafından koordine edilme çabası anlaşılmaktadır. Bir kamu kurumu olan Türkiye Belediyeler Birliği'nin düzenlediği Yerel Diplomasi Çalıştayı'nda Genel Sekreter Hayrettin Güngör'ün Dış İlişkiler İstişare Komisyonu kurulması ve belediyeler için stratejiler üretmesi önerisi ve Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'nın düzenlediği Kardeş Kent Uygulaması Değerlendirme Toplantısı'nda üzerinde durulan, mükerr-

237 "HT Seçim", (Çevrimiçi), **Haber Türk**, <http://www.haberturk.com/secim/secim2014>, 10 Mayıs 2017.

238 Jo Beall, David Adam, "Cities, Prosperity and Influence, The role of city diplomacy in shaping soft power in the 21st century", British Council, 2017, (Çevrimiçi), https://www.britishcouncil.org/sites/default/files/g229_cities_paper.pdf, 10 Mayıs 2017.

rer faaliyetlerin önlenmesi ve ülke kaynaklarının etkin ve verimli kullanılabilmesi için gelecekteki çalışmalara perspektif önerecek bir girişime başlama fikri tam da bu koordinasyon gayretini gösterir niteliktedir. Hali hazırda pek çok belediye çalışanı da bu ihtiyacı dile getirmektedir. Türk Dünyası Belediyeler Birliği'nin düzenlediği ve 47 belediyenin temsil edildiği Kardeş Şehir Faaliyetleri Konulu Toplantı'nın raporunda, "Beklenti ve Öneriler" başlığında geçen aşağıdaki ifadeler belediyelerin konuyla ilgili bakış açısını göstermesi açısından önemlidir:

- "Çatı kurumların etkili networkler oluşturması ve teşvik edici etkinlikler düzenlemeleri,
- Tüm yetkili kurumların (Dışişleri Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, belediyeler, birlikler vs.) yılda bir kez bir araya gelerek stratejilerin belirlendiği toplantılar düzenlemeleri,
- Belediye birliklerinin daha çok inisiyatif almaları ve üyelerini yönlendirmeleri"²³⁹

Yukarıda sayılan beklenti ve öneriler, Türkiye'deki kardeş şehir faaliyetlerinin merkezileşmesi trendinde belediyelerin de etkisi, rolü ve talebi olduğu tespitini desteklemektedir; fakat tablonun bu şekilde görünmesinde Türkiye'de uzun yıllardır iktidarda olan Adalet ve Kalkınma Partisi'nin, yerel yönetimlerin de yaklaşık yarısını idaresinde bulundurmasının etkisi yadsınamaz. Bu durumda kardeş şehir çalışmalarının merkez tarafından koordine edilmesi çoğu belediyenin hareket alanını daraltmayacak, aksine sürecin daha pratik ve rahat ilerlemesini sağlayacaktır. Zira, çalışma için gerçekleştirilen saha gözlemlerinde iktidar partisi dışındaki siyasal partilerin idaresindeki belediye temsilcilerinin, kar-

239 **Türk Dünyası Üye Belediyeler Dış İlişkiler ve Kültür/Sosyal İşler Müdürleri "Kardeş Şehir Çalışmaları" Konulu Toplantı Raporu,** Türk Dünyası Belediyeler Birliği, 2017.

deş şehir ilişkilerinin nispeten özerk bir alan olarak kalması talepleri göze çarpmaktadır. Türkiye Belediyeler Birliği'nin düzenlediği Yerel Diplomasi Çalıştayında söz alan Urla (İzmir) Belediyesi yetkilisi Hollanda ile yaşanan kriz sonucunda kendilerinin 28-30 Nisan 2017 tarihlerinde düzenleyecekleri Uluslararası Urla Enginar Festivali'ne davet ettikleri yurtdışı kardeş şehirleri ve diğer belediyelerin katılımları konusunda sorun yaşadıklarını ifade etmiştir. Aynı toplantıda konuşan Buca (İzmir) Belediyesi yetkilisi ise 'Kardeş şehir faaliyetleri dış politikaya uyumlu olmalı' kanısında değilim. Aksine kardeş şehir çalışmaları ikinci, alternatif bir kanal olabilir." şeklinde konuşmuştur. Bu tip uyumsuzluklar, belediyelerin genellikle, bağlı oldukları siyasi partilerin politik söylemleri doğrultusunda, siyasi / ideolojik motivasyonla kardeş şehir edinmelerinin doğal bir sonucu olarak görülebilir.

Son olarak sivil toplum kuruluşlarının kardeş şehir ilişkilerinde fazla bir etkisinin olmayışı, şehir yönetimine dair birçok görevi olan belediyelerin, süreçte merkezî bürokratik kurumlarla ilerlemesinin sebeplerinden biridir. Nitekim, birinci bölümde bahsedildiği üzere ABD ve AB'deki örneklerde kardeş şehir faaliyetlerinde sivil toplum kuruluşları fazlasıyla etkili ve belirleyicidir. Özellikle gönüllülük çalışmaları sayesinde proje üretilmesi ve yürütülmesi konusunda vatandaşlar etkinliklerin bir parçası olmakta ve deyim yerindeyse yerel yönetimlerin yükünü hafifletmektedirler. Hatta ABD'deki örneklerde gönüllülük esasıyla bağış toplama çalışmaları yapılmakta ve zaman zaman kimi faaliyetler bütünüyle vatandaşların inisiyatifinde yürütülebilmektedir. Yapılan görüşmelerde Türkiye'deki belediyelerin de kardeş şehir ilişkilerinde sivil toplumu içermeye gayretleri öğrenilse de bunun, sürekli bir ortaklık ilişkisinden ziyade genellikle bir defaya mahsus etkinliklere çeşitli dernekleri dahil etme veya fon kuruluşlarından hibe alabilmek amacıyla bir proje için kısa vadeli

ortaklıklar kurma biçiminde olduğu anlaşılmaktadır.

Türkiye'deki kardeş şehir çalışmalarının merkezî olarak yürütüldüğü, yerel yönetimlerin neredeyse hiçbir şekilde sürece yer almadığı istisnai bir uygulama da mevcuttur. "Diyanet İşleri Başkanlığınca, Türk Cumhuriyetleri ile Türk ve Müslüman topluluklarının buldukları ülkelerde yaşayan vatandaşların çeşitli ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla 1990'lı yılların başında Sovyet blokunun yıkılmasıyla başlatılan 'kardeşlik hukuku' uygulaması"²⁴⁰ yıllar içerisinde geliştirilerek 2006 yılında Kardeş Şehir Projesi olarak isimlendirilmiştir. Söz konusu projede Diyanet İşleri Başkanlığı'nın belirlediği stratejiler doğrultusunda Türkiye'deki şehirler il ve ilçe müftülükleri aracılığıyla yurtdışındaki kentlerle eşleştirilmekte ve yine Diyanet İşleri Başkanlığı'nın vizyonu doğrultusunda çalışmalar yapılmaktadır. Bu proje kapsamında Türkiye'deki kentler 93 ülkeden 208 kardeş şehir edinmiştir.²⁴¹ Proje için bağış toplama yetkisine sahip diğer paydaş kurum Türkiye Diyanet Vakfı, söz konusu programı: "Ümmet kardeşliğini tesis etmek için; herhangi bir ülkede Müslümanların yaşadığı bir şehir ile ülkemizdeki bir şehir kardeş yapılarak dini, eğitim, kültürel ve sosyal alandaki ihtiyaçları karşılayan nadide bir program" olarak tanımlamış ve proje kapsamında 100'den fazla cami, Kur'an kursu ve medresenin inşaat ve onarımlarının yapıldığını belirtmiştir.²⁴² Diyanet İşleri Başkanlığı'nın inisiyatifindeki bu çalışma, kardeş şehir ilişkilerinin, Türkiye ölçeğinde devletin

240 "93 ülkede 208 kardeş şehir", **T.C. Başbakanlık Diyanet İşleri Başkanlığı**, 6 Şubat 2017, (Çevrimiçi), <https://diyanet.gov.tr/tr/icerik/93-ulkede-208-kardesh-sehir/39467>, 10 Mayıs 2017.

241 **A.e.**

242 Bu faaliyetlerin detayları Milliyetçi Hareket Partisi Ankara milletvekili Özcan Yeniçeri'nin Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne ilettiği soru önergesine yine dönemin Başbakan Yardımcısı Emrullah Dinçer'in verdiği yazılı cevapta sıralanmıştır. <http://www2.tbmm.gov.tr/d24/7/7-39339c.pdf>, 10 Mayıs 2017.

uluslararası alanda yumuşak güç olarak kullanılmasına örnek teşkil etmektedir.

Türkiye'deki belediyelerin kardeş şehir faaliyetlerinin ulusal düzeyde yürütülme gayreti çeşitli örneklerle karşımıza çıkmakla beraber bunun ne derecede başarılılabildiği tartışmalıdır. Bu çalışma için yapılan araştırmalarda elde edilen istatistikî verilerde daha önceki bölümde de belirtilen bir takım tutarsızlıklara rastlanmıştır. Yine daha önce vurgulandığı üzere kardeş şehir çalışmalarından birincil olarak sorumlu olan Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü'nün hazırladığı Kardeş Kent İstatistik Verileri'nin en son güncellenme tarihi 5 Mayıs 2017 olup söz konusu kurumda bu belge haricinde herhangi bir doküman bulunmamaktadır. Türkiye'de belediyeler dışında bölgesel ve ulusal düzeyde kardeş şehircilikle ilgilenen kurumların sayıca fazlalığı (İçişleri Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı, Yurtdışı Türkler Başkanlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı, Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı, Türkiye Belediyeler Birliği, Türk Dünyası Belediyeler Birliği, Marmara Belediyeler Birliği vs.) ve aralarındaki koordinasyon eksikliğinin bahsi geçen merkezileş(eme)me sorununun sebepleri olduğu düşünülebilir. Bununla beraber Türkiye'deki belediyelerin çoğunun hukuki mevzuattan haberdar olmaları ve gereklilikleri yerine getirmeleri ve genellikle Türkiye'nin dış politikası doğrultusunda kardeş şehir edinmeleri, sürecin merkezden bağımsız yürütülmediğinin göstergesidir.

SONUÇ

Bu çalışma, Türkiye'deki belediyelerin kardeş şehir ilişkilerinin sınıflandırılmasını ve yerel inisiyatifler ile merkezî politikalar bağlamında nasıl konumlandığının tespit edilmesi amacıyla, iki ana bölüm üzerine inşa edilmiştir. İlk bölümde kardeş şehirciliğin de içinde yer aldığı "kentler diplomasi" kavramının literatürdeki yeri üzerinde durulmuş, ardından kardeş şehir faaliyetlerinin dünyadaki farklı ülkelerde ortaya çıkışı ve gelişimi detaylı olarak örneklerle analiz edilmiş ve uygulamaların gerçekleştiği yasal mevzuat karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Kardeş şehir çalışmalarının ABD, Çin, Japonya, Rusya, Avustralya, Yeni Zelanda ve Avrupa devletleri gibi pek çok ülkede sıkça kullanılan bir uygulama alanı olduğu görülmüştür. Kardeş şehir ilişkilerinin en yoğun olarak kullanıldığı ABD ve AB ülkelerinde ise önemli bir ayırım göze çarpmaktadır. AB ülkelerinin kentleri, "Avrupa kimliği" adına ve AB entegrasyon sürecini derinleştirmek amacıyla genellikle yine aynı bölgenin yerel yönetimleriyle kardeş şehir ilişkileri kurarken ABD şehirleri, bu ilişki türünü, dünyanın çok farklı bölgeleriyle kurmakta ve ağırlıklı ülke dış politikası doğrultusunda bir yumuşak güç aracı olarak kullanmaktadır. Dünyadaki örnekler, detaylandırıldığında ise bu ilişkilerde çeşitli motivasyonlar ve farklı faaliyet türlerine rastlanmıştır. Sürdürülebilir barışa katkı sağlama amacıyla Batı ülkelerinde başlayan kardeş şehircilik, bugün, ekonomik kalkınmadan dış politika açılımlarına kadar pek çok amaçla kurulmaktadır. Gerçekleştirilen faaliyetler ise yine Batı ülkeleri arasındaki kalkınma yardımlarıyla başlamış olmakla beraber bugün kültürel faaliyetlerden öğrenci değişimlerine kadar çok sayıda uygulamayı içermektedir. Kardeş şehir ilişkilerinin dünyadaki seyrinin analiz edildiği birinci bölümün sonunda iki kıstas üzerin-

den bir sınıflandırma yapılmıştır. Bunlar ilişkilerin kuruluş motivasyonları açısından “siyasi / ideolojik”, “coğrafi”, “tarihsel / kültürel” ve “ekonomik” iken gerçekleştirilen faaliyetler açısından “eğitsel,” “kültür, sanat ve spor”, “sosyal sorumluluk” ve “beledi / enformasyonel”dir. Günümüzdeki ilişkilerin ise salt bir sınıfa ait olmadığı, genellikle birden fazla motivasyon ve faaliyet tipini kapsadığı zira başarılı ve sürdürülebilir uygulamaların da bu şekilde gerçekleştiği saptanmıştır. Yasal mevzuatta ise ülkeler arasında farklılıklar olmakla birlikte sürecin belirleyicilerinin kentin genellikle seçilmiş en yüksek idarecisi ve şehir meclisleri olduğu söylenebilir. Bu bölümde ayrıca, yerel birimlerin müstakil bir aktör olarak yürüttüğü kent diplomasisi faaliyetlerinin uluslararası ilişkiler disiplininde özellikle II. Dünya Savaşı sonrasında popüler bir alan olarak görülmesinin yanında, aslında başladığı günden bu yana her zaman tamamlayıcı bir dış politika aracı olarak kullanıldığı ve özellikle son yıllarda ulus devletlerin ve neo-realist politikaların yükselişe geçmesi sebebiyle söz konusu diplomasi türünün gittikçe devlet merkezli bir hâle geldiği görülmüştür. Yani kentler, kardeş şehir faaliyetlerinin yürütülmesinde birincil aktör olmakla birlikte tercih ettikleri veya kaçındıkları bölgeler doğrudan sınırları içinde yer aldıkları ülkenin dış politikasıyla ilgilidir. Aynı zamanda çalışmanın literatür incelemesi safhasında kent diplomasisi alanının süresiz bir ilişki formu olan kardeş şehircilikten, daha kısa vadeli ve hedef odaklı birlikteliklere ve proje ortaklıklarına dönüşme eğiliminde olduğu da fark edilmiştir.

Türkiye’deki kardeş şehir uygulamalarının araştırıldığı ikinci bölümde şu konular üzerinde durulmuştur: tarihsel süreç ve istatistiki veriler, konuyla ilgili kurumlar ve yasal mevzuat ile Türkiye’deki yerel yönetimlerin yurtdışı kardeş şehir faaliyetlerinin, önceki bölümde oluşturulan tipoloji

bağlamında yorumlanması. Dünyada 1950'lerde başlayan kardeş şehircilik furyasına Türkiye de kısa bir süre sonra 1965'te katılmış ve belediyeler buna yoğun ilgi göstermiştir. Bugün Türkiye'deki belediyelerin yurtdışı kardeş şehir ilişkilerinin sayısı 1.632 olup bu ilişkiler daha çok büyükşehirler ve onlara bağlı ilçe belediyeleri tarafından yürütülmektedir. Tercih edilen bölgelere bakıldığında ise ilişkilerin yarısından fazlasının Avrupa kentleriyle olduğu göze çarpmaktadır. Bunda Türkiye'nin AB uyum süreci ve dış politikadaki Balkan açılımının etkili olduğu söylenebilir. Bunların yanında, Türkiye'deki belediyelerin son zamanlarda değişen ulusal dış politika öncelikleri doğrultusunda Ortadoğu, Kuzey Afrika ülkelerine ve Türk Cumhuriyetlerine de yöneldikleri saptanmıştır. Bu yönelimde Türkiye'nin dış politikasındaki değişimlerin yanında söz konusu ülkelerin uluslararası sisteme açılmalarının da etkili olduğu görülmüştür. Yapılan derinlemesine görüşme ve saha gözlemlerinde, kişisel bağların Türkiye'deki belediyeler açısından kardeş şehir ilişkilerinde, özellikle kurulma aşamasında çok önemli olduğu ve fakat ilişkinin sürdürülmesine her zaman katkı sağlamadığı görülmüştür. Bu bölümün devamında ise Türkiye'deki kardeş şehir çalışmalarıyla ilgilenen kurumlar incelenmiştir. İçişleri Bakanlığı'nın birincil sorumlu kurum olmasının yanında Dışişleri Bakanlığı, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı, Türkiye Belediyeler Birliği, Türk Dünyası Belediyeler Birliği ve Marmara Belediyeler Birliği'nin yoğun olarak, Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı ve Yunus Emre Enstitüsü'nün ise daha az olmakla birlikte konuyla ilgilendikleri hatta bazılarının kanunen sorumlu oldukları tespit edilmiştir. Bununla beraber sivil toplum kuruluşlarının nadiren kardeş şehircilikle doğrudan ilgilendikleri ve etkinliklerde kısa süreli olarak belediyelerle birlikte çalıştıkları görülmüştür.

Akabinde ele alınan yasal mevzuatın ise Türkiye’de kanun koyucular tarafından detaylı olarak belirlendiği, sürecin ilk adımının belediye meclis kararı ve ardından İçişleri Bakanlığı izni olduğu, ayrıca ilişkilerde dış politikaya uyumluluk ilkesinin vurgulandığı görülmüştür. Gerçekleştirilen müla-katlar sonucunda ise söz konusu hukuki prosedürün çoğu yerel yönetici tarafından bilindiği ve genel itibariyle uygulandığı saptanmıştır.

Tarihi seyir, kurumsallaşma ve hukuki çerçeve gibi açılardan incelenen Türkiye’deki belediyelerin yurtdışı kardeş şehir faaliyetlerinin, dünyadaki uygulamalar ile karşılaştırılarak Türkiye özelindeki saha araştırmaları doğrultusunda ve evrensel ölçekte oluşturulmaya çalışılan tipoloji bağlamında yorumlanmaya çalışıldığı kısımda ortaya çıkan tablo bize Türkiye’deki, geneli ekonomik olarak kalkınmış veya belli başlı alanlarda (turizm, tarih, kültür vs.) ön plana çıkmış olan yerel yönetimlerin ve çeşitli merkezî bürokratik kurumların, kardeş şehir çalışmalarına epey ilgili ve uygulamalara dair güçlü bir tecrübe ve birikimi olduğunu göstermektedir. Ayrıca belediyelerin kardeş şehir ilişkisi kurarken, Türkiye’nin siyasi karar alıcılarının politik, ekonomik, sosyal ve kültürel olarak nüfuz etmek veya ilişki kurmayı öncelikledikleri ülkelerdeki kentleri tercih ettikleri (hatta bu ilişkilerin kimi zaman dış politika aracı olarak kullanıldığı), yoğunlukla siyasi / ideolojik ve tarihsel / kültürel motivasyon doğrultusunda “gönül coğrafyası” ile ilişkiler kurduklarını ve buna paralel bir şekilde ağırlıklı olarak kültürel etkinlikler, beledi paylaşım lar veya sosyal sorumluluk projeleri gerçekleştirdikleri belirlenmiştir. Son olarak, belediyelerin, kardeş şehir ilişkilerinde “onay” mercii olarak merkeze bağlılığından ve ulusal dış politikaya uyumluluk ilkesinden söz edilebilmekle birlikte çalışmaların tek bir vizyon veya yönlendirme doğrultusunda değil belediyelerin inisiyatifinde

ilerlediği fark edilmektedir. Bunun yanında çalışmanın ana sorunsalı olan dış politika ile kardeş şehir faaliyetlerinin ilişkisi hakkında girişte belirtilen hipotezi doğrulayacak şekilde, özellikle son yıllarda, kardeş şehirciliğin yerel inisiyatifinin korunmasının yanında hem karar alıcıların hem de kimi yerel yöneticilerin talebi istikametinde merkezden bir koordinasyon sağlama eğiliminin geliştiği tespit edilmiştir. Yani Türkiye’de, belediyelerin, – dünyadaki uygulamalara benzer şekilde – kardeş şehir ilişkilerinin ana yürütücüsü olması, onları uluslararası alanda bağımsız bir aktör haline getirmemektedir, zira, yerel yönetimlerin bu ilişkileri kurmalarındaki tercihleri ulusal dış politikayla doğrudan ilişkilidir. Elbette bunda Türkiye’deki belediyelerin yarısına yakınının iktidar partisinden olması da yadsınamaz bir etkiye sahiptir. Bunun yanında, söz konusu merkezileşme trendine rağmen faaliyetlerin tek elden yürütülmediği ve ilgili merkezî kurumların Türkiye geneline dair fikir verecek raporlamalarının yetersiz olduğu saptanmıştır. Yapılan araştırma, mülakat ve saha gözlemleri sonucunda kardeş şehir ilişkilerinin kalıcı ve kapsamlı olmasına engel olan unsurların, düzenli, sık güncellenen, detaylı veriler sunan envanter noksanlığına ek olarak, ilgili kurumlar arasındaki koordinasyon eksikliği, ilişkilerin toplumsallaşamaması / sivil toplumun (üniversiteler, meslek odaları, sivil toplum örgütleri vs.) sürece dahil olmaması, kuruluş aşamasında fayda sağlayan gayri resmi ilişkilerin ilerleyen zamanlarda kurumsal iletişime geçişi duraksatması, belediyelerdeki çalışanların sıkça değişmesi ve çoğunun yeterli düzeyde yabancı dil bilgisi ve proje üretme yetkinliklerine sahip olmaması ve son olarak alternatif bir kanal olan kardeş şehir ilişkilerinin devletler arasındaki siyasi gerilimlerden doğrudan etkilenerek sekteye uğramasıdır. Bu sorunlar Türkiye’deki yerel yönetimlerin kardeş şehir ilişkilerinin kapsamını daraltmak-

ta, verim ve sürdürülebilirliğini düşürmektedir.

Bu çalışma, toplanabilen güncel ve sağlıklı veriler ışığında hazırlanmıştır. Bununla beraber gelecekte gerçekleştirilecek çalışmalar için hem ulusal düzeyde, Türkiye’de kardeş şehir faaliyetleriyle ilgilenen yerel yönetimlerin ve diğer resmî kurumların ve hem de uluslararası mecrada konuyla ilgili çalışmalar yapan kuruluşların verilerinin karşılaştırmalı olarak incelenmesi önerilmektedir. Zira Türkiye’deki resmî kurumların verileri arasında kimi tutarsızlıklar olduğu gibi yurtdışındaki ilgili mercilerin verilerinin de yerel kaynaklarla uyumlu olmadığı tespit edilmiştir. Örneğin, Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyi’nin Türkiye ile ilgili verileri, Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü’nün Kardeş Kent İstatistik Verileri ile paralellik göstermemektedir. Ayrıca giriş bölümünde belirtildiği üzere, bu tez Türkiye’deki belediyelerin yurtdışı kardeş şehir ilişkileriyle sınırlı olup Türkiye’de geniş bir uygulama alanı bulunan yurtiçi kardeş şehir faaliyetlerinin incelenmesi ilerideki çalışmaların konusu olabilir.

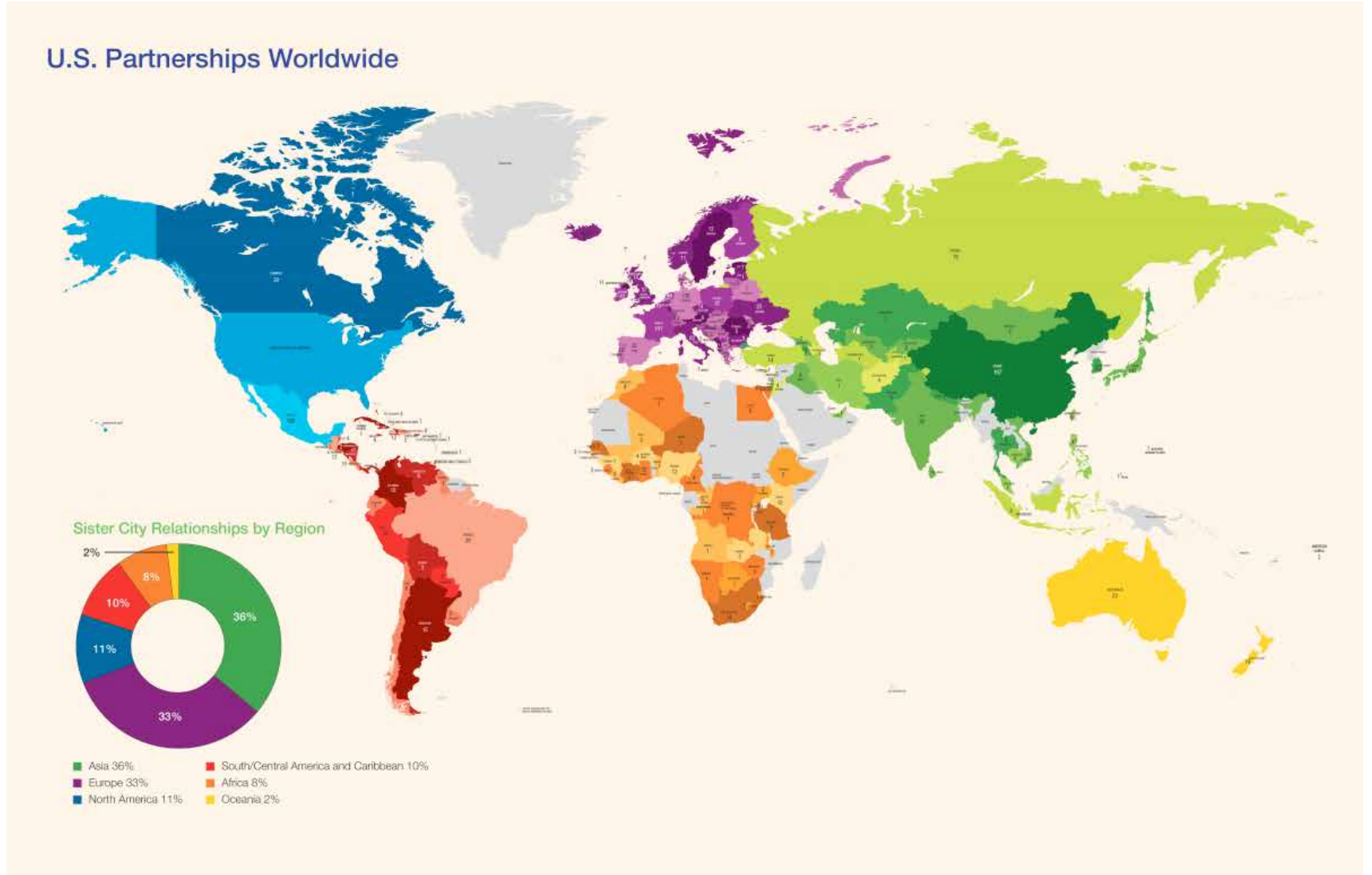

EK-2

Şekil 1: ABD'nin Dünya Çapındaki Ortaklıkları / Bölgelere Göre Kardeş Şehir İlişkileri

(Sister Cities International)

KAYNAKÇA

- Cross, Brian: "Sister Cities and Economic Development: A New Zealand Perspective", **Transylvanian Review of Administrative Sciences**, 2010, s. 104-17, (Çevrimiçi), <http://rtsa.ro/tras/index.php/tras/article/viewFile/171/167>, 30 Mart 2017.
- Cuclis, Paul T.,: "Houston-Karachi Sister City Association Sponsors New Water Pump in Response to Devastating Heat Wave", **Passport Houston**, 2016, (Çevrimiçi), <https://internationalhouston.wordpress.com/2016/01/15/houston-karachi-sister-city-association-sponsors-new-water-pump-in-response-to-devastating-heat-wave-2/>, 31 Mart 2017.
- Furmankiewicz, Marek: "Town-Twinning as a Factor Generating International Flows of Goods and People - The Example of Poland", **Belgeo**, 2005, s. 145-62, (Çevrimiçi), <https://doi.org/10.4000/belgeo.12466>, 7 Mart 2017.
- Giddens, Anthony: **Sosyoloji**, Ed. Cemal Güzel, İstanbul, Kırmızı Yayınları, 2012.
- Graafland-Boersma, Renske: "The Success of Sister-City Partnerships between Dutch Municipalities and a Municipality in a CEEC , Formalized", 2015, (Çevrimiçi), http://essay.utwente.nl/68346/1/Boersma_MA_BMS.pdf, 19 Ocak 2017.
- Grosspietsch, Julia: "More than Food and Folk Music? Geographical Perspectives on European Town Twinning", **Geography Compass**, C. III, No: 3, 2009, s. 1281-1304, (Çevrimiçi), <https://doi.org/10.1111/j.1749-8198.2009.00238.x>, 7 Mart 2017.
- Joenniemi, Pertti, Sergunin, Alexander: "Another Face of Integration : City Twinning in Europe", **Research Journal of International Studies**, No: 22, 2011, s. 126-127, (Çevrimiçi), <https://www.hse.ru/pubs/share/direct/document/74664076>, 17 Ocak 2017.
- Joenniemi, Pertti, Sergunin, Alexander: "When Two Aspire to Become One: City-Twinning in Northern Europe", **Journal of Borderlands Studies**, C. XXVI, No: 2, Ocak 2011, s. 231-42, (Çevrimiçi), <https://doi.org/10.1080/08865655.2011.641323>, 7 Mart 2017.

- Kaltenbrunner, Andreas, vd., "Not All Paths Lead to Rome: Analysing the Network of Sister Cities", **Lecture Notes in Computer Science**, No: 8221, 2014, (Çevrimiçi), https://doi.org/10.1007/978-3-642-54140-7_14, 7 Mart 2017.
- Mearsheimer, John J.: "Back to Future: Instability in Europe after the Cold War", **International Security**, C. XV, No: 1, 1990, s. 5-56.
- Mearsheimer, John J.: "The False Promise of International Institutions", **International Security**, C. XIX, No: 3, 1995, s. 5-49, (Çevrimiçi), <http://mearsheimer.uchicago.edu/pdfs/A0021.pdf>, 20 Mayıs 2017.
- Michelmann, Hans J., Saltados, Panayotis: "Subnational Units, Paradiplomacy in the Context of European Integration", **Journal of European Integration**, C. XV, No: 2-3, 1992, s. 129-134.
- O'Toole, Kevin: "Kokusaiika and Internationalisation : Australian and Japanese Sister City Type Relationships", **Australian Journal of International Affairs**, C. LV, No:3, 2001, s. 403-419, (Çevrimiçi), <https://doi.org/10.1080/10357710120095243>, 7 Mart 2017.
- Ökten, M. Kemal, Göçoğlu, Volkan, Tunç, Şebnem: "Kardeş Şehir Uygulamalarının Yerel Politika Transferine Etkisi: Alanya-Gladbeck Araştırması", **Çağdaş Yerel Yönetimler**, C. XXV, No: 4, Ekim 2016, s. 49-86, (Çevrimiçi), http://www.todaie.edu.tr/resimler/ekler/666aa11a5a18285_ek.pdf?dergi=Cagdas%20Yerel%20Yonetimler%20Dergisi, 11 Nisan 2017.
- Özden, M. Sinan, Gündüz, Sultan: **Belediyeler İçin Uluslararası İşbirlikler ve Kardeş Şehir Rehberi**, Ankara, Türkiye Belediyeler Birliği, 2017.
- Panara, Carlo, Varney, Mike: **Local Government in Europe: The "Fourth Level" in the EU Multi-Layered System of Governance**, Ed. Carlo Panara ve Mike Varney, Oxon, Routledge, 2013, s. 122.

- Papagaroufali, Eleni: "Town Twinning in Greece: Reconstructing Local Histories Through Translocal Sensory Affective Performances", **History and Anthropology**, C. XVI, No:3, 2005, s. 335-47, (Çevrimiçi), <https://doi.org/10.1080/02757200500219321>, 7 Mart 2017.
- Papisca, Antonio: "International Law and Human Rights as a Legal Basis for the International Involvement of Local Governments", **City Diplomacy**, Ed. Arne Musch, Lahey, Deltahage, 2008, s. 27-44 (Çevrimiçi), https://www.uclg.org/sites/default/files/City_Diplomacy_research_book_English_01_0.pdf, 5 Ocak 2017, 5 Ocak 2017.
- Sassen, Sassen: "The Global City: Introducing a Concept", **Brown Journal of World Affairs**, C. XI, No: 2, (Çevrimiçi), <http://www.saskiasassen.com/pdfs/publications/the-global-city-brown.pdf>, 21 Haziran 2017, s. 27-43.
- Serdaroğlu, Selcan: "Küreselleşmenin Düzenlenmesi Bir Yanılsama mıdır? Olası Çerçeveler ve Sınırları", **Küreselleşme ve Demokrasi Küreselleşmenin Farklı Yüzleri**, Ed. Cemil Yıldızcan, Özgür Adadağ, İstanbul, Dipnot Yayınları, 2011, s. 211-253.
- Sister Cities International: **Peace Through People: 50 Years of Global Citizenship**, Louisville, KY: Buttler Books, 2006, (Çevrimiçi), <https://cld.bz/bookdata/xYV8P0r/basic-html/index.html#1>, 8 Mart 2017.
- Sizoo, Alexandra, Musch, Arne: "City Diplomacy", **City Diplomacy**, Ed. Arne Musch, Lahey, Deltahage, 2008, s. 7-26, (Çevrimiçi), https://www.uclg.org/sites/default/files/City_Diplomacy_research_book_English_01_0.pdf, 5 Ocak 2017.
- Türk Dünyası Belediyeler Birliği: **Türk Dünyası Üye Belediyeler Dış İlişkiler ve Kültür/Sosyal İşler Müdürleri "Kardeş Şehir Çalışmaları" Konulu Toplantı Raporu**, Türk Dünyası Belediyeler Birliği, 2017.
- Türkiye Belediyeler Birliği: **Faaliyet Raporu 2016**

- Türkiye Belediyeler Birliği: "Kardeş Şehir İlişkileri ve TBB", **TBB İller ve Belediyeler Dergisi**, No: 825-826, 2017, s. 62-67.
- Türkiye Belediyeler Birliği: "Uluslararası Belediye İşbirlikleri ve Birliğimizin Rolü", **TBB İller ve Belediyeler Dergisi**, No: 776, 2012, s. 6-15.
- Viltard, Yves: "Diplomatie des villes: collectivités territoriales et relation internationales", **Politique Étrangère**, C. III, 2010, s. 593-604, (Çevrimiçi), <http://www.cairn.info/revue-politique-etrangere-2010-3-page-593.htm>, 5 Ocak 2017.
- Viltard, Yves: "Conceptualiser la 'diplomatie des villes'", **Revue française de science politique**, C. LVIII, No:3, 2008, s. 511-533, (Çevrimiçi), <http://www.cairn.info/revue-francaise-de-science-politique-2008-3-page-511.htm>, 5 Ocak 2017, s. 515.
- Vion Antoine: "Europe from the Bottom Up: Town Twinning in France during the Cold War", **Contemporary European History**, C. II, 2002, s. 623-40, (Çevrimiçi), <https://doi.org/10.1017/S096077730200406X>, 7 Mart 2017.
- Waltz, Kenneth: **Theory of International Politics**, Menlo Park, Addison-Wesley Publishing Company, 1979.
- Zelinsky, Wilbur: "The Twinning of the World: Sister Cities in Geographic and Historical Perspective", **Annals of the Association of American Geographers**, C. LXXXI, No: 1, 1991, s. 1-31, (Çevrimiçi), <https://doi.org/10.1111/j.1467-8306.1991.tb01676.x>, 7 Mart 2017.

Faydalanılan İnternet Siteleri

- Ankara Büyükşehir Belediyesi: <https://www.ankara.bel.tr/genel-sekreter-yardimcisi-irfan-kaya/dis-liskiler-daire-baskanligi/ankaranin-kardes-sehirleri/>, 10 Mayıs 2017.
- Asia Matters for America: <http://www.asiamattersforamerica.org/>, 29 Mart 2017.
- Auvergne-Centre France: <http://www.auvergne-centrefrance.com/jumelage.htm>, 5 Mayıs 2017.
- Baltic Metropolises Network: <http://www.baltmet.org/>, 5 Ocak 2017.

- Birmingham Sister Cities: **"Birmingham Sister Cities"**, (Çevrimiçi), <http://birminghamsistercities.com/index.html>, 7 Nisan 2017.
- Bosna Hersek ile İlişkileri Merkezi: **"Hizmetlerimiz"**, (Çevrimiçi), <http://www.bigmev.org/hizmetlerimiz/index.html>, 14 Nisan 2017.
- Boston Childrens Museum: <http://www.bostonchildrensmuseum.org/exhibits-programs/exhibits/japanese-house>, 31 Mart 2017.
- City of Boston: <https://www.boston.gov/education/sister-cities>, 30 Mart 2017.
- Columbus Sister Cities: **"Hefei, China"**, (Çevrimiçi), <http://columbussistercities.com/hefei/>, 30 Mart 2017.
- Council of European Municipalities and Regions: <http://www.ccre.org/>, 5 Ocak 2017.
- Council of Local Authorities for International Relations: <http://www.clair.or.jp/>, 8 Mart 2017.
- Douzelage: <http://douselage.eu/>, 5 Ocak 2017.
- HaparandaTornio: <http://www.haparandatornio.com/>, 9 Mayıs 2017.
- Iraqi Art Project: **"Iraqi Voices"**, (Çevrimiçi), <http://iraqiartproject.org/iraqi-voices/>, 31 Mart 2017.
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi: <https://www.ibb.istanbul/SitePage/Index/151>, 10 Mayıs 2017.
- İzmir Büyükşehir Belediyesi: <https://www.izmir.bel.tr/KardesKentler/128/tr>, 10 Mayıs 2017.
- Kickscup: **"Chicago Kicks Cup"**, (Çevrimiçi), <http://www.kicscup.org/>, 30 Mart 2017.
- Local & Regional Europe: http://www.twinning.org/uploads/assets/news/Number_of_twinning_in_Europe_in_2010.pdf, 18 Ocak 2017.
- Longmont Sister Cities: <http://longmontsistercities.com/student-travel/>, 30 Mart 2017.
- Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü: <http://www.migm.gov.tr/genel-istatistik>, 10 Mayıs 2017.
- Mamuşa Belediyesi: **"Kosova Cumhuriyeti Mamuşa Belediyesi"**, (Çevrimiçi), <https://kk.rks-gov.net/mamushe/News.aspx>, 8 Mayıs 2017.
- Phoenix Sister Cities: <https://www.phoenixsistercities.org/about-us-65/organization-structure/committee-summaries>, 30 Mart 2017.

- Phoenix Sister Cities: **“Internship Program”**, (Çevrimiçi), <https://www.phoenixsistercities.org/internships/about-the-internship-program>, 30 Mart 2017.
- Sister Cities: <http://www.sister-cities.org/>, 10 Mayıs 2017.
- International: <http://www.cityofadelaide.com.au/assets/documents/BROCHURE-sister-cities.pdf>, 7 Nisan 2017.
- Sister Cities of Adelaide, South Australia: **“TSC Youth Group Known for Philanthropy Projects”**, (Çevrimiçi), <http://www.tempesistercities.org/2014/03/tsc-youth-group-known-for-philanthropy-projects/>, 31 Mart 2017.
- Tempe Sister Cities: <http://www.betta.org.uk/index.html>, 30 Mart 2017.
- The Borehamwood & Elstree Twin Town Association: <http://www.tdbb.org.tr/?lang=tr>, 10 Mayıs 2017.
- Türk Dünyası: <http://www.tbb.gov.tr/tr/>, 10 Mayıs 2017.
- Belediyeler Birliği: **“Türkiye Muharip Gaziler Derneği’nin Tarihçesi”**, (Çevrimiçi), <http://muharipgaziler.org.tr/tarihce/>, 11 Nisan 2017.
- Türkiye Belediyeler Birliği: <https://www.uclg.org/>, 5 Ocak 2017.
- Türkiye Muharip Gaziler Derneği: <http://wellington.govt.nz/about-wellington/international-relations/sister-cities/historical-sister-cities/canakkale>, 30 Mart 2017.

Haber Kaynakları

- Afyon Haber: **“Kardeş Şehir Hamm’la Spor ve Eğitim Alanında Yeni İşbirliği”**, **Afyon Haber**, 22 Mart 2016, (Çevrimiçi), <http://www.afyonhaber.com/kardes-sehir-hamm-la-spor-ve-egitim-alaninda-yeni-isbirligi/140947/>, 9 Mayıs 2017.
- Anadolu Ajansı: **“Başbakan Yıldırım TİKA’nın projelerinin açılışını yaptı”**, **Anadolu Ajansı**, 6 Mayıs 2016, (Çevrimiçi), <http://aa.com.tr/tr/dunya/basbakan-yildirim-tikanin-projelerinin-acilisini-yapti/812429>, 9 Mayıs 2017.

- Bağcılar Belediyesi: "Almanya'dan Gelen Öğrenciler Bağcılar'da Ağırlandı", **Bağcılar Belediyesi**, 28 Nisan 2017, (Çevrimiçi), <http://m.bagcilar.bel.tr/icerik/174/17356/almanyadan-gelen-ogrenciler-bagcilar-da-agirlandi.aspx>, 9 Mayıs 2017.
- Bağcılar Belediyesi: "Almatı'da İftar", **Bağcılar Belediyesi**, 21 Haziran 2016, (Çevrimiçi), <http://bagcilar.bel.tr/Content.aspx?ContentID=16625&CategoryID=1222>, 9 Mayıs 2017.
- Chicago Sister Cities: "Firebird Gala and Eurasian Business Forum", **Chicago Sister Cities**, 3 Kasım 2016, (Çevrimiçi), <http://chicagosistercities.com/2016/11/03/firebird-gala-and-eurasian-business-forum/>, 7 Nisan 2017.
- Chicago Sister Cities: "2016 Oyster Festival of Racing", **Chicago Sister Cities**, 12 Kasım 2016, (Çevrimiçi), <http://chicagosistercities.com/2016/11/12/2016-oyster-festival-of-racing-2/>, 30 Mart 2017.
- Cnn Türk: "Son dakika: İBB'den jet Rotterdam kararı", **Cnn Türk**, 15 Mart 2017, (Çevrimiçi), <http://www.cnnturk.com/turkiye/son-dakika-ibbden-jet-rotterdam-karari>, 8 Mayıs 2017.
- Cyberbougat: "Mairie de Clermont-Ferrand: un protocole d'amitié avec l'extrê-droite turque?", **Cyberbougat**, 16 Mayıs 2010, (Çevrimiçi), <https://www.cyberbougat.net/revue-de-web,112/protocole-accord-clermont-sivas-extreme-droite-turque,3760>, 5 Mayıs 2017.
- Gaziantep Büyükşehir Belediyesi: "Gaziantep'ten Hollanda'ya Tepki", **Gaziantep Büyükşehir Belediyesi**, 14 Mart 2017, (Çevrimiçi), <https://gantep.bel.tr/haber/gaziantepten-hollandaya-tepki-5128.html>, 8 Mayıs 2017.
- Haber Türk: "HT Seçim", (Çevrimiçi), **Haber Türk**, <http://www.haberturk.com/secim/secim2014>, 10 Mayıs 2017.
- Haberler.com: "Sivas Belediyesi ve Fransa'nın Clermont-ferrand Kenti Arasında Dostluk ve İşbirliği Protokolü", **Haberler.com**, 4 Mayıs 2010, (Çevrimiçi), <http://www.haberler.com/sivas-belediyesi-ve-fransa-nin-clermont-ferrand-haberi/>, 5 Mayıs 2017.

- Haberler.com: "İstanbul Büyükşehir Belediyesinin Somali'ye Çevre Desteği", **Haberler.com**, 7 Eylül 2013, (Çevrimiçi), <http://www.haberler.com/istanbul-buyuksehir-belediyesinin-somali-ye-cevre-5032710-haberi/>, 9 Mayıs 2017.
- Hürriyet: "Alanya Belediyesi pano krizi sonrası Schwechat ile kardeşliği bitirdi", **Hürriyet**, 17 Ağustos 2016, (Çevrimiçi), <http://www.hurriyet.com.tr/alanya-belediyesi-pano-krizi-sonrasi-schwechat-40198031>, 8 Mayıs 2017.
- Hürriyet: "İzmir metrosu yurtdışına açılıyor", **Hürriyet**, 1 Kasım 2016, (Çevrimiçi), <http://www.hurriyet.com.tr/izmir-metrosu-yurt-disina-aciliyor-40264997>, 5 Mayıs 2017.
- Karar: "TDBB'den Jupa'ya itfaiye aracı", **Karar**, 29 Eylül 2016, (Çevrimiçi), <http://www.karar.com/yalova/tddbden-jupaya-itfaiye-araci-259589#>, 9 Mayıs 2017.
- Keçiören Belediyesi: "Keçiören'den Kardeş Filistin Belediyesine Anlamlı Hediye", **Keçiören Belediyesi**, 22 Mart 2017, (Çevrimiçi), http://www.kecioren.bel.tr/KECIOREN%E2%80%99DEN_KARDES_FILISTIN_BELEDIYESINE_ANLAMLI_HEDIYE-2353-haber.html, 9 Mayıs 2017.
- Marmara Belediyeler Birliği: "Bosna Hersek Belediye Başkanları Kardeşleriyle Buluştu", **Marmara Belediyeler Birliği**, 3 Haziran 2015, (Çevrimiçi), <http://marmara.gov.tr/HaberDetay.aspx?p=Haber-Detay&ID=2237>, 13 Nisan 2016.
- Matematiksel Güç ve İnovatif Tasarım Derneği: "İzmir-Bakü Matematik Eğitimi Kardeşlik Köprüsü / İzmir-Baku Mathematics Education Bonding Bridge 23-30.06.2016", **Matematiksel Güç ve İnovatif Tasarım Derneği**, (Çevrimiçi), <http://magit.org.tr/index.php/18608-izmir-baku-matematik-egitimi-kardeslik-koprusu-23-30-haziran-2016>, 9 Mayıs 2017.
- Medium: "Celebrating Rich and Vibrant Pakistani Culture through Folk Music", **Medium**, 3 Kasım 2016, (Çevrimiçi), <https://medium.com/the-sister-cities-exchange/celebrating-rich-and-vibrant-pakistani-culture-through-folk-music-4c7b152f1acc>, 30 Mart 2017.

- Mersin Büyükşehir Belediyesi: "Proje Adı: Kardeş Şehirler Turizm Zirvesi", **Mersin Büyükşehir Belediyesi**, (Çevrimiçi), <http://www.mersin.bel.tr/mbb-sayfa-proje-a.asp?id=6979&yid=5&katid=&baslik=>, 5 Mayıs 2017.
- Milliyet: "Büyükçekmece, Kore'de Dünya Şampiyonu Oldu", **Milliyet**, 3 Ekim 2016, (Çevrimiçi), <http://www.milliyet.com.tr/buyukcekmece-kore-de-dunya-sampiyonu-istanbul-yerelhaber-1577899/>, 9 Mayıs 2017.
- Mimdap: "Pendik'ten Novi Pazar'a spor salonu", **Mimdap**, 5 Haziran 2012, (Çevrimiçi), <http://www.mimdap.org/?p=91574>, 9 Mayıs 2017.
- Radikal: "Dik Dur Eğilme Mamuşa Seninle", **Radikal**, 1 Nisan 2014, (Çevrimiçi), <http://www.radikal.com.tr/politika/dik-dur-egilme-mamusa-seninle-1184340/>, 8 Mayıs 2017.
- Sister Cities International: "Spring 'New Year' Celebration Forms Community Bonds", **Sister Cities International**, 16 Nisan 2015, (Çevrimiçi), <http://www.sister-cities.org/news/spring-new-year-celebration-forms-community-bonds>, 30 Mart 2017.
- Sister Cities International: Denver, CO Donates Equipment to Improve Sanitation in its Sister City Axum, Ethiopia, **Sister Cities International**, 12 Kasım 2014, (Çevrimiçi), <http://sistercities.org/news/denver-co-donates-equipment-improve-sanitation-its-sister-city-axum-ethiopia>, 30 Mart 2017.
- Sister Cities International: "Gainesville-Qalqilya Partnership Opens Door to Educational Opportunities for Deaf Students", **Sister Cities International**, 7 Mayıs 2014, (Çevrimiçi), <http://sistercities.org/news/gainesville-qalqilya-partnership-opens-door-educational-opportunities-deaf-students>, 30 Mart 2017.
- Sister Cities International: "Sister City Health Mission Provides Healthcare Access to Thousands", **Sister Cities International**, 29 Ekim 2014, (Çevrimiçi), <http://sistercities.org/news/sister-city-health-mission-provides-healthcare-access-thousands>, 30 Mart 2017.

- Sözcü: "Gaziantep'ten, Hollanda'ya tabelalı tepki", **Sözcü**, 14 Mart 2017, (Çevrimiçi), <http://www.sozcu.com.tr/2017/gundem/gaziantep-te-hollandaya-tabelali-tepki-1733179/>, 8 Mayıs 2017.
- Stuttgart Eğitim: "Bergama-Böblingen Kardeş Şehir ve Kardeş Okul Projesi", **Stuttgart Eğitim**, 10 Ekim 2012, (Çevrimiçi), <http://www.stuttgartegitim.de/bergama-boblingen-kardes-sehir-ve-okul-projesi/>, 9 Mayıs 2017.
- Şalom: "İsrail'den İzmir'e Expo desteği", **Şalom**, 19 Mart 2008, (Çevrimiçi), <http://arsiv.salom.com.tr/news/print/8350-Israilden-Izmire-Expo-destegi.aspx>, 5 Mayıs 2017.
- T.C. Başbakanlık Diyanet İşleri Başkanlığı: "93 ülkede 208 kardeş şehir", **T.C. Başbakanlık Diyanet İşleri Başkanlığı**, 6 Şubat 2017, (Çevrimiçi), <https://diyanet.gov.tr/tr/icerik/93-ulkede-208-kardes-sehir/39467>, 10 Mayıs 2017.
- T.C. Dışişleri Bakanlığı: "Pakistan Dışişleri Bakanı'nın Ülkemizi Ziyareti, 28.08.2009", **T.C. Dışişleri Bakanlığı**, 24 Ağustos 2009, (Çevrimiçi), <http://dublin.be.mfa.gov.tr/ShowAnnouncement.aspx?ID=116550>, 13 Nisan 2017.
- T.C. Dışişleri Bakanlığı: "Dışişleri Bakanı Sayın Ahmet Davutoğlu'nun IV. Büyükelçiler Konferansı vesilesiyle Trakya Üniversitesi Balkan Kongre Merkezi'nde Yaptığı Konuşma, 29 Aralık 2011, Edirne", **T.C. Dışişleri Bakanlığı**, 29 Aralık 2011, (Çevrimiçi), http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-sayin-ahmet-davutoglu-nun-iv-buyukelciler-konferansi-vesilesiyle-trakya-universitesi-balkan-kongre-merkezi_nde.tr.mfa, 27 Nisan 2017.
- T.C. İstanbul Valiliği İl Müftülüğü: "İstanbul Ufa Kardeşliği Perçinleniyor", **T.C. İstanbul Valiliği İl Müftülüğü**, (Çevrimiçi), <http://istanbul.diyanaet.gov.tr/Sayfalar/contentdetail.aspx?MenuCategory=Kurumsal&contentid=331>, 13 Nisan 2017.

- T.C. Mersin Valiliği: "Mersin, '1. Uluslararası Kardeş Şehirler Turizm Zirvesi'ne Ev Sahipliği Yapıyor", **T.C. Mersin Valiliği**, 13 Kasım 2015, (Çevrimiçi), <http://mersin.gov.tr/mersin-1-uluslararası-kardes-sehirler-turizm-zirvesi-ne-ev-sahipligi-yapiyor>, 5 Mayıs 2017.
- T24: Erdoğan'ın 3. balkon konuşmasının tam metni: 74 milyonun hükümeti olacağız", **T24**, 12 Haziran 2011, (Çevrimiçi), <http://t24.com.tr/haber/erdoganin-3-balkon-konusmasinin-tam-metni-74-milyonun-hukumeti-olacagiz,150677>, 8 Mayıs 2017.
- Türk Dünyası Belediyeler Birliği: "Bosna Hersek'te 17 Türkçe Dil Sınıfı Eğitim-Öğretime Açıldı", **Türk Dünyası Belediyeler Birliği**, 24 Şubat 2017, (Çevrimiçi), <http://www.tdbb.org.tr/?p=8920&lang=tr>, 25 Nisan 2017.
- Türk Dünyası Belediyeler Birliği: "Altındağ Belediyesi'nden Bosna'ya Dev Yatırım", **Türk Dünyası Belediyeler Birliği**, 10 Kasım 2017, (Çevrimiçi), <http://www.tdbb.org.tr/?p=3609&lang=tr>, 9 Mayıs 2017.
- Türk Dünyası Belediyeler Birliği: "Bosna Hersek'te Keçiören İmzası", **Türk Dünyası Belediyeler Birliği**, 23 Haziran 2014, (Çevrimiçi), <http://www.tdbb.org.tr/?p=3558&lang=tr>, 9 Mayıs 2017.
- Türk Dünyası Belediyeler Birliği: "Makedonya'da Keçiören Damgası", **Türk Dünyası Belediyeler Birliği**, 21 Mayıs 2014, (Çevrimiçi), <http://www.tdbb.org.tr/?p=3534&lang=tr>, 9 Mayıs 2017.
- Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı: "TİKA'dan Çad Su Kurumuna Teknik İnceleme", **Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı**, 17 Mart 2017, (Çevrimiçi), http://www.tika.gov.tr/tr/haber/tika%27dan_cad_su_kurumuna_teknik_inceleme-33709, 13 Nisan 2017.
- Türkiye Satranç Federasyonu: "İstanbul - Köln 'Kardeş Şehir' Dostluk Maçı Yapılacaktır", **Türkiye Satranç Federasyonu**, (Çevrimiçi), <http://www.istanbul.tsf.org.tr/eslendirme-sonuclar-kulupler/79-turnuvalar/79-turnuvalar/etkinlik-takvimi/608-istanbul-koeln-dostluk-mac-yapilacaktir>, 9 Mayıs 2017.

- Ümraniye Belediyesi: “Bosna Hersek’le Kardeşlik Bağları İftar Sofralarında Güçleniyor”, **Ümraniye Belediyesi**, 17 Haziran 2016, (Çevrimiçi), <http://www.umraniye.bel.tr/tr/main/news/bosna-hersekle-kardeslik-baglari-iftar-sofral/4420>, 13 Nisan 2017.
- Ümraniye Belediyesi: “Kardeş şehir Fojnica’dan Ümraniye’ye ziyaret”, **Ümraniye Belediyesi**, (Çevrimiçi), <http://www.umraniye.bel.tr/tr/main/pages/kardes-sehir-fojnicadan-umraniyeye-ziyaret/133>, 9 Mayıs 2017.

Hukuki Mevzuat, Kanunlar, Kararlar

- Austin Sister Cities International Committee: **“Recommended Path for Creating a Relationship with an International City International Exchange - Friendship Cities - Sister Cities”**, 2012, (Çevrimiçi), https://austintexas.gov/sites/default/files/files/Redevelopment/Path_for_Creating_a_Relationship_with_an_International_City.pdf, 8 Mart 2017.
- Bursa Büyükşehir Belediyesi: **“14.09.2006 Tarihli Meclis Kararları”**, (Çevrimiçi), http://www.bursa.bel.tr/?bolum=sayfa&id=102&tur=karar&meclis_id=61, 8 Mayıs 2017.
- Bursa Büyükşehir Belediyesi: **“15.01.2009 Tarihli Meclis Kararları”**, (Çevrimiçi), http://www.bursa.bel.tr/?bolum=sayfa&id=102&tur=karar&meclis_id=28, 8 Mayıs 2017.
- City of Sydney: **“Guidelines for Sister City Relationships”**, (Çevrimiçi), http://www.cityofsydney.nsw.gov.au/_data/assets/pdf_file/0011/107588/Guidelines-for-sister-city-relationships.pdf, 8 Mart 2017.
- International Revenue Service: **“Exemption Requirements - 501(c)(3) Organizations”**, (Çevrimiçi), <https://www.irs.gov/charities-non-profits/charitable-organizations/exemption-requirements-section-501-c-3-organizations>, 8 Mart 2017.

- Kilis Belediyesi: **“T.C. Kilis Belediyesi Meclis Kararları”**, (Çevrimiçi) http://www.kilis.bel.tr/meclis_kararlari.asp?kno=41&ay=02&yil=2009, 13 Nisan 2017.
- Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü: **“2005 Yılına Ait Genelgeler”**, (Çevrimiçi), <http://www.migm.gov.tr/2005genelge>, 11 Nisan 2017.
- Ministry of Urban Development: **“Guidelines For Twinning of Cities”**, 1994, (Çevrimiçi), [http://nrcddp.org/file_upload/Guidelines for Twinning of Cities.pdf](http://nrcddp.org/file_upload/Guidelines_for_Twinning_of_Cities.pdf), 8 Mart 2017.
- Resacoop: **“Mise en placed'un jumelage”**, (Çevrimiçi), <http://www.resacoop.org/mise-en-place-d-un-jumelage>, 8 Mart 2017.
- Sarasota Sister Cities: **“Procedure for Acquiring New Sister Cities”**, (Çevrimiçi), <http://sarasotasistercities.org/en/procedure-acquiring-new-sister-cities>, 8 Mart 2017.
- Southwestern University of Finance and Economics: Regulation on Chengdu Sister-City Scholarship, (Çevrimiçi), <http://www.csc.edu.cn/studyinchina/universityscholarshipdetailen.aspx?collegeld=201&id=173>, 8 Mart 2017.
- T.C. Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı: **“T.C. Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun”**, (Çevrimiçi), <https://www.ytb.gov.tr/documents/ytb/files/mevzuat/5978.pdf>, 13 Nisan 2017.
- T.C. Resmî Gazete: **“17 Haziran 2014 Tarihli ve 29033 Sayılı Resmî Gazete”**, (Çevrimiçi), <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/06/20140617.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/06/20140617.htm>, 13 Nisan 2017.
- T.C. Resmî Gazete: <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/13201.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/13201.pdf>, 11 Nisan 2017.
- T.C. Resmî Gazete: <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/19424.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/19424.pdf>, 11.04.2017.

- True China: <http://work.truechina.org/archives/Contentdetails/306ecf22-b63d-4967-90a1-cc96abd02106>, 8 Mart 2017.
- Türkiye Belediyeler Birliği: **“Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı”**, (Çevrimiçi), http://www.tbb.gov.tr/mevzuat/kanunlar/Avrupa_Yerel_Yonetimler_ozerklik_Sarti.pdf, 25 Nisan 2017.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi: <http://www2.tbmm.gov.tr/d24/7/7-39339c.pdf>, 13 Nisan 2017.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi: **“Belediye Kanunu”**, (Çevrimiçi), <https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5393.html>, 25 Nisan 2017.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi: **“Belediye Kanunu”**, (Çevrimiçi), <https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5393.html>, 11 Nisan 2017.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi: **“Büyükşehir Belediyesi Kanunu”**, (Çevrimiçi), <https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5216.html>, 11 Nisan 2017.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi: **“2007 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu”**, (Çevrimiçi), <https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5565.html>, 11 Nisan 2017.

